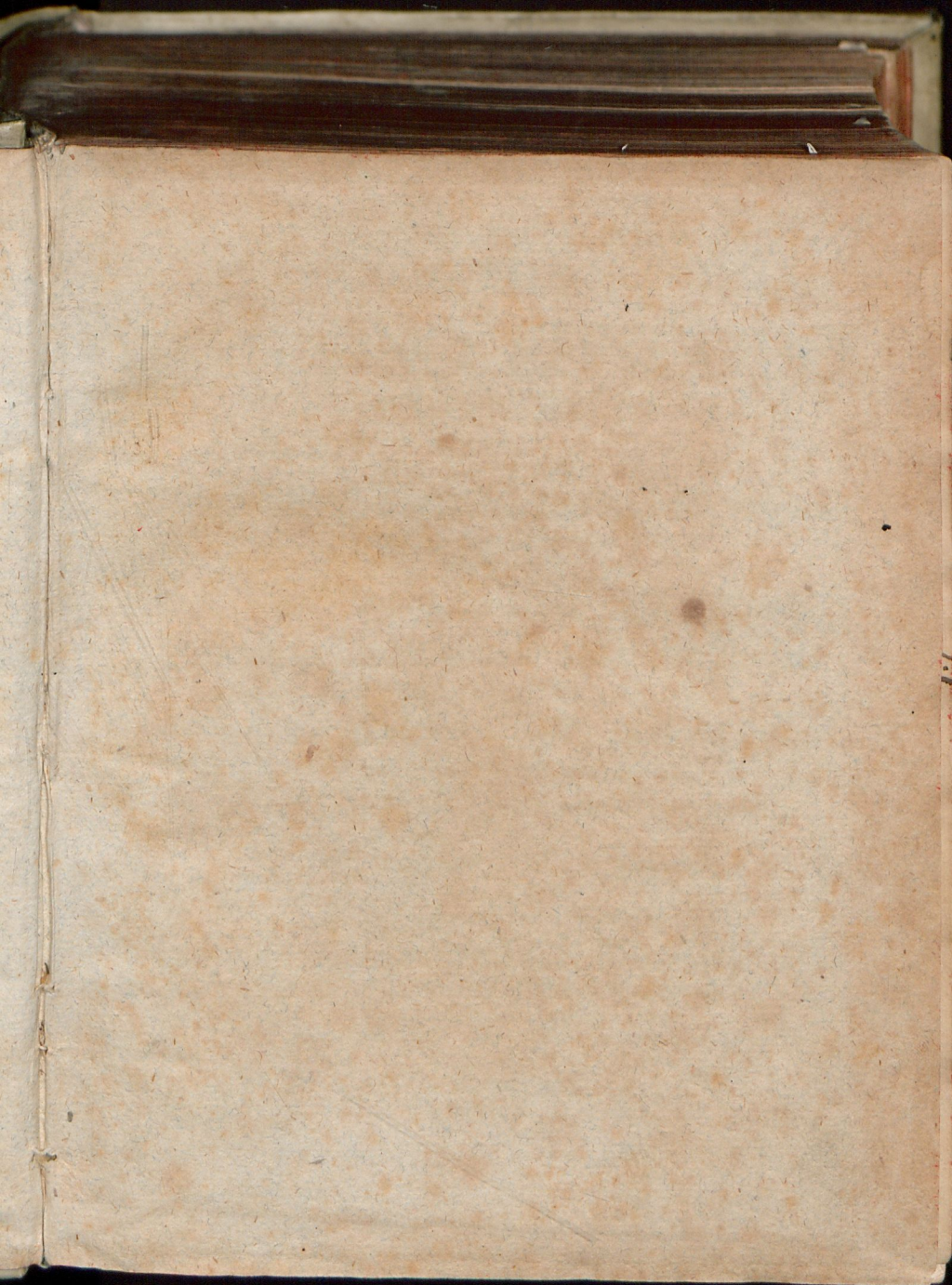

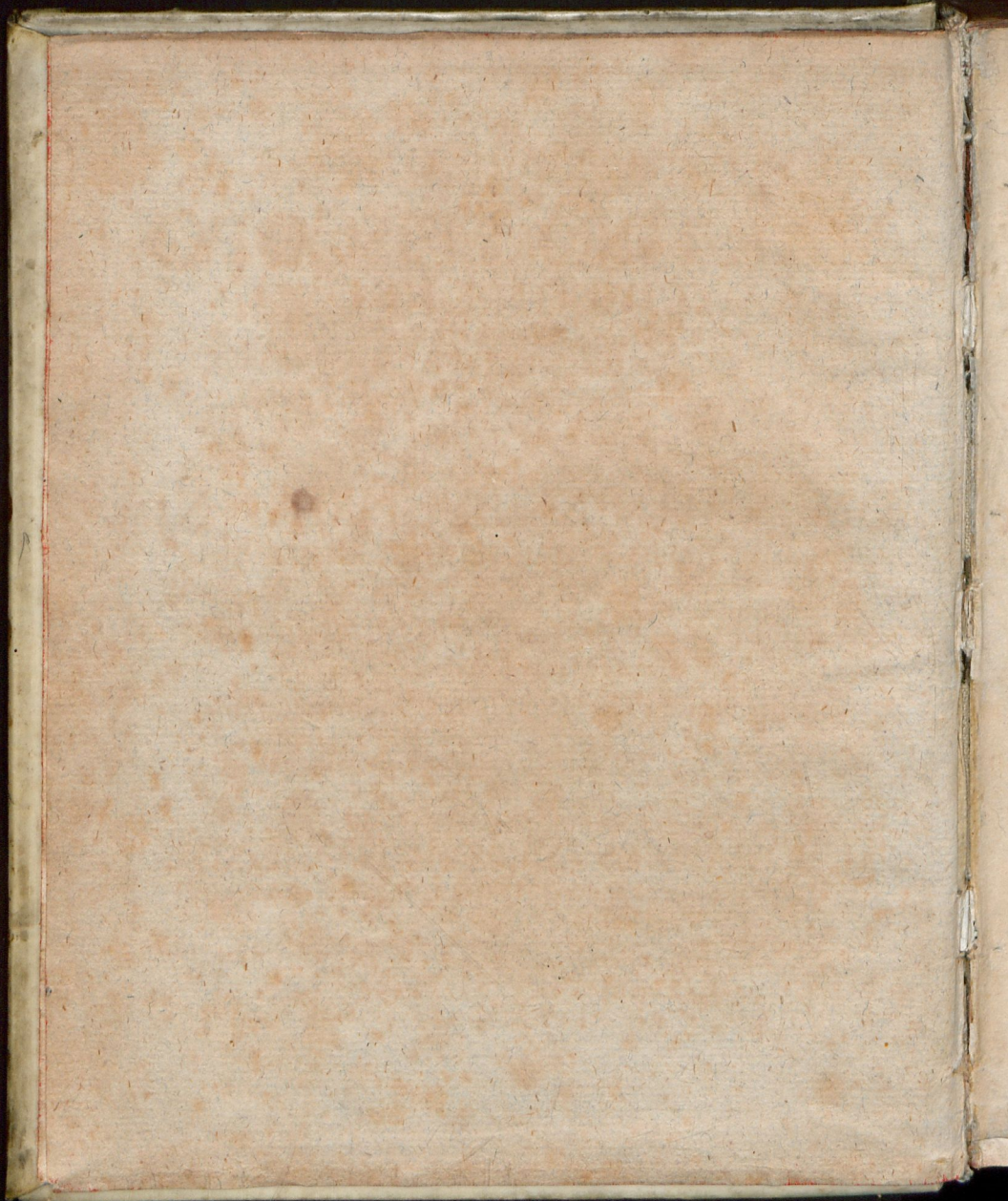

Nf. 5.

11

INITIA
RELIGIONIS CHRISTIANAE
INTER HVNGAROS
ECCLESIAE ORIENTALI ADserta.

EADEMQUE A DVBIIS ET FABVLOSIS
NARRATIONIBVS
REPVRGATA.

DISSERTATIO
HISTORICO - CRITICA

AVCTORE
GABRIELE DE JUXTA HORNAD
HUNG.

FRANCOFVRTI & LIPSIAE
M D C C X L.

INITIA
RELIGIONIS CHRISTIANAE
INTER HUNGAROS
ECCLIAE ORIENTALIS APOSTOLICA
EADEMQUE A PARTIBUS ET PARTIBUS
MAGYARIS

DESCRIPTIO
HISTORICO-CRITICA
AUCTORE
GABRIELE DE JUKTA HORVATH
PUBLIS
FRANCOFURTI & LINDII

CAPVT I.
 INSTITVTI RATIO.

§. I.

um, de initiis religionis Christianæ inter Hungaros, differere nobis sit constitutum, testimonia & exempla omnia omittimus, in quibus non obscura quidem sinceri cultus divini vestigia obvium est animadvertere, quæ tamen de Hungaris accipi non possunt, verum ad gentes earum regionum, quas ambitu suo Hungaria olim complectebatur, sunt referenda. Sed nec, quo loco apud *Hunnos* antiquos atque *Avares*, quos majoribus Hungarorum plerique omnes nostratium accensent, res Christiana sita fuit, in præsentî dispiciemus. Id quidem ad liquidum ostenditur, *Hunnos* veteres cœlestis veritatis luce non prorsus orbos, *Avares* largo illius jubare perfusos (a). Quidquid

A

vero

(a) De statu religionis Christianæ in *Pannonia veteri* lucisquæ, quæ *Hunnis* etiam atque *Avaribus* adfulsit, radiis, videatur MELCHIOR INCHOFER, Soc. Jesu, in *Annalibus ecclesiasticis regni Hungar.* Romæ 1644. in fol. *Tomus secundus*, cujus auctor, ad calcem operis, spem lectoribus fecit, lucem nunquam adspexit: teste Illustri *Gentilottio* bibliothecæ, dum viveret, Augusti Cæsaris præfecto, in literis ad Virum longe Celeberr. *Martinum Schmeizel*, quem honoris gratiæ animi declarandi causa, nomino; eo enim duce, ad res Hungariæ cognoscendas ac repetendas altius, viam quondam sum ingressus. Ceterum INCHOFERI *Annales*, liber haud facile obviuus, sed sua potius mole, quam ab ingenio & rerum pondere, pretiosus. Nam cum ecclesiastica auctor unice tractanda suscepisset, peregrinis rebusque civilibus, fabulis ac putidis conjecturis, se totum immerfit. Parasitus turpis, eis, inter quos scripsit, usque ad contumeliam nostrorum, serviens. Si majoris auctoritatis cenfuram requiris, consule, quæso, Perill. Dn. de LVDEVVIG *Nehtliche Erläuterung der Reichs-Historie*, præfationis pag. LXXX. sq.

vero de utrisque sit, *Hungari* tamen, cum seculo a Christo nato IX. in Europa inclaruissent, ejusque fines funestis passim cladibus percussissent, idola & profanos barbarorum ritus coluerunt, a Christo euangelique Christiani doctrina longe alienissimi. Seculo demum X. atque XI. tota gens, abjecta superstitione, desertisque delubris avitis, ad verum deum conversa inque gremium Christianæ ecclesiæ, divino munere, collecta est. Et de hoc *solemni ac publico* Hungarorum ad Christum *transitu* agere instituimus: non ut longo omnia ordine enarremus, quæ per vices gesta sunt, donec aspera gens disciplinam Christianam patienter ferret: id maxime operam dabimus, ut genuina ejus initia proferamus, eademque, ecclesiæ orientali adserta, a dubiis & fabulosis narrationibus repurgemus.

CAPVT II.

S. STEPHANVS ET GEYSA

religionem Christianam inter Hungaros imprimis propagant ac stabiliunt.

§. 2.

S. Stephani
in religio-
nem Chri-
stianam
apud Hung-
meria.

Totum illud opus illustre, & vere excessum, *Stephani I. Regis* providentiæ, liberalitati maximisque, post deum, laboribus in acceptis referri solet. Nec nobis Regi optimo gloriam, quam meruit, detrahere est animus. Nihil enim omisit profecto, ut totam, quod in ipso erat, gentem ad Christum traduceret. Nam ut novella religio, felicibus plantata auspiciis, altiores in animis populi radices ageret, nec facile iterum extenderetur, *ædes sacras*, per universos regni fines, excitari iussit, ornamentis eas donavit, singulis presbyteros ab Episcopis dari præcepit (b). Summis ejus meritis adnumerari solet, quod angustiores quasque ecclesias, regia munificentia, ipse condidit, opibus & redditibus per-

(b) *Legem S. Regis*, hanc in rem conditam, videsis *Decretorum* ejus libro II. cap. 34. in *Corporis juris Hungarici*, ad calcem item *Bonfinii*, ex editione Sambuci. *Stephani legem* instauravit *S. Ladislaus Rex*, *Decretor. lib. I. cap. 7. ll. cc.*

petuis instruxit, atque, ut ordo & disciplina ecclesiastica facta tecta-
que maneret, *decem episcopos*, metropolitanam præterea Strigo-
niensem constituit (c). Singulis istis lautos, in amplissimis dio-
cesibus, *proventus*, & *exaggeratos honorum ac dignitatum cumulos*,
admensus est. Sic enim, ea ætate, ecclesiæ commodis optime
consuli, creditum. Omnes religiosissimi Principis conatus & curas
præclaras, pro stabilienda & provehenda re, inter suos, Christiana,
non enarrabimus; notiores enim sunt, quam ut ulla commemora-
tione indigeant. Tacemus hinc antiquitatis, de sanctitate ejus de-
que prodigiis, ad cineres demortui observatis, persuasionem, us-
que adeo firmam atque eximiam, ut *sanctorum ordini* cum adscri-
beret. Apud posteros vero *Hungarorum Apostolus, vir ac Rex apo-*
stolicus, dici meruit.

§. 3. Stephano igitur principem, inter *propagatores* religio-
nis Christianæ apud Hungaros, locum ultro deferimus. Sed, ut
omnia suas habent causas, prima quædam exordia & succedentia in-
crementa, ita explicandum omnino, a quibus initiis tam efficax
religionis sanctæ agnitio, ejusque propagandæ studium illud ardens,
in Stephano sese exseruit. Nuptias cum *Gisela*, Henrici II. Imp.
sorore, tantum valuisse, SIGEBERTVS GEMBLACENSIS, ALB. KRAN-
TZIVS & JOH. AVENTINVS persuasum nobis eunt, ut ipse Rex, cui
sponsam hac lege & conditione pactus erat Imperator, sacro fontis
lavacro succederet, gentemque inde suam, *Gisela* Regina instinctu
potissimum, Christo adsereret. Juvat audire scriptores, neque
enim satis inter se consentiunt. Primum tamen omnium HER-
MANNVM CONTRACTVM videamus, ut dilucidius pateat, quo ambitu
sententiarum simplicem illius narrationem chronographi succeden-
tes, ex suo quisque ingenio, interpolant. HERMANNI, in notis,
de Henrico Imp. ista sunt: *Hujus soror Gisela Stephano, Regi Un-*
gariorum, qui se ad fidem Christi converterat, quasi vere juxta nomen

Vtrum Ste-
phanus per
nuptias
cum Gisela
ad Christum
adductus?

A 2

suum

(c) De episcopatu illorum numero nominibusque diligenter disputa-
tat SAMVEL TIMON, Soc. Jesu, in *Imag. Hung. novæ cap. VIII. pag. 56.*
Sed utrum quæstionem expediverit, nescio. Prodit liber *Cas-*
sovia, sub tit. *Imago antiquæ & novæ Hungariæ a. 1733 & 1734 in 8.*

suam fidei obſes, in conjugium data. Et alibi, Stephanus, inquit, Hungarorum Rex b. m. obiit; qui se ipsum, cum tota gente sua, ad fidem Christi, ex gentili errore, convertit (d). Hæc HERMANNVS, de quibus paulo post videbimus. Nihil tamen ille nuptiis, nihil Gisela precibus, nihil officiis Imp. attribuit, quæ omnia magis magisque exaggerant sequiores. SIGEBERTVS quidem, Gens Hungarorum, inquit, hæcenus idololatriæ dedita, hoc tempore ad fidem Christi convertitur, per Gislam, sororem Imp. quæ, nupta Hungarorum Regi, ad hoc sua instantia Regem adduxit, ut se, & totam Hungarorum gentem, baptizari expeteret; qui in baptismo Stephanus est vocatus (c). KRANTZIUS ex Sigeberto locum in Metropoli suam transferens, cum eo ceteroquin congruit, grandius tamen sonans, pro eo, quod Sigebertus dixit, ad hoc sua instantia Regem adduxit, quasi Gisela nescio quantopere Stephanum reluctantem habuisset: Non desit, inquit, aures pulsare mariti, donec pervinceret (f). At cothurnate, præ ceteris, AVENTINVS, Adſunt, inquit, legati Ugrorum, pacem cum Hainrico perpetuumque fœdus componunt. Reſtori earum, filio Geizonis - - - Gisala, soror Hainrici, deſpondetur, hac lege atque omne, ut ille, exploſa falſorum deorum ſuperſtitione, Chriſti unius, & veri & ſummi dei, cultum cum popularibus reciperet. Accepit conditionem Princeps Ugrus, ſtatim aqua huſtrica tingitur, Stephanus appellatur, & a Cæſare Rex nuncupatur (g). Gisela igitur, fatale ſortita nomen,

(d) HERMANNVS CONTRACTVS in *Chronico ad a. 995. & 1038.* Eadem, æ paulo minus, refert MARIANVS SCOTVS, in *Chronico ſuo, ad a. 1038.*

(e) SIGEBERTVS GEMBLACEN. in *Chronico ad a. 1010.*

(f) ALB. KRANTZIUS in *Eccleſiaſt. hiſt. ſive Metropoli lib. IV. cap. 3.*

(g) Nuncupatur, id eſt vocatur. Eodem modo AVENTINVS locutus eſt lib. VII. cap. XIV. ſeſſ. 2. Is, Venceslaus Rex Bohemiæ, inquit, filium Venceslaum Regem declarat, Ugri Ladislaum nuncupant. Quod cum haud perſpiceret, qui ſectionum ſummas ſingulis librorum capitibus præfixit, verbumque nuncupant, pro eo ſumeret quod creant, ridicule ſcripſit. Andreas Rex Vng. moritur. Carolus, Venceslaus & Ladislaus de ſucceſſione certant. Nam tres ſimul Reges, Carolus, Venceslaus & Ladislaus, de regno certantes, Hungaria nunquam vidit. Sed quem Bohemi Venceslaum

men, Stephano, tanquam obfes & fidei vinculum, nuptum datur; cuius ope & consilio Vgri philosophiam Christianam sectari cœperunt (h).

§. 4. Quibus testimoniis si per omnia stare possemus, de genuinis religionis Christianæ inter Hungaros *institis*, haud magno opere laborandum nobis foret. At enim populi Hungarici non postremam partem, quæ mite jugum Christi pertinacius adsperebatur, & capita refractariorum, si qua restabant, post illas auptias, lenibus juxta ac severioribus mediis, pro more illius ætatis, mitigatos, atque adeo totam gentem colla subdere coactam esse, nullus iverim inficias. Testatur id, præter AVENTINUM, (i) JOHANNES quoque THVROCZIUS, in *Chronicis* suis. (k) Eumque in finem missos a Stephano legatos existimo, ad fœdus cum Henrico paciscendum, cui Gisela nuptiis Imperator robur conciliare voluit firmissimum. Non potuit tam memorabile facinus orbem Germanicum diutius latere, unde, postquam publica fama ad aures hominum delatum esset, enata est opinio, Hungaros nunc demum, una cum Rege, Christianam religionem admisisse. Tanto magis opinio hæc vulgi animos, ac chronographorum, in ergastulis suis bene latentium, annales occupavit, quod, quæ domi apud Hungaros hæcenus acta fuerunt, non omnibus æque innotescere potuerint. Totam namque ex integro gentem tum pri-

Sententia
hujus origo
indigitatur.

Eadem
repudiat.

A 3

libuit

ceslaum vocabant, Hungari, familiariori nomine, *Ladislawn* dicere maluerunt.

(h) AVENTINVS *Annalium Bojorum lib. V. cap. V. sect. 8.*

(i) IDEM *ibidem* *sectione 9.* Editio, quam sequimur, Lipsiensis novissima est.

(k) THVROCZIUS in *Chronico Hungarorum, parte II. cap. 9. seqq.*

libuit, adferentibus, quidni nobis integrum fuerit uno identidem verbo, quod minus ad palatum est, repudiare? Fortius tamen, in causâ tam luculenta tamque certis argumentis innixa, rem nostram agemus, per capita offensuri, non Stephanum per illas demum nuptias mysteriis Christianis fuisse initiatum: sed neque gentem Hungaricam Gisela ope & consilio philosophiam Christianam sectari cœpisse: denique Geysam jam, Stephani patrem, Christianam religionem professum fuisse.

*Aventinus
figillatim
notatur.*

§. 5. Id prius sicco pede non transeundum, scriptores allegatos, quo longius ab HERMANNI CONTRACTI ætate recedunt, hoc profusiores verborum, inque expolienda narratione, operosiores esse. Verba illa AVENTINI figillatim, *Gisela, fatale sortita nomen, Stephano, tanquam obses & fidei vinculum, nuptum datur*, si cum istis conferantur HERMANNI, *quasi vere juxta nomen suum fidei obses in conjugium data*, non erit obscurum, HERMANNI pathippo vectum AVENTINVM, sed quem, partim SIGEBERTI aulais, suis partim phaleris, ita ad pompam operuit, ut, cujus sit domini, vix ac ne vix quidem agnoscatur. Sensit hoc, pro sua perspicientia amplissimoque rerum usu, Perill. Dn. de LVDEWIG, veneranda canitie, dignitatibus, honoribus summisque in rem tam publicam quam literariam meritis, *Vir immortalis, dum, verba AVENTINI adducturus, Describemus sententiam ejus, inquit, a nullo, quantum scimus, scriptore alio proditam* (1) Adsursum gravissimo testimonio, sententiamque AVENTINI, dentis HERMANNI & GEMBLACENSIS appendicibus, talem in reliquo esse censemus, quæ a nullo scriptore alio prodita sit. Si enim prodita esset, qui aciem τὸ πρῶτον fallere potuisset? & qui potuit a quoquam altero prodi, cum solum auctorem habeat AVENTINVM? Sed hæc hæcenus.

*Stephanus
ante initas
cum Gisela
nuptias
Christianus.*

§. 6. Stephanum jam, diu ante contractum cum Gisela matrimonium, Christianis sacris fuisse imbutum, evincamus. Eum a S. Adalberto, Episcopo post illa Pragensi, aqua lustrali tinctum, præter

(1) de LVDEWIG in, *De auspicio Regum, juris gentium*, dissertat. pag. 90. sq. Recusa cum alias, tum in *Viri summi Miscellorum T. I. lib. I. opusc. .I*

præter scriptores Hungaricos, Poloni, Bohemi aliique magno consensu perhibent; quorum constans ab omni ævo testimonium uno halitu distare, iniquissimum foret. At *S. Adalbertus* a. 997. martyrio in Prussia obiit; *Stephanus* igitur post hunc annum baptizari haud potuit. Sed nuptias ejus ad a. 1010. *SIGBERTVS* ponit; cujus quidem calculus vitio non caret, fateor. Nam *Stephanus*, a. 969. natus, virilem ætatem justo diutius excessisset, cum animum ad rem uxoriam appelleret. Propius ad rem accedit *AVENTINVS*, nuptiarum annum scribens 1005. Id longe est certissimum, ante a. 1002. matrimonium Principum non coaluisse. Idem enim omnes perhibent, fratrem *Gisela Henricum* ea tempestate imperii habenas tenuisse: eas vero a. 1002. adeptus est. Quam ob rem, si post a. 997. *Stephanus* baptizari non potuit, multo minus post a. 1002. baptizatum, efficitur. Ad summam accedit, quod, seculo XI. ineunte, *Stephanus* Episcopus in Hung. jam constituerat, quod certe non fecit, nisi Christianus. Testimonio sit *diploma* ipsius, *Archiabbatiae S. Martini*, in *S. monte Pannoniæ*, a. 1002. elargitum (m), & cujus *arbesis* infra adstruemus; in quo monasterii illius *Abbatem* a jurisdictione non *diocesani tantum Episcopi*, sed & quorumvis aliorum, eximit, *Strigoniensis quoque AEpiscopi Dominici* jam meminit. Leges diplomatis literas, & plura Christianæ pietatis indicia, imo Regem Christiano cultui longe addictissimum, reperies. Pergo rogare, quin imo flagitare validius, quo tandem nomine, vel fando, innotuit Rex noster, usque ad eam ætatem, qua, conjugio maturus, *Stephanus* in baptismatè diei coepit. Caute *AVENTINVS Rectorem* tantummodo gentis vocat, *SIGBERTVS Regem*; quo titulo omnes, ante *Stephanum*, Hungarorum Principes, *AVENTINVS* quoque insigniverat. Hic tamen loci caute, inquam, *Rectorem* vocat; si quidem caute is scribere censendus, qui, quod maxime proditum explicatumque oportuit, silentio involvit. Fidens animi hiatum

(m) Exstat ad calcem *Bonsivii*, ex editione *Sambuci*; unde illud in *Annales* suos transtulit *Inchofer*, ad a. 1002. pag. 269. De quo plura differimus infra, Cap. IV. §. 58.

tum supplevit WOLFG. LAZIVS, Geizam juniorem appellans. Der Kaysar gab Gayla ihrem König dem Jüngern sein Schwester Gitalam, und gab ihr zu Ascarichum, der auch Anastasius genennet wird . . . die bekehrten den König, samt der ganzen Nation Hungern zum Glauben, und ward Gayla in der Tauf Stephan genant. (n). Verum ex suo ingenio supplementum promisit, sero nimis docere adgressus, quod sexcentorum annorum scriptores alicujus nominis, ignorabant. Mitto LAZIVM CUM AVENTINO committere, quod nunc non agimus.

Gens quoe Hungarica, diu ante illas nuptias Regum, converti cepit.

§. 7. Fallitur AVENTINVS fallitque, quotquot cum eo faciunt, tradens, Gitala ope & consilio Hungaros philosophiam Christianam sectari coepisse. Multo enim ante illas Regum nuptias, Geysa adhuc, Stephani patris, temporibus, magnus Christianorum Hungarorum numerus fuit, magnusque in dies ad baptismum, in ipsis regni finibus, populi concursus. Cujus rei testimonium, omni exceptione majus, edunt literæ, a PILGRINO, Laureacensi Episcopo, ad *Benedictum VII. P. R.* scriptæ. Refert in illis Episcopus, priorem se, a gente Hungarica, multis precibus, invitatum: emissos a se sacerdotes statim quinque millia, utriusque sexus, eosque ex nobilioribus Hungaris, Christo lucratos esse: a captivis Christianis liberos, nullo obstante amplius timore, baptizandos offerri, cum nunquam, nisi furtive, id antea facere potuerint: gratulari illos, tanquam ex peregrinatione in patriam reductos, quod, Christiano more, oratoria sibi liceat exstruere, & linguas, olim ligatas, in laudes salvatoris, solvere: barbarorum quosdam gentilitate adhuc detineri: sacerdotibus integram esse, quocumque libet, proficisci: paganos cum Christianis concordem vivere: denique totam Hungarorum nationem pronam esse, ad percipiendam fidem sanctam. Scripta est hæc a *Pilgrino* epistola, calculum accuratius subducente SAMVELE TIMON (o), anno plus minus 975. Eam cum

(n) WOLFG. LAZIVS in der Chorographischen Beschreibung des Königreichs Hungern cet. apud *Schwedellium* in *Disquisit. historico-politica de regno Hungariæ* pag. 175. ex edit. Behamb.

(o) TIMON in *Imag. Hung. ant. Lib. III. cap. VII. pag. 393. sq.*

cum ipse in lucem proferret LAZIVS (p), neque ignoraret AVENTINVS, vide, quantum in animis ipsorum Gisela atque Henrici Imp. gratia potuerit, ut, ad merum diem alucinantes, scriberent, Regem, cum tota gente, illis auctoribus doctrinam Christianam sectari cœpisse. Adde, quæ *Benedictus* P. R. ipso iterum LAZIO auctore, ad præfules Germaniæ, *Pilgrini* causâ, rescripsit, dum, inter cetera, *Verum etiam ipsi, inquit, dudum inimici ipsum, quem persecuti sunt, more gentili, jam jam Christum baptizari profitentur, ac sacerdotes modo habere desiderant, ac, prout scire rudes poterunt, venerantur. Et ecclesias quasdam, in sua terra, quas patres incendio delerunt, posteri restaurare videntur. Et paulo post, Visum est, inquit, ut, ad fructificandas deo gentes, ex novitiis cultoribus fidei, Hungarorum atque Moravorum, sive etiam aliis multis, Slavorum - - - eis hunc constitueremus AEppum* (q).

§. 8. Atque ex eadem *Pilgrini* epistola argumentum capimus, ad *Geysam*, patrem Stephani, in Christianorum numerum referendum. Nam quis sine bona magistratum venia, Principisque ipsius voluntate, nutu, auspiciis, ea omnia acta sibi persvadeat, quæ *Pilgrinus* apud Pontificem tanto prædicabat opere? Vnde autem tam effusa Principis *Geysæ*, qui regno tunc præerat, anno demum 997. denatus, in novitiam religionem indulgentia? major certe, quam rationibus reip. suæ congruere pagana suspicari poterat superstitio. Vnde AVENTINVS ipse committere non potuit, quin præclarissimo *Geysam* exornaret elogio, quod, austerus in suos ac durus, Christianis amicissimum sese exhibuerit (r). Imo *Pilgriniana* epistolæ argumentum referens AVENTI-

B

NVS,

(p) VVOLF. LAZIVS *Comment. de rep. Romana lib. XII. p. 1088.* Legitur & in HARDVIN *Conciliis Tomo VI. parte I.* item apud TIMONEM in *Imag. Hung. ant. Lib. III. cap. VII.* INCHOFERVM in *Annalibus, ad a. 980. pag. 209. sq.*

(q) LAZIVS, HARDVINVS, TIMON, INCHOFER *locis citatis.* AVENTINVS quoque Pontificiæ epistolæ initium adscripsit in *Annal. lib. V. cap. II. sect. II.*

(r) AVENT. *l. c. lib. V. cap. I. sect. 25.*

NVS, tam prolixè in laudes Geysæ excurrit, ut falsâ veris misceat. *Divus tum Pilgrinus*, inquit, *Barbavensis, Laureacensi templo præsedebat. Ad hunc Geizo, Rex Vgrorum, motus sanctitate viri, licet Christianus nondum esset, legatos mittit, atque, ut Vgrorum regionem adeat, ibi philosophiam Christianam interpretetur, orat. Se cuius cultum Christi recipiendi potestatem facere, pollicetur. - - - Pilgrinus igitur, adsumto secum Wolfgango, - - - ad Vgros profectus, quinque M. eorum sacro fonte lustravit. Captivi Christiani cet.* (s). Hujus namque favoris quas causas adferemus, si Principem ex Christianorum consortio excluderimus? Ac licet *nondum Christianum*, AVENTINVS adfirmet, altero autem loco, *alienum a religione Christi* scribat, non alio tamen lacinia ista scriptoris Boji spectabant, quam ut narrationi, quam de Stephano texuit, sua constaret integritas.

§. 9. Nihil vero est, quod suspensos nos teneat, quo minus in Annalium Hungaricorum sententiam, cum quibus amice conspirant *Poloni, Bohemi, Dalmatæ*, alii, descendamus, ac *Geysam* Principibus adscribamus Christianorum. Non abludit hoc a Principis, lenitatis modestiæque laude maxime omnium incluti, vela religionis, quam amplexus traditur, moribus. Nam cum majores sui eas regnandi artes sequerentur, ut tum demum rempublicam se recte administrasse crederent, si in armis assidui, suos in singulas gentes vicinas infestis signis ducerent, spoliisque reducerent onustos, Geysa hæc contra, pacis consilia unice colens, nemini gravis unquam fuit, sed neque suos injuriam aliis inferre passus est. Efferatorum voces, qui animos gentis hoc tanto otio languescere, & muliebriter emolliri, criminabantur, partim contempsit, partim retudit. Ea nempe religionis Christianæ, si non cerebrum tantum occupet, sed etiam ad præcordia demittatur, vis est, & propria hæc quasi occupatio, ut hominum animos, felici mutatione, ad imaginem ejus conformet, qui, ut

(s) AVENT. *loc. cit. cap. II. sect. 10.* Postrema narrationis satis produunt, cum epistolæ Pilgriniana argumentum exhibere. Additamenta vero scriptoris suo infra loco examinabimus, Capituli hujus §. 17.

ut ipse erat lenissimus & modestissimus, ita omnes etiam sui esse voluit similes. Ad has amabiles & Principe Christiano dignissimas virtutes, quibus Geysa illuxit, si inusitatum illum in Christianos favorem, & læta conversorum ad Christum incrementa, quæ *Pilgrini* auctoritate recensuimus, componamus, non video cur scriptorum catervæ, *Hungaris, Polonis, Bobemis, Dalmatis* fidem perfracte derogemus. Denique, quid verbis opus est, cum rei testimonium nobis adsit evidentissimum? *Stephanus Rex*, in laudato diplomate Archiabbatiæ S. Martini, genitorem suum *Geysam*, monasterii hujus conditorem primum diferte celebrat. Hæc enim in eo Rex, *Quod nos, inquit, interven- tu, consilio & consensu Domini Anastasii, Abbatis, monasterio S. Martini, in monte supra Pannoniam sito, a genitore nostro incepto, quod nos - - - ad finem perduximus*, cct. An igitur sacris fundationibus districtus *Geysa*, ne sic quidem dignus censebitur, quem Christianis consociemus? Atque hæc, ut domesticorum scriptorum fides vindicaretur, dicta hætenus sunt. Soleo nimirum lubenter, æquissimumque judico, testimonia domestica suis communire rationibus, cum testes vel ab aliis dissentiant, vel istis aliquid produnt tacentibus, vera tamen dixisse cognoscuntur.

§. 10. Sed dum iidem nostri *Geysæ* curas paulo magis anxie recensent, in quas, ut agnitæ veritatis fructus ad universum regni populum redundaret, incubuit, non possumus eis adstipulari. Evangelii lumine posteaquam collustratus esset, quin omni conatu lampadem suis præferre, eosque in partem melioris sortis adducere, laboraverit, dubio caret. Loquuntur id res sub imperio ejus gestæ, quas teste *Pilgrino* adtigimus: exhibet pietatis ipsius argumentum diploma Archiabbatiæ S. Mart. commemoratum: nec videtur filius *Stephanus* tantis successurus fuisse operibus, quæ tam angusto temporis spatio absolvit; nisi pater, præcipuis impedimentis sublatis, solida & ampla fundamenta prior jecisset. Hæc si narratione plana exposuissent nostri, omnium facile adfensum impetrarent. Illustriora autem singula reddituri, fabulas protulerunt, pugnantibus & male inter se cohærentibus factis exornatas.

Abbatia
S. Martini,
in S. monte
Pannoniæ,
conditor.

Scriptores
domestici,
Geysa, in re-
ligionem
Christianam
studia per
fabulas ex-
plicantes,
rejiçuntur.

Quæ cum ipsæ se refellant, suis eas seculis lubenter relinqueremus. Sed, cum magnos, nostro etiam ævo, patronos invenerint, eas, pro instituti ratione, expendemus.

Bonfinius
id propter
castigatur.

§. II. BONFINIUS igitur ista refert: Dum Geysæ animus, præ divino timore & populi salute, fluctuat, ecce divina clementia - - - per cœlestem ex alto interpretem in somniis eum consolatur - - - neque cum tali cura vexari oportere, ut sacella dicet, sacro sanctos introducat amittites, scythicamque gentem a profana religione vindicet, quando sanguine pollutas manus habet. - - - Sanctissimum ex eo filium proditurum, pollicetur, qui ad hæc - - - a divina benignitate est prædestinatus, cet. (t). SAMVEL TIMON, Soc. Jesu, vir defacati ingenii, deque patria sua, tot præstantissimis monumentis, reconditore rerum Hungaricarum scientia refertis, egregie meritis, hæc ex BONFINIO recitans, a censura acriori tempore sibi haud potuit. Hæc, inquit, historicus ille, bis a veritate desectens. Ridicule enim, si non impie, comminiscitur, cœlestem genium Geysam debortatum esse, ne ediculas edificaret, neve operarios apostolicos acciret. Deinde, ne ingeniose quidem fingit, Geysam, Principem studiosissimum pacis & servantissimum æqui, patratores cœdium, & quacunque demum ratione, sanguinarum fuisse (u). Recte vero ista, non tantum minus ingeniose, sed ineptissime etiam facta, stomachum movent TIMONI, humanissimi alioquin moris scriptori. Præter illud autem, quod de Geysa, pacis & quietis studiosissimo, observavit, id amplius notamus, filium potius Stephanum, vel istis illis fictoribus non dissimulantibus, bellis gravibus, per totam propemodum ætatem, fuisse implicitum, quæ certe sine sanguinis humani effusione non gessit. En Regem ipsum, labores suos bellicos, in Institutione regia, ad filium Emericum, querentem. Obedi, inquit, fili, mihi. Puer es, deliciarum vernula, pulvinaris accola, fœtus educatusque in deliciis cunctis, totius expeditionum laboris atque diversarum gentium incursionis, expers, in quibus ego jam fere totam meam contrivi ætatem (x).

§. 12.

(t) BONFINIUS Hungaricarum rerum decade II. lib. I. in principio.

(u) TIMON in Imag. Hung. ant. lib. III. cap. VIII. pag. 399.

(x) In præfat. ejus Institutionis, quam vide in Corpore juris Hungarici, itemque ad calcem Bonfinii, ex editione Sambuci.

§. 12. Non recte vero TIMON uni indignatus est BONFINIO. Item Efficacius stilum convertisset in MELCHIOREM INCHOFER, virum religiosum, imo societatis Jesu contribulem, qui eadem hæc cœlestem ad Geysam genium retulisse narrat. Imo, ut nulla ad centonis, quem suebat, varietatem pictura deesset, alteram præterea b. virginis apparitionem, quam RANZANVS ejus, quam refellimus, loco enarrat (y), in præcedentibus studiose inculcavit (z). Quodve mireris magis, pro eo, ut censuram quandam adderet, inlicete rhetoricatur. *Sed hinc liceat*, inquit, *non parum admirari, quo consilio divina sapientia, quemadmodum a Davide cet. (a);* quæ referre piget. Quin imo liceat hinc nihil admirari quidquam, sed certo judicio statuere, hæc tam insulsæ commenta, quæ tam BONFINIVS, quam INCHOFER, BARONIVS, aliique plures, ex *Legenda S. Stephani* depromserunt, non cœlestis alicujus oraculi descriptionem, quo anxius Geysæ animus revera erectus sit, sed futillis cujusdam fraterculi, in cellula sua superstitione negotiosi, abortum esse. Quod enim divinarum literarum exemplum imitari voluit, studia illud hominis, quod tam infelici Minerva expressit, ingenii ejus ineptiam id abunde testatur. Quod visum, non a BONFINIO demum nove his verbis elucubratum, sed, ut diximus, ex *Legenda S. Stephani* esse desumptum (b), si perspicacissimi TIMONIS aciem non estugisset, non tam facile animum induxisset, opinor, ut CHARTVITIVM, *Legendæ auctorem, historicum* vocaret *luculentum* (c), dicendum verius *lutulentum*. Atat! hauserat ex CHARTVITII turbidis lacunis *Card. CAESAR BARONIVS*, in *Annalium suorum voluminoso opere*, totam conversionis Hungarorum historiam, fabulis quoque, quas TIMON ridicule atque impie fictas proseribit, ad verbum infertis, & tanquam pretiosis vulgi cultus tabulis in

B 3

fan-

- (y) RANZANVS in *Epitome rerum Vngaricarum, Indice VIII.*
(z) INCHOFER in *Annal. eccl. regni Hung. ad a. 979. pag. 208.*
(a) IDEM *ibid. ad a. 985. pag. 224.*
(b) CHARTVITIVS in *Legenda S. Stephani pag. 269. in Rerum Hungaricarum scriptoribus variis, qui prodierunt Francof. a. 1600. itemque apud Surium in Vitis Sanctor.*
(c) TIMON in *Imag. Hung. ant. lib. III. cap. VIII. pag. 396.*

sanctuario Romano suspensis. Quid, quod non minore auctorem Legendarium elogio BARONIVS ornarit, *Aliunde*, inquit, petamus, nempe a *Cartuio Episcopo*, ad *Colomannum Regem*, qui *cunabula Hungaricæ ecclesiæ stilo fidelissimo prosecutus*, cet (d). Quare, meliora videns ac probans, TIMON dubia, quæ sensit, BONFINIO potius, cui MATTH. RADERVS, *Soc. Jesu*, profani & pagani scriptoris notam pridem inussit (e), quam germanis fabularum institoribus, opponere voluit.

Aliud Char-
tuitti com-
mentum,

§. 13. Ejusdem notæ est aliud portentum, dum *Stephanus Levita*, & primus Jesu Christi martyr, internuncii munere defunctus, habitu Levitico, *Sarolta*, uxori Geysæ, in somniis oblatas dicitur, nativitatem filii Stephani annuntiaturus. Quis scriptor probus docuit protomartyrem Stephanum fuisse Levitam? Demus autem Legendarium nostrum munus, quod gessit, significare voluisse duntaxat, habitu Levitico cur illum apparuisse scribit, nisi quod in cucullo singulare quoddam sanctitatis decus inesse existimavit? Nam protomartyrem Stephanum, primosque euangelii Christi præcones quoscunque, certo vestimentorum genere, a reliquo populo fuisse distinctos, non constat. Illis, qui pro habitu & insignibus sacerdotalibus operosè depugnarunt, Illustris vir, IOH. GOTTL. HEINECCIUS, cujus, de antiquitatum cimeliis differentiis ac judicantis, haud quemquam pœniteat, digne respondit (f).

Ad Timonis
defensiones
respondetur

§. 14. At videamus, qua ratione Doctissimus TIMON visa illa generatim iterum defendere est adgressus, licet ridicule atque impie commenta prioris profligaverit. *Visa*, inquit, *dormientibus aliquando a deo mitti, divinæ docent literæ*. Et *Eusebius*, in *Vita Constantini*, lib. I. cap. 29. *testificatur, secundum quietem Constantino M. Christi imaginem oblatam esse* (g). Sed in divinis quis ferat visa ejusmodi, in quibus sunt pugnantia, ut in viso *Geysæ*, & vanissime

(d) BARONIVS *Annalium ecclesiasticor.* tomo X. ad a. 889. n. 5. f. 99. item ad a. 1000. n. 13. f. 99.

(e) RADERVS *Bavaria sanctæ*, Volum. II. p. 191.

(f) HEINECCIUS in *Commentatione, de habitu & insignibus sacerdotalibus*. Legitur jam in *Sylloge opusculorum*, seorsum prius editorum.

(g) TIMON in *Imag. Hung. ant.* lib. III. cap. VIII. pag. 395. seqq.

nissime ficta, ut in *Sarolta*. Vifa adhæc, spiritus divini testimonio destituta, difficillimum est demonstrare, utrum a deo, an ex causis quibuscunque aliis, originem ducant. Firmius non immerito testimonium desideramus, quam CHARTVITIVS est ferendo, egens et ipse testimoniorum. BONIFACIVM hinc VIII. Pont. Rom. in subsidium allegat TIMON, qui suis in literis, *Fuerat quidem, inquit, divinitus revelatum, quod ei primum in gente Vngarica corona debebatur & regnum: sicut hæc plenius documenta, quæ seruantur in archivis memoratæ ecclesie Romanæ, testantur.* Mitto autem aliud regerere, quam quod & recentius testimonium illud sit, & in causa propria editum, parum valiturum apud eos, qui errare non minus Pontificium, quam humanum esse, firmissime persuasum habent. Scrupulum & hoc mihi movet non levem, provocare BONIFACIVM ad documenta, quæ in archivis ecclesie Romanæ conservantur. Nam licet aliud atque aliud ex Vaticano monumentum, ad jus, quod in Hungariam Pontifices sibi olim arrogarunt, stabiliendum, erutum hæctenus sit, in nullo tamen divinæ alicujus revelationis testimonium invenitur. BARONTVS ipse, in *Annalibus*, nullum ejus generis documentum, vel scriptoris monumentum, ex archivo Romano, poterat proferre. Vnius CHARTVITHI testimonio usus est, quem ipsum, non in tabulario prædictæ ecclesie reperit, sed a SVRIO, mutato, ut idem fatetur, stilo editum, mutavit. Testimonium validius, quo visa illa comprobentur, se adlaturum existimat TIMON, scribere pergens, *Est in eam, inquit, rem testimonium quoque domesticum, & quod ad veritatem ostendendam firmiter est, regium, pontificioque illo antiquius, referente eodem scriptore, Odorico Raynoldo, in rebus anni 1233. ubi Andreas II. Rex Vng. ad Jacobum, Episcopum Prænestinum, scribens, hæc memorat: sed etiam parentibus ejus fuerat divinitus revelatum, quod ei in gente nostra corona debeatur & regnum.* Verum enim vero scripta hæc sunt ea ætate, qua spuria fama hominum animis penitus jam sese insinuaverat. Locutus igitur Rex Andreas est ad hominem, quod dicitur. Cum iis enim cum res sibi esset, qui ejus generis portenta sancte arripiebant, suis ipsos glandibus secure pascere poterat.

erat. Denique, sive ex sua, sive ex animi aliorum sententia locutus fuerit Andreas, possunt Reges jura dare, ut, quod justum, quodve injustum, in civitate esse jubent, cives id ipsum ratum habeant: iidem, ut, quod firma ratione caret, verum atque indubium a civibus apprehendatur, efficere non possunt. Apposite AENEAS SILVIUS, post Papa Pius II. cum, quæ portenta, Premislao I. ad regnum Bohemiæ à stiva evectoro, acciderint, enarrasset, eademque in diplomate Caroli IV. Imp. Bohemiæque Regis confirmata se vidisse dixisset, apposite, inquam, subjicit, *sed nec mihi Carolus fidem facit. Nam Reges plerumque creduli sunt, nec quidquam non verum putant, quod generis sui claritatem adstruit* (h).

Quomodo
Geysa ad
religionem
Christianam
perductus?

Conjectura
scriptorum.

§. 15. Nullis autem, quemadmodum ostendimus, portentis opus est, ad Geysam & cœtui Christianorum, & primis inter Hungaros religionis Christianæ propagatoribus, adserendum. Ardua magis exsurgit quæstio, qua occasione, quibus incitamentis, quibusve hortatoribus, patrium cultum, adspersus, Christianis se se adsociavit. Mancus hoc loco historicus ille luculentus, qui cunabula Vngariæ ecclesiæ stilo fidelissimo fertur profecutus, CHARTVITIVS est: forte quod istud ad res Stephani pertinere non putaret. Pertinuisset vero ad religionis apud Hungaros Christianæ incunabula, quæ in *Legendæ* limine parturiebat. Plerique igitur ingentes Hungarorum clades, Ottonianam præcipue, in præsidium adfiscunt, hisque Hungaros impulsos statuunt, ut consilia agitent saniora; quæ vicini ipsorum Carni, Norici, Bavari & tota captivorum apud Hungaros multitudo, piis suggestionibus aluerint, donec in integrum respicerent. Verum clades illæ quamvis graves admodum genti Hungariæ acciderint, per eas tamen domi quiescere, vires colligere, exercitusque instaurare potuerunt. Veteris hinc calamitatis memoria, quæ, quoties occurfabat, acerbum quoque vulnus, infame videlicet Ducum suorum supplicium, quos, bello captos, victores laqueo enecarunt, refricabat, non magis eos Christianis conciliare, quam vindictæ flammis incendere, debebat. Captivorum autem quis nescit sortem

(h) AEN. SILVIUS *Historia Bobemica cap. VI.*

esse abjectissimam, servosque consultores a dominis adunco plerumque naso suspendi? Aliud itaque accesserit oportet, unde factum sit, ut Hungari Christianos, sive illè vicini, sive captivi apud se fuerint, amore potius complecterentur, quam ulcisci vellent, eorumque consilia faciles admitterent, non repudiarent exacerbati.

§. 16. BONFINIVS ad rudera religionis Christianæ, apud Avar-
res, Hungarorum cognatos, ex illustribus Caroli M. monumentis, *Bonfinii*
ad hæc recurrit, ut genuinas rei gestæ causas exponat (i). At Ava- &
res, maximam partem sub fidei Christianæ jugum vi & armis missi, statim a morte Caroli, Francorum imperii impatientes, multoque magis dissentientibus, primum a filio Ludovico, deinde mutuo inter se, nepotibus, partesque orientales negligentibus, celeriter iterum a disciplina Caroli desciverunt. Non dissimulat id ipsum BONFINIVS, sed, *Carolo vita excedente - - - prægestatam religionem exolevisse, & si qua ejus vestigia remanserint, in tanta feritate, abolita esse* cet. ingenue conqueritur. Adde, quod Avars non multo post, quam Francorum imperium excussere, a Slavis Marahensibus denuo subjugati, & ad incitas plane redacti sint. An igitur tenues Christianorum, si quæ superabant, reliquiæ Avaricæ numerosum Hungarorum populum in suas partes pertrahere, doctrinaque pura inbuere potuerint, & non potius incondita multitudo paucitatem vicit, suaque infecit superstitione, in dubio pariter est positum. Nihil tamen minus INCHOFER, quanquam nec ipse de- *Inchoferi.*fectionem publicam inficiari audet, tanti conversionem illam gentis Avaricæ fecit, ut, inde annales suos exorsus, cum ad Hungarorum periodum accedit, oculos ad eam semper intenderet, varia conjectando & commentando.

§. 17. Omnibus his conjecturis quam parum ponderis inest, agnoscit, pro suo acumine, TIMON. *Pios ejus, inquit, Geysæ puta, conatus conjectando perscribere Inchofer, Bonfinius, Ranzanus, non nihil titubantes (k).* Sed BONFINIVS & RANZANVS quoquo modo *Inchofer*cautos, in conjectando, se gesserunt, solus INCHOFER, liberrime ex- *multa pro*tra *animi libi-* *dine fingens*

(i) BONFINIVS *Hungaricar. rerum decade I. lib. X. propter finem.*

(k) TIMON in *Imag. Hung. ant. lib. III. cap. VII. pag. 374.*

tra oleas vagatus, nullum modum tenuit. Dixerat AVENTINVS, Geizonem, Regem Vgrorum, legatos mississe ad Pilgrinum, orasseque, ut Vgrorum regionem adeat cet. (1). Cupide ea nimis arripuit INCHOFER, Aventino alioquin haud amicus, amplificavitque ambitiosus. *Scriptis, inquit, Geysa ante omnia ad Pilgrinum, Laur. Episc. missa honorifica legatione - - - Addebat, in animo sibi esse, publice Christum confiteri, cet. (m).* Crederes autographum Principis annalistam transcribere. Rationes, quæ Geysam ad scribendum accessendumque Pilgrinum, impulerunt, penitius quoque scire vult, *Movit, inquit, Geysam ad accersendum Pilgrinum, primo sanctitas viri, jam passim miraculis clara, deinde, quod a quibusdam didicerat, Pilgrinum, antiquo de suis majoribus bene merito, hanc illi gratiam libenter redditurum cet.* At vero oblitus istorum est INCHOFER, cum ad a. 985. visum Geysæ, in quo sanctitatem ac salutem Hungarorum divina sapientia ab ipso perfici noluit, recenseret (n). Deinde, poterat, si voluisset, INCHOFER facile animadvertere, adfuitas ad Pilgrini narrationem aliquas ab AVENTINO plagulas, dum legatos ab ipso Geysa missos, & Pilgrinum in Hungariam profectum, tradit. Nam Pilgrinus, invitatum quidem se a gente Hungarica, sed non a Principe Geysa, scribit: misitque ex monachis canonicisque presbyteros, non ipse accessit. Neque enim si ab ipso Geysa fuisset accitus, cum cetera tam diligenter apud Pontificem prædicaret, memorabile in primis facinus referre omisisset. Nec video, quæ ipsum modestia cohibuisset, quo minus officia sua, si qua præfens genti conversæ præstitit, sincera oratione commemoraret. Lepidissimum illud INCHOFERI est, quod alio loco hariolatur, non esse dubium scriptas etiam ad Geysam, Ducem Hung. a *Benedicto P. R.* literas fuisse, in quibus excellentis animi propositum collaudarit, & ultro ad orthodoxam religionem salutaribus monitis eum invitaverit. *Quod sane, inquit, ad munus primi pastoris spectabat, & huius præsertim Pontificis sanctitati par fuit (o).* Multa ad mul-

(1) AVENTINI locum supra adtulimus, ad §. 8.

(m) INCHOFER in *Annalibus* ad a. 979. pag. 208.

(n) IDEM *ibidem* pag. 225.

(o) IDEM *ibidem* ad a. 980. pag. 215.

multorum munus spectant, quæ non ideo ab ipsis continuo fiunt. Elucebit autem ex tota, ut opinor, Hungarorum ad Christum conversione, Romanis Pontificibus id curæ circa eam fuisse potissimum, ut maturam messem, cujus fementem fecerunt alii, *laici & sacerdotes Græci*, procedente tempore in sua horrea congererent.

§. 18. Cum igitur recensitæ recentiorum scriptorum conjectura, quocunque demum loco habeantur, illud tamen non doceant, qua ratione *Geyſa* ad veritatis agnitionem pervenit, unde item *gens Hungarica* prima fidei rudimenta accepit, restat, ut ad caput susceptæ a nobis operæ accedamus. Ad *Pilgrinum* quod attinet, nunquam exmissi ab eo sacerdotes tam uberem fructum consequi potuissent, nisi jam & Princeps *Geyſa* Christianorum albo insertus, & *gens Hungarica*, ad amplectendam euangelii doctrinam, rite fuisset preparata. Tecte si quidem *Pilgrino* non pastor oves, sed oves ipsæ pastorem accesserunt quaesitum. Eam igitur quaestionem firmis partim testimoniis, verosimillimis partim rationibus, discutimus. Nam omnino integram, omnibusque numeris absolutam, rei gestæ descriptionem ætas nobis, an studium partium invidit, aut negligentia quorundam scriptorum passa est interciderè.

Transitus ad genuinos religionis Christianæ apud Hungaros natales erudendos.

CAPVT III.

GYULA DUX

religionis Christianæ inter Hungaros prima semina jact.

§. 19.

Explicaturis hoc capite, unde *Geyſæ* gentique *Hungariæ* doctrinæ Christianæ lux adfulsit, pulcherrimus aperitur campus in res ecclesiæ Hungariæ antiquas latius excurrendi, sed & civilia non nulla attingendi. Publicati primum argumenti gloriam præripuit quidem nobis SAMUEL TIMON, idem conscientiam detecti nostræ industria monumenti non sustulit.

Fontes, qui-
bus usi fu-
mus.

Neque enim libros TIMONIS legimus aut vidimus, cum scriptores Byzantinos, ex quibus rem hausimus, ordine evolvere, & quidquid de Hunnis, Avaribus atque Hungaris, gentibusque amicitia vel vicinitatis vinculo ipsis conjunctis, literis mandarunt, excerpere adgressi essemus. Triennio post, quam schediasma, quod in hac materia meditabamur, e manibus nobis fuisset elisum, literas ad Virum quendam Celeberr. dedimus, eidemque instituti nostri rationem detexeramus; quo anno TIMONIS *Imago* lucem nondum adspexit. Si quis porro, TIMONEM legens, aestimaverit, eum, quæ ex historia ecclesiastica OTROCOTSCHII MSC. adtulit, ad usum convertere noluisse, forte ne Latinorum, in convertendis Hungaris, laborem alienis meritis, cum invidia suorum, elevaret, argumentum illud hactenus mansisse integrum, fatebitur.

Dicendorum, hoc ca-
pitate, argu-
mentum.

§. 20. Byzantini igitur CEDRENVS, ZONARAS & JOH. SCYLITZES CVROPALATES memoria prodiderunt, imperante Constantino VI. porphyrog. Leonis philosophi, ex Zoe, filio, CPolim accessisse Duces Hungarorum, *Bulosudem* & *Gylam*, ac, *Christiano ritu initiatos*, liberaliterque ab Imp. acceptos, domum revertisse. Et quanquam *Bulosudes* fœdus, quod cum deo, in baptismo, pepigit, rescidit, *Gylas* tamen constans in agnita veritate perseveravit, *Hierotheum*que monachum, quem Theophylactus, Patriarcha Constantinopolitanus, Hungariae Episcopum rite ordinavit, secum abduxit, ut ejus, in convertenda gente sua, ministerio uteretur; qui & multos a barbarico errore ad Christianam fidem traduxit. Testimonia igitur scriptorum istorum primum recitabimus: deinde, *Bulosudem* & *Gylam*, Hungarorum Duces omnino fuisse, demonstrabimus: porro, qua occasione *Geysa* quoque, *Gyla* istius opera, ad Christum adductus sit, edisseremus: tempus denique, quo *Gylas* Constantinopolim venit baptizatusque fuit, investigabimus.

Cedreni
locus.

§. 21. CEDRENI, interprete XYLANDRO, ista sunt. *Ceterum Turcæ non ante finem fecerunt, in Romanas ditiones grassandi, quam Bulosudes, eorum princeps* (in græco legitur: *Βυλοσσεδης ὁ τούτων αρχηγός*) *fidem se amplecti Christianam simulans, Constantinopolim venit, baptizatusque a Constantino est exceptus, ab eoque patritii dignitate*

ἔσ

Et magnis donis ornatus ditatusque domum rediit. Non multo post Gylas, ipse quoque Turcicus princeps (γυλας, αρχων ὧν καὶ αὐτὸς τῶν Τούρκων) eodem se, ejusdem rei causa, confert, baptizatusque Et eodem, quo prior, modo tractatus, monachum secum abduxit Hierotheum, pietatis fama celebrem, quem Turciæ episcopum Theophylactus patriarcha designavit (ἀνελάετο δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ τινα μόναχον, ἱερόθεον τῆνομα, δόξαν εὐαθείας ἔχοντα, ἐπίσκοπον Τυρκίας παρὰ τοῦ Θεοφυλάκτου χειροτονηθέντα) Isque, ut in Turciam venit, multos, a barbarica fraude, ad Christianam religionem traduxit (πολλὰς ἀπὸ τῆς βαρβαρικῆς πλάνης εἰς τὸν χριστιανισμὸν ἐπαγαγεῖν) Ac Gylas quidem constans in fide mansit, Et neque ipse in Romanos impressiones fecit, Et captivos Christianos emens curavit. Bulosudes autem, pactis, quæ cum deo inierat, rescissis, sæpe cum omnibus suis in Romanos expeditionem suscepit. Quod idem contra Francos tentans, captus Et ab eorum Rege Joanne in palum suffixus est (τὸ δ' αὐτὸ τῆτο καὶ κατὰ Φράγγων ποιῆσαι διανοηθεὶς καὶ ἀλλὰς ἀνεσκολοπίσθη ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ βασιλέως αὐτῶν (p).

§. 22. ZONARAS non multum quidem a CEDRENO, in re, di- Zonara
screpat, habet tamen singularia quædam; verba igitur illius ex locus.
WOLFII translatione, a CAROLO DV FRESNE Dn. du Cange recensita, adscribemus. Turci, Vngaros autem ita vocari supra diximus (τῶν Τούρκων, τοὺς Οὐγγροὺς δ' οὕτω καλεῖσθαι καὶ πρώτην εἰρημαμεν) alius provincias Romanas incurfare soliti, ad tempus quieti fuerunt. Nam dux eorum Bulogudes, Et partis cujusdam princeps Gylas ὁ γὰρ Ἰουλιαν ἀρχηγῶν Βυλογοῦδης κελημένος, καὶ ἕτερος δ' αὐτοῦ Ἰυλας, καὶ αὐτὸς μέγας ἀρχων) Imperatorem convenerunt, amboque sacrosanctore generationis lavacro initiati, Et arcanis nostræ religionis imbuti, ac patriaria dignitate ornati onustique pecuniis, in suas sedes redierunt: adducto pontifice, per quem multi ad dei cognitionem devenerunt. (λαζώντες καὶ ἀρχιερεῖα δι' οὗ πολλοὶ πρὸς ἐπίγνωσιν Θεοῦ μετηνέχθησαν) Ac Gylas quidem in fide permansit, pacemque servavit. Alter, fœdere, quod cum deo icerat, rupto, arma Romanis intulit: idemque contra Francos facere adgressus, captus est Et in crucem actus (ἄλω καὶ ἀνεσάραστο) (q). IOH.

C 3

CVRO-

(p) CEDRENS in Compendio historiarum, Tomo II. pag. 636. editionis regie Parisiensis.

(q) ZONARAS Annalium Tomo II. lib. XVI. pag. 194. edit. regie Parisiensis.

Cum quibus **CVROPOLATAE** verba omittimus; legi enim possunt, apud conferendus **BARONIVM** (r), **INCHOFER** (s), alios, inque gallicum translata apud *Scylitzes*. **CLAVD. FLEVRY** (t). Vnum reticendum non est, Regem Francorum, quem **CEDRENVS** *Johannem* appellat, a **SCYLITZE** *Ottone* dici.

Bulofudes & Gylas, Turcorum Duces, CPoli rel. Christ. amplexi, a Spond. & Inhof. cum veris Turcis confunduntur.

§. 23. *Bulofudes & Gylas* cujus gentis fuerint, ostendendum jam est. **Turci**, & **Turcorum Duces**, a **Gracis** nostris vocantur; unde **HENR. SPONDANVS** germanos fuisse **Turcos** autumavit, notante **TIMONE**. Pergit idem **TIMON**: *Inchofer autem ex nominibus Vngaros fuisse conjecit* (u). Nihil vero ex nominibus conjecit **INCHOFER**, sed in clarissimis **ZONARAE** verbis hærens, dum **Turcos** illos **Hungaros** esse monet, conjecturas dubias atque obscuras extricavit. Audiamus ipsum. *In reliquis*, inquit, *quæ hoc anno signari possent, dissentientes video Græcos & Latinos*. At vero ex silentio **Latinorum** nullus cum **Gracis** dissensus exculpi potest. Quid, quod in morte Ducis unius **Latini** cum **Gracis** confirent. Proinde **INCHOFER**, quid de testimoniis **Græcorum** faceret, vel ignoravit, vel rei gestæ tenebras de industria offudit. Scribit hinc, recensito prius *Bulofudis* supplicio. **Zonaras**, inquit, *in nomine Ducis convenit, sed Vngarorum, seu Hungarorum, quas cum Turcis confundit, Ducem fuisse adfirmat. De quo tamen capto, & ab Ottone morte multato, apud Latinos nulla habetur mentio. Apud BARONIVM, dicendum fuisset INCHOFERO, nulla habetur mentio; quem hoc loco, ut alibi passim, fideliter compilavit. Ad ultimum, more suo, commentatur, id est, cerebri sui fœtus edendo obradendoque. Crediderim, inquit, si Bologudes & Gylas Hungari fuerunt, ex iis fuisse, qui aliquando, discedentibus a se invicem, religionis causa, in Pannonia Hungaris, in Bulgariam pars abiere, pars in Græciam, ut Græcorum Imperatori mererent cet. Quo autem pacto Bologudes in manus Ottonis pervenerit, difficile est divinare. Nisi for-*

(r) **BARONIVS** *Annalium ecclesiast. tomo X. ad a. 958.*

(s) **INCHOFER** *Annalium ecclesiast. regni Hung. ad a. 958. pag. 181.*

(t) **FLEVRY** *Histoire Ecclesiastique Tome XII. pag. 56. edit. Bruxell.*

(u) **TIMON** in *Imag. Hung. ant. lib. III. cap. V. pag. 363.*

fortasse, postquam meliorum pœnituit, in Pannoniam, post suorum cladem, reversus, eos iterum ad arma sollicitavit cet. (x).

§. 24. Enimvero si Græcos nostros amplius, quam BARONTI Sed germanos Hungarinos Hun-
paginæ tulerunt, inspexisset INCHOFER, Turcos, de quibus loquun-
tur, veros & genuinos Hungaros esse, evidentissime poterat co-
gnosceret. ZONARAS id aperte testatur, loco citato scribens, Turci, testantur
inquit, Vngaros autem ita vocari supra diximus. Nimirum, cum Zonaras &
Hungarorum, a Leone philosopho, aduersus Bulgaros, excito- Cedrenus.
rum, primum meminisset. Quibus, inquit, rebus acerbo dolore ad-
fectus Imperator Turcos, Istrum accolentes, qui & Vngri vocantur
(Τέρκας, τὰς περὶ τὸν Ἴστρον, οἱ καὶ Οὐγγροὶ καλεῖσθαι) numeribus impulit, ut
Bulgaros invaderent (y). Pariter CEDRENVS, de eadem Hungarorum,
contra Bulgaros, invitatione, Imperator, inquit, in summum animi con-
jectus dolorem, Nicetam patritium, cognomento Sclerum, per Istrum,
ad Turcos, dictos & Vngros (Τέρκας τε Οὐγγυρος καλεμῆνες, mittit (z).
Mirari subit Doctissimum GOARVM, reprehendentem XYLANDRYM,
quamvis hic græcum optime verit. At GOARVS interpreti notu-
lam opposuit. Turcos, inquit, hic cum Vngris confundit interpres,
quos auctor, particula conjunctiva καὶ, prodit diversos (a). Atqui
particula καὶ ex textu exiulat, nec, si adesset, interpreti fraudi fo-
ret. Quæ vero GOARVS porro in contrarium commentatur, nihil
ad rhombum faciunt. Turcis enim, qui Persiam occuparunt,
quid, illa ætate, ad Istrum rei est? Atque ut scriptorum Byzantino-
rum lectoribus omnis scrupulus eximatur, neque in dubio positum
amplius sit, quorsum res Turcorum, quos ad Istrum ejus tempo-
ris Græci collocant, in Europa gestæ, referendæ sint, ad oculum
demonstrabimus, Turcorum nomine Hungaros eis venisse, adeo
ut ex nomine gentis Hungariam quoque Turciam appellarent.

§. 25.

(x) INCHOFER loc. cit. ad a. 978. pag. 182.

(y) ZONARAS loc. cit. pag. 176.

(z) CEDRENVS in Compendio historiæ. Tom. II. pag. 596.

(a) GOARVS in Notis, ad hunc locum Cedreni.

Idem ex Constantino VI. PORPHYROG. ad eum modum describit. *Turcis, inquit, hæ gentes conterminæ sunt: Ad occidentem Francia: ad septentrionem Panninacitæ: ad meridiem magna Moravia, sive Sphendoploci regio, quæ omnino a Turcis vastata est, & ab ipsis jam possidetur (ἡ μεγάλη Μοραβία, ἣτοι ἡ χώρα Σφενδοπλόκου. ἣτις καὶ παντελῶς ἡ Φανιάθη, παρὰ τῶν Ἰαβῶτων Τέρκων, καὶ παρ' αὐτῶν κατεχέθη)* Chrovati vero ad montes Turcis adjacent (*οἱ δὲ χροβάτοι πρὸς τὰ ἔρη τοῖς Τέρκας παράκειται*) (b). *Franciæ & Francorum nomine quos intelligat, luculente CONSTANTINVS ipse docet, Γερμανὺς ἴσῃς νῦν καλεμίνους Φραγγῆς Germanos, inquit, qui jam Franci vocantur* (c). De Ottone hinc alio loco, *ὅτα ὁ μέγας ἐπὶ Φραγγίας ἴσῃς καὶ Σαξίας Otto, inquit, magnus Rex Franciæ, quæ & Saxonia* (d). Finitimæ igitur Turcis nostris gentes, teste CONSTANTINO, quas secundum CPoleos situm dimensus est, fuerunt: ab occidente Germani, ad meridiem magna Moraviæ populi; quorum Regem Sphentoplocum, sive Svatoplucum, Hungari devicerunt, occupataque hostili terra, florentissimum Hungariæ regnum, ad utramque Danubii ripam, condiderunt Vnde CONSTANTINVS, *Que omnino a Turcis vastata est, inquit, & ab ipsis jam obtinetur.* Explicaverat autem Svatoplucus fines regni sui ultra Dravum, ex parte etiam Savum, ad alpes usque Noricas. Ac licet victores Hungari profligatos a Danubio Moravos, vel, ut alii, Latini potissimum, loquuntur, Slavos Marahenses, ultra Dravum persecuti sint, statimque a principio irruptionis suæ partem aliquam, intra Dravi & Savi confluenta, expugnaverint (e), manfit tamen potior pars superior juris Marahensium; ex quo ma-

gnam

(b) CONSTANTINVS *De administrando imperio ad filium Romanum cap. XIII. pag. 63. sq. Tomo I. Antiquit. CPolitanar.* quas ANSELMVS BANDVRI, duobus tomis, edidit Parisiis.

(c) IDEM *ibidem cap. XXV. pag. 79.*

(d) IDEM *ibidem cap. XXX. pag. 95.*

(e) IDEM *ibidem cap. XLII. pag. 111. Et habitant quidem, inquit, trans Danubium flumen Turci, in terra Moravia, atque etiam ulterius, intra Danubium & Savum fluvios.*

gnam Moraviam ad meridiem Turcis nostris sitam, Constantinus dixit. *Parzinacite*, quos ex opposito ad septentriones collocat, gentes sint oportet, ultra Carpathicos montes, per Russiam rubram, Podoliam atque Ukrainam, longo tractu, ad pontum usque Euxinum, olim diffusæ; id quod ex aliis *Constantini* descriptionibus facile evinci posset, nisi in his brevitati nobis studendum esset.

§. 26. Reliquum est, ut doceamus, quinam *Chrovati* fuerunt, quos Turcis ad montes adjacere, CONSTANTINVS memorat. Montes Carpathicos, quos montium Chrovaticorum nomine, nescio quam bene, insignivit, qui tabulam geographicam, ex mente Constantini, adornavit, Clarissimus vir, GVIL. DEL ISLE, BANDVRI *Antiquitatibus Constantinopolitanis* insertam, intelligere haud licet. Populos equidem illos, ultra Carpathum positos, a CONSTANTINO *Chrovatos* quoque, & quidem *albos*, vocari, non diffiteor. Sed, cum tres plagas, occidentalem, septentrionalem & meridiem expresse designarit CONSTANTINVS, orientalem quartam susque deque habuisse, censendus non est. Non igitur Chrovati, Turcis ad montes adjacentes, Carpathici esse possunt; hi enim ad septentriones quaerendi forent: sed *Servios* interpretor, qui, latiore significatione, non raro Chrovati quoque Græcis audiebant, quod a Chrovatis eos descendisse crediderunt. Montesque adeo intellexit CONSTANTINVS Servia illos, quorum jugum, infra Belgradum adsurgens, perpetuo nexu, in intimam usque Bulgariam excurrit. Quapropter alio CONSTANTINVS loco Bulgaros Turcis ad orientem collocat. *Confines autem Turcis sunt, inquit, orientem versus Bulgari, ubi eos Ister fluvius, qui & Danubius dicitur, separat: septentrionem versus Parzinacite: ad occidentem Franci: ad meridiem Chrovati* (f). Habes itaque Turcorum illius ævi, in Europa, fines, id est *Hungarorum*, quos, Constantini ætate, longe jam lateque in omnibus illis oris dominatos, historiarum scientes non ignorant.

§. 27. Ac non possumus, quin unum insuper locum PORPHY- Turcos, ad
ROGENITI adscribamus, quo nihil, ad confirmandam sententiam NO- Istrum, avo
stram, dilucidius, in recessu plura etiam habet. *Locus, inquit, quem Constantini,
primi- Hungaros*

D

(f) CONSTANT. PORPHYROG. loc. cit. cap. XL. pag. 110.

fuisse dictos,
amplius
ostenditur.

primitus Turcæ occupabant, a fluvio interlabente nuncupatur, Erel & Cutzu; in quo nunc Patzinacitæ commorantur. A quibus pulsi sane Turci (g), & profugientes, sedes posuerunt illic, ubi nunc habitant. In hoc autem loco antiqua quædam monumenta supersunt, inter que pons Trajani Imp. ad initia TVRCIÆ, & Belgrada, que trium dierum itinere ab ipso ponte distat; ubi turris est sancti & magni Constantini Imp. Et rursus, ad cursum fluminis, exstat Sirmium, quod Belgrada abest duorum dierum itinere. Inde magna Moravia, baptismo carens, quam, Turcæ devastarunt, cujusque princeps olim fuit Spendoplocus. Atque hæc quidem juxta Istrum flumen monumenta sunt & sognomina. Vteriora vero, que omnia Turcis habitantur, cognomina nunc habent a fluminibus transcurrentibus. Eorum primum Timeses est, alterum Tutes, tertium Moreses, quartum Crifus, quintum Titza (Τιμησις, Τέρης, Μορήσις, Κρίσος, Τίτζα) Confines autem Turcis sunt, orientem versus Bulgari cet. (h) quæ jam protulimus. Vides igitur, ex hoc ipso CONSTANTINI loco, dum pontem Trajani & Belgradum ad initia Turciæ ponit, Turciæ nomine ei Hungariam venire. Cui adjungo mirificum CEDRENI dictum. Locutus nempe de castellis Morabo & Belgrado, pomi illius, ab omni ævo, eridos, Quæ sunt castella, inquit, Pannoniæ, trans Istrum sita, vicina Regi Turciæ (Φραγία δὲ ταῦτα τῆς Παννονίας, κατὰ τὴν περὶ αὐτὴν τὸ ἴσθμ διακείμενα, καὶ γειτονῶντα τῷ κράτῃ Γερμανίας) (i). XYLANDER vertit: Turciæ vicina ditioni. Recte hic castigatus a GOARO, in notis, τῷ κράτῃ. Xylander, inquit, ditioni: verius Regi. Cralcs, Bulgarica lingua, Rex. Non Cralcs, sed Kral, nec Bulgaris tantum, sed omnibus Slavicis nationibus Regem notat. Vnde & Hungaricum Kiraly, quod idem significat, acceperunt, ad quod respexisse videtur CEDRENVS. Quare cum Hierorbeum monachum, a Theophylacto, Patriarcha Constantinopolitano, Turciæ Episcopum in-

Hungaria
quoque di-
ctæ Turciæ.

(g) Eadem RHEGINO PRVMIENSIS, de Hungaris, refert in Chronico, ad a. 889.

(h) CONSTANTINVS de Administr. imp. cap. XL. pag. 109. sq.

(i) CEDRENVS in Compendio historiar. Tomo II. pag. 745.

auguratum scribunt CEDRENVS & IOH. CVROPALATES, Hungariae Episcopum inauguratum existimes.

§. 28. Et haecenus *Bulofudem & Gylam* Hungaris vindicavi- Cur Hunga-
mus, argumento ex Turcorum denominatione sumto, quod, primo dicti
mo obtutu, contra nos militare videbatur. Plures hinc ex CE- Turca?
DRENI, ZONARAE, CONSTANTINI, LEONIS *grammatici* aliorumque
narrationibus, notas chronologicas, geographicas propriisque ex
nominibus petitas, missas in praesens facio; sufficere enim, quas
adduximus, possunt ad demonstrandum, *Turcos* illos Graecorum,
germanos *Hungarorum progenitores* esse. Ceterum, cur Hungari
dicti *Turca*, non sine ingenio TIMON, *De reliquo*, inquit, *Græci*
Vngaros Turcos vocaverint, tum quia ad similitudinem ac feritatem
verorum Turcorum accedebant, tum quia germani Turca, quod in-
dicant primorum Regum leges, de Ismaelitis scripta, confociati erant il-
lis (k). Sed ad illustrationem antiquitatum Hungaricarum notan-
dum amplius, ævo illo Graecorum, omnes in universum Hunno-
rum gentes Turcorum appellationem gessisse. Unde Hungarico-
rum scriptorum sententia aliquid ex eo etiam praesidii acquirat, dum
Hungaros genuinam Hunnorum propaginem statuunt. Proceden-
te vero tempore Hunnis solis Caucasus, quos PRISCVS *Rhetor* Ki-
daritas, PROCOPIVS & AGATHIAS Ephtalitas, itemque albos, qui-
dam, praemisso Nō Nephtalitas, appellant, hoc nomen adhæsit.
Hinc AMRVS, seculi XIV. scriptor Arabicus, Kidaritarum, sive
Ephtalitarum, illorum Hunnorum bella, cum Peroze Rege Per-
sarum gesta, enarrans, non Hunnos eos amplius, sed, suæ ætatis sti-
lum secutus, *Turcos* appellat (*). Et hæc est illa gens Turcorum,
quæ, cum Saracenis post hæc conjuncta, Asiam & Europam inun-
davit, vastissimumque, per omnes tres orbis partes, imperium ad
se rapuit, quæque, in hunc usque diem, Turcorum nobis appel-
latione venit.

D 2

§. 29.

(k) TIMON in *Imag. Hung. ant. lib. III. cap. V. pag. 366.*

(*) Fragmentum ejus, quod IOSEPHVS SIMONIVS ASSEMANVS *Biblio-*
theca orientali Clementino-Vaticana inseruit, legesis *Tomo III. parte*
I. p. 198.

Geysa, Gylæ
sive Gyulæ
Ducis ope-
ra, per nu-
ptias Sarol-
tæ, Christo
adducitur.

§. 29. Ad tertium, qua nimirum occasione, *Gylæ* Ducis ope-
ra, *Geysa* quoque ac populus, qui sub ejus erat imperio, Hunga-
rorum, ad Christum fuit adductus, nos accingimus explicandum.
Velim igitur notari. *Sarolta*, Gyulæ Ducis Hungarorum filia,
nuptum tradita fuit *Geysæ*, ex qua natus S. Stephanus Rex. Con-
stans hæc Hungarorum traditio est, quam nulla plane ratio nos
cogit deserere. Si itaque demonstraverimus, *Gylam* Ducem, qui
Constantinopoli Christo nomen dedit, eundem esse, quem Hun-
gari *Gylam* vocant, *Geysæ* socerum, Stephani autem Regis a-
vum, verosimillimo argumento inferre licebit, *Saroltam*, in do-
mo Christiana altam, inque patria disciplina eruditam, electum il-
lud vas fuisse, quo divina bonitas usâ est, ad *Geysam* cœlesti ve-
ritate imbuendum, gentemque Hungaricam meliorem ad frugem
reducendam. Quod pluribus confirmabimus, si prius *Gylam* Hun-
garorum, Græcorum *Gyle*, cum non differant, nisi modo scri-
bendi, suffecerimus.

Gylas &
Gyula nomi-
na eadem.

§. 30. Res tota eo redit, ut doceamus, quo sono Hungari
suum *Gyula* pronuntient, & quam commode ea vox a Græcis ex-
primi potuit. Elementum G duplicem apud Hungaros potesta-
tem habet. Jam enim durius sonat, eundem ad modum, quo
efferi a nobis solet, in vocibus latinis, ante A, O, U, ut in *vaga-
ri*, *margo*, *gusto*. Jam mollius, ut Di Gallorum, in vocibus
Dieu & *Diable*. Duplicem itaque potestatem cum apud Hunga-
ros G habeat, cum durius sonat, id nude scribunt: quoties vero
esserendum est mollius, distinctionis gratia, ad G $\bar{o}$ y adjiciunt. Ut
adeo $\bar{o}$ y post G, apud Hungaros, non sit distincta litera, vocalis
vel consona, sed nota tantummodo diaeritica est, $\bar{o}$ G addita
propterea, ut mollem ejus pronuntiationem lectoribus insinuaret.
Quibus observatis, nomen Gyulæ rite lecturus, vocem in duas dun-
taxat syllabas dissecat, &, ad analogiam prædictarum vocum Gal-
licarum, dicat DIU-LA. Atque hæc de Hungarorum vocabulo;
cui *Gylas* Græcorum, quantum per rationem istorum scribendi li-
cuit, prorsus respondet. Constat enim apud Græcos U breve
Latinorum, in vocibus propriis, per Y scribi. E. c. pro *Romu-
lus*,

lus, Lusitanus, Sulla, scribunt Ρωμόλος, Λυσίανός, Σύλλας. Hujusmodi sunt & hæc appellativa μὲς *mus*, οὐς *fus* cet. Ergo *Gylas*, idem est, ac *Gulas*, ipsissimumque *Gyula*; nam Σ finale ad terminationem græcanicam spectat, cujusmodi est Σύλλας, pro *Sulla*. Mollem vero elementi G sonum cum Græci commode exprimere non possent, merum γέμμα scripsere. Nec veteres subinde Hungari aliter; scripserunt enim *Gewr*, pro *Gyewr*, quod hodie est *Győr*: unde in diplomatibus antiquis Episcopus *Gewriensis*, pro *Györiensis*, id est *Faurinensis*.

§. 31. Isque *Gylas* Græcorum, quin idem sit, ac *Gyula* Hun- *Gylas &*
garorum, dubitare nos non sinunt rationes partim chronologicae, *Gyula vir*
partim regionis, cujus dominium obtinebat, situs. Scriptoribus unus idem-
namque Hungaris perhibentibus, auspiciis tuis Transilvaniam re- que.
xit, memoriamque nominis, ad nostrum usque seculum, retinuit
Transilvaniæ caput *Alba Julia*, Hungaris dicta *Gyula - Fejérvár*,
id est, *Alba Gyula*: & hinc circumjacens quoque regio, *Albenfis*
Comitatus nomine insignis, Hungaris *Fejér-vármegye* audit. CARO-
LI VI. Imp. Opt. auspiciis, *Albenfis* urbs, accessiones facta amplis-
simas, jam *Carolina* salutatur. Ex Transilvania igitur proximum
Gyula Duci, in urbem Constantini, iter patebat. Adde, præfe-
cturæ ipsius fines imperium attingisse CPolitanorum; quod CEDRE-
NI & ZONARÆ verba, quibus pacem cum Romanis eum servasse,
& ab omnibus incursionibus in fines Romanorum sibi abstinuisset,
testantur, satis superque docent. Vnde, vel ipsa vicinitate *Gyula*
permotus videretur, ut primum Græcis familiarius uteretur, sanio-
raque ab eis doctus, CPolim deinde peteret. Calculus denique
chronologicus, paulo post accuratius subducendus, ostendit, *Gyula*
nostrum & Stephani patrem *Geysam* coætaneos fuisse, ut hic
filium istius uxorem ducere, Stephanumque ex eo conjugio sus-
cipere, potuerit. Circa annum enim 950. CPolim accessit, ac
Christianorum mysteriis ibidem est initiatus. *Stephanus* vero, an-
nualium Hungaricorum fide, a. 969. in lucem fuit editus. BARO-
NIVS quidem, SPONDANVS, BALBINVS nativitatibus ejus tempus ad a.
989. transferunt, INCHOFER annum 985. posuit; quem & TIMON, in
D 3 *Synopsi*

Synopsis rerum Hungaricarum (1), est secutus. Idem vero, rebus Stephani accuratius ponderatis, in annalium Hungaricorum sententiam concessit (m).

Qua occasio-
ne Geyla
conversus
fit, porro
ostenditur.

§. 32. Nullis igitur conjecturis operosis, nullis portentis, an fabulis, opus est, ad explicandum, unde *Geyse* gentique ejus doctrinæ cœlestis lux illa beata adfulsit, si *Saroltam*, quam paulo ante, vel paulo post, Gyula sustulit, quam a paganismi erroribus respiciisset, ad hoc præcipue opus a deo fuisse delectam, adfirmaverimus. Non inepte *BALBINVS*, *Pulcherrima*, inquit, *in eam rem exempla suppeditant historiae, in quibus fœminæ multorum bonorum, maximeque religionis Christianæ, Regibus & regnis amplectendæ, causa fuerunt* (n) cet. Adducit hinc exempla aliquot, & in his *Gisele*, quæ Hungarorum populum christiane credere docuit. At verius jam, cum de initiis religionis Christianæ sermo inquitur, in *Gisele* vicem *Saroltam* substituemus. Conferre enim cum nuptiis Stephani *BALBINVS* debuit, quæ de eodem, ab *Adalberto* baptizato, alibi scripsit (o). Filia incitamenta & amabiles (vafiones, quin socer *Geyla*, *Gyula Dux*, pro virili parte sua, optimis consiliis foverit, salutaribus monitis suffulserit, generoque, in exequendo præclaro facinore, præsidio & ope adfuerit, egregia viri laus, qua ornatur a Græcis, nobis pervadent. Si enim id operam sedulo dedit, ut sui imperii homines, a barbaricis erroribus liberatos, Christo vindicaret, eaque mente *Hierotheum* Episcopum CPoli adduxit, multo magis occupatum in eo fuisse, dubio caret, ut generum totamque ejus familiam cœlo redderet. Nec defuit

exem-

- (1) *Synopsis hæc novæ chronologicæ regnorum Hungaria, Croatia, Dalmatie* cet. *Tyrnaviæ* a. 1714. edita, in 12. emendatior & ad annum usque 1736. producta, iterum prodiit *Cassoviæ* a. 1736. in fol. sub tit. *Epitome chronologica rerum Hungaricarum* cet.
- (m) *TIMON* in *Imag. Hung. ant. lib. III. cap. VIII. pag. 399.* inque *Epitome* pag. 1.
- (n) *BOHVSL. BALBINVS* *Miscellaneor. hist. Bohemia dec. I. lib. VI. sect. I. cap. 16.*
- (o) *IDEM* *ibid. dec. I. lib. VI. parte II. pag. 35.* inque *Epitome lib. IV. cap. 4. pag. 422.*

exemplum, quod præsentis inter Christianos dei religionem & Geysæ & Hungaris suis inspiraret, *Bulosudis* nempe, Christianorum sacrorum desertoris male conciliati, tristis, in infami ligno, vitæ exitus. Quod *Gyulam* exemplum, & qui suæ erant sententiæ, Hungaros neophytos, in expugnandis incredulorum animis, oportune ad usum convertisse, non est a fide alienum.

§. 33. Multi, Græcis nostris testantibus, *Hierotbei* Episcopi ministerio, ad veri dei cognitionem, ex Hungaris, pervenerunt. At istis quotidiana cum ceteris consuetudo fuit, commerciumque cum Hungaris, Geysæ imperio obnoxii, cum alias, tum post auspicias Principum nuptias, intercessit amplissimum: cumque fama, primum de Geysæ, ejusque familiæ, mox de procerum aulae regiæ, religione, cui sese addixerunt, increbuisse, non potuit non lætissima credentium seges, per universam gentem, fœcundo quasi imbre irrigatam, exurgere. Quæ dum fierent, non inficiamur vicinos populos, captivorum item Christianorum turbam, spe mitioris sortis incensam, strenue egisse, quod suum erat. Sed istos tantæ tamque excelsæ moli, a fundamentis excitandæ, pares fuisse, antehac negavimus. Nec facile quisquam id sibi persuadebit, qui, ut præfati sumus, meminerit, mancipiorum consilia durioribus dominis nauci & exosa, vicinorum, si alieno ab eis animo simus, quemadmodum, per ea tempora, Hungari ab occidentalibus fuerunt, vulgo esse solere ingrata. Inter eos quidem, qui Hungaris Christianam fidem inspirarunt, utque alacrius eam amplecterentur, monitores fuerunt, primas ego partes *Slavis*, præterito sæculo, a *Cyrillo* & *Methodio*, doctoribus Græcis, ad Christum conversis, defero. Cum illis enim, statim post debellatum *Svatoplucum*, regnoque in expugnata provincia constituto, familiarissime victitabant, adfinitates contrahebant, causam communem contra hostes faciebant. De quibus omnibus longum nimis hic esset commentari.

§. 34. Duo his, quæ hæcenus dicta sunt, opponi possunt. Primum, quod *Gyula*, *Saroltæ* frater, paganis erroribus addictissimus, *S. Stephano*, cum universam gentem cognitione Christi imbueret, cona-

Quomodo
euangelii
Christiani
lux ad gen-
tem, item
Hungari-
cam trans-
fusa fuerit.

Ad objectio-
nem respon-
deret.

conaretur, in primis adversatus sit, usque adeo ut S. Rex in avunculum, qui classicum prior cecinerat, exercitum ducere cogeretur. Sed, adspirante meliori causa deo, Gyula victus, provincia exutus, inque Hungariam, cum tota familia, abductus est; ex quo tempore Transilvania regno Hungariae accessit. Ita THVROCZIVS, BONFINIVS, RANZANVS(p). Verum respondit ad eam objectionem TIMON, neque, ut ego arbitror, sine veri praesidio. *Nihil, inquit, obstat, quod filius ejus, Gyula, adversatus fuerit D. Stephano; saepe enim liberi desciunt a consuetudine parentum* (q). Et quis ignorat, sublecutas interdum integrarum gentium defectiones ad errorem avitum; a quibus imperantes neque ipsi abhorruerunt, dum nullis aliis consiliis regnum consequi, aut adfirmare consecutum, se posse sperarent. Non longe abeundem nobis est. Defuncto Stephano, ejectoque e regno Petro, mox ipso & amulo *Aba* de medio sublatis, Hungari post liminio ad profanos ritus redierunt, *Andrea* Rege cum fratre *Leventa* conniventibus, suosque in sacras aedes sacrorumque Christianorum antistites furere permittentibus. Et *Leventa* totus in paganismum propendisse dicitur.

Alicera, ex
Polonorum
testimonio,
objectio
solvitur.

§. 35. Porro, cum plures ob conversam Hungarorum gentem de palma dimicent, *Germani*, quod *Gisela* Hungarorum Regi desponderunt, *Pilgrinus*, Laureacensis praesul, fidelem eis operam navavit: *Bobemi*, quod *S. Adalbertus*, e sua gente ortus, apostoli apud Hungaros munere functus sit: *Graeci*, quod *Bulsofudes* & *Gylas* Constantinopoli baptizati, & quod Hungariae Episcopum dederint *Hierothem*; tum & *Poloni*, ejus gloriae avidi, suas hic res agunt. *Geylam* illi secundas cum *Adleide*, Miecislai I. sorore, nuptias contraxisse contendunt, eumque gentemque Hungaricam veritati locum dedisse, a foemina Polona pervalos. Amplius, *S. Stephanum* ex *Adleide*, non *Sarolta*, *Geylae* natum volunt; unde visum illud, quod nostri *Saroltae* tribuunt, illi ad *Adleidem* referunt

(p) THVROCZIVS in *Chron. p. II. cap. 29.* BONF. *dec. II. lib. I.* RANZANVS in *Epitome, Indice VIII.*

(q) TIMON in *Imag. Hung. ant. lib. III. cap. V. pag. 365.*

ferunt. Hæc DLVGOSVS (r), CROMERO nihil definire aucto (s). Sed docere nos Poloni debuissent, cujusnam tantæ auctoritatis præsidio fulti, & annalium Hungaricorum fidem repudient, & omnibus penitus antea ignota narrent. Et certe, si cum animo repetamus, quæ indubitata Byzantinorum fide retulimus, hisque firmis rationibus superstruximus, non erit quod Polonorum, in hoc argumento oppido recentium, dissensu moveamur. Si quo tamen numero testimonium ipsorum habendum, concedamus eis licet, Geysam alteras cum Adleide, principe virgine Polona, nuptias iniuisse. Ita annalium quoque Hungaricorum fidem liberaverimus, qui, post obitum Geysæ, Cupam, Ducem Siimegiensem, viduam ejus ambivisse, memorant, ut, eam nactus uxorem, Stephanum facilius subverteret, rerumque in Hungaria potiretur. Nam prima Geysæ conjux, ex qua, triginta ante annos, natus erat Stephanus, anus jam ea ætate fuerit oportet; difficilius hinc a proco induci potuit, ut filium de gradu deturbari pateretur, saltem ut ipsa, igne novo calefacta, senectutis frigus lenius ferret. Contra vero a noverca id ipsium facilius impetraturus erat. Verum, si vel maxime illud Polonis demus, nondum tamen liquebit, paganis an Christianis addictior Adleis fuit? Si illud, res tota in vado est: si vero Adleidis opera Geysæ & gens Hungarica ad fidem Christianam pervenerunt, difficillimum erit Hungaros cum eis conciliare. Etenim qua obtinendarum nuptiarum spe Adleidem, fœminam religiosissimam, cujus instinctu Christiana inter Hungaros religio plantata est, uxorem Cupa ambivisset, cum ipsè sacra Christiana dire exfecraretur, hocque unice ageret, ut regno, uxoris beneficio, potitus, fidem Christianam denuo exterminaret? Sed de his Poloni viderint. Hungarorum nos hac in re testimonium potius sane putamus, quod in Polonis partium quoddam studium eluceat, Hungaris autem nulla aderat ratio, quæ eos in transversum egisset. INCHO- Inchofer
FER, nescio ex quibus somniorum oraculis, duas, ante Saroltam, noratur.
E Gey-

(r) DLVGOSVS *Historiæ Poloniæ* tomo I. ad a. 968. § 969.

(s) CROMERVS *De origine & rebus gestis Polonorum*. lib. III. in *Micislao*.

Geyſa uxores vult didiciſſe (t). Nacet CROMERVVM, quem allegat, dormitans legit, dormiensque legensque id ſomnii ſomniavit.

In tempus,
quo Bulofu-
des & Gylas
CPoli bapti-
zati, inquiri-
tur.

Character
chronologi-
cus prior.

Inchofer
in viam
reducitur.

§. 36. Superest, hoc capite, ut tempus eruamus, quo Duces Hungari, *Bulofides & Gylas*, CPolin acceſſerunt, militiaeque Chriſtianae adſcripti ſunt. Hinc enim, ſine dubio, initia religionis Chriſtianae inter Hungaros, non privatim a privatis, ſed publice & ſolemniter receptae, arceſſenda erunt in poſterum. Publice enim id fieri dici meretur, quod a viris, ad reip. clavum ſedentibus, fieri videmus. Ab his enim exempla cives ſumere, & ipſi exempla ſua, cum recte agere ſibi videntur, pro lege vulgo ſuis ſolent proponere. Chronologici quidem characteres varii nobis ſuppent, quanquam nullus, fateor, ejusmodi, ut & annum eruere recteque conſtituere poſſemus. Dabimus tamen operam, ut proxime ad eum accedamus. Primum igitur notandum, *Theophylactum* id temporis Patriarcham ſediſſe CPoli; is namque *Hierotheum* Hungariae Epiſcopum inaugurariſſe dicitur. At *Theophylactus* eccleſiam CPolitanae gubernavit ab a. 933. ad a. 956. quo hydropticus, cum biennio ex morbo laboraſſet, conſumtus eſt. Quam ob rem *Bulofudem & Gylam* ante a. 956. baptiſmate lotos conſequitur. Qui character contra INCHOFERVVM, Ducum baptiſma ad a. 958. referentem, tenendus eſt. Ipſe, ad a. 955. ex CVROPALATE, obſervaverat INCHOFER, *Theophylactum* anno ſequenti, id eſt, 956. miſerandum vitae ſinem habuiſſe. Quo magis mirum, unde in errorem illum incidit. Nempe BARONIVM temere tranſcripſit, qui ad eundem annum Ducum noſtrorum baptiſma comenemoravit. Sed non intellexit Baronium INCHOFER; is enim ad hunc annum ſupplere voluit, quae ſuo loco adſcribere omiſit. Ait enim, *Hic in memoriam revocandum, quod de eodem Ortone ſcripſit Curopalates, hoc tempore nempe Turcarum Regem, ſive Ducem cet.* (u). Quamque fide optima Baronium compilavit INCHOFER, illud etiam, quod narrationi baptizatorum Ducum ſubjicit, indicio eſt, *De quo tamen*, inquit, capro

(t) INCHOFER in *Annal. eccl. regni Hung.* ad a. 985. pag. 225.

(u) BARONIVS, loco ad §. 22. citato.

capto & ab Ottone morte multato, apud Latinos scriptores nulla habetur mentio (x). Iisdem verbis BARONIVS, De dicto, inquit, Duce Turcarum ab Ottone capto, & morte multato, apud Latinos nusquam mentio.

§. 37. Deinde advertendum, Græcos nostros Romani prius Character secundus. Lacapeni, Constantini Imp. soceri, inque imperio collega, filiorumque ejus, Stephani & Constantini, exilium describere, quam Ducum Hungarorum adventum enarrant. Solus igitur Constantinus imperium tenuit, Hungaris CPolin accedentibus, quod & scriptores nostri communibus suffragiis confirmant. Vnius namque Constantini, qui advenientes liberaliter accepit, meminerunt. Et Romanus quidem imperio exutus, inque Proten insulam, a filio Stephano, relegatus, secundum FLEVRY (y), fuit d. xx. decembr. a. 944. Filii similiter Romani, non multo post, uno admodum mensis paucisq; interjectis diebus, d. xxvii. Januarii anni sequentis 945. eandem sortem sunt experti. Subjungunt Græci nostri proxime, ante Ducum Hungarorum adventum, factiosorum quorundam, qui partim Romanum, partim Stephanum, ab exilio reductos, in imperium restituendi consilia ceperunt, oppressionem. Nihil vero succurrit, quo poenam, a conspirantibus sumtam, ad suum annum referamus. Romanus tamen, observante FLEVRY, cujus calculum sequimur, a. 948. d. xv. Iunii, in insula Prote mortuus est. Anno igitur 945. hæcenus inhære nos oportet.

§. 38. Tertio autem notandum, quod Bulosudem, rescissis, Character tertius; additis strichuris aliquot. qua cum deo icerat, pactis, exercitum in Francos duxisse, captum vero a Rege istorum in crucem sublatum esse, Græci nostri scribant. CEDRENS quidem in nomine Regis peccat, Johannem nominans. At correxit errorem IOH. CYROPALATES, dexterrimeque Ottonem nuncupavit. Nec vitio apud CEDRENVVM caret nomen Bulosudis, quod deterius etiam in ZONARA legitur, Bologudes. Familiars hujus generis sunt errores Græcis, illius ætatis, cum nomi-

(x) INCHOFER, loco ad §. 22. *itidem jam citato.*

(y) FLEVRY in *Hist. ecclesiast. Tomo XII. pag. 53*

na propria exarant, sive ab ipsis auctoribus, sive a scribis indoctis, profecti. Rectius nomen illud scripsit CONSTANTINVS Imp. Βυλτζε, *Bultzus* (z). Melius enim id congruit cum *Bulchu*, quod Hungari pronuntiant *Bultschu*; quem THYROCIUS aperte inter Duces Hungarorum, laqueo extinctos, memorat (a). Sed & THYROCIUS in nomine Imperatoris errat; *Conradum* enim, pro *Orrone*, nominat, lepidam adtexens narratiunculam, Imperatorem ab altero Ducum, *Leel*, priusquam hic supplicio adficeretur, cornu militari percussum, & ad inferos praemissum esse. Videntur autem nostri *Conradum*, *Ducem Lorbariensem*, in memoria habuisse, qui, infestus Ottoni, Hungarorum agmina in Germaniam excivit: facti autem penitens cum Imperatore, in gratiam iterum rediit, fortiterque contra Hungaros, prius foederatos, jam hostes, pugnans occubuit: & sic proditionis poenas Hungaris dedit, perfidiamque in suos, honesta pariter morte, expiavit. Quod TIMONEM quoque observasse video (b): nos, ex AVENTINI lectione, conjecturam fecimus. Neque AVENTINVS supplicium *Bulchu* recensere oblitus est, *Bultzkonem* vero ille ac *Regem* vocat Hungarorum; cui quatuor subiecti fuerint Reguli, *Schaba*, *Lelius*, *Sura*, *Toxus*, quos omnes pari supplicio sublato prodit (c). At contra aliorum, de rebus Germanicis, scriptorum fidem, qui tres tantummodo numerant, THYROCIUS, in *Chronico*, duos. Enimvero neque Henrico Imp. gloriosum post illa fuisset, sororem Giselam nuptum dare Stephano, cuius avus Toxus pudenda morte periit. Clades illa Hungarorum Ducumque, in quibus *Bulchu*, sive *Bulosfudes*, primus fuit, incidit in a. 955.

Character
quartus.

§. 39. Denique negligendum non est, quod ZONARAS tradit, post susceptum a Ducibus baptismum, Hungaros ad tempus con-

(z) CONSTANTINVS de *Administrando imperio* cap. XL. pag. 110.

(a) THYROCI. *Chron. Hung. parte II. cap. 25.*

(b) TIMON in *Imag. Hung. ant. lib. III. cap. V. pag. 359. sq.* Eleganter vero ille. *Fuit itaque Conradus*, inquit, *Dux Lorbar. in congressu casus, quem reduces Hungari dixerint fuisse Imperatorem, & ad gloriam gentis iactaverint.*

(c) AVENT. *Annal. Bojor. lib. V. cap. I. sect. 26.*

quieuisse, ac rursus *Bulofudem*, rupto foedere, impressionem in Romanos fecisse. Secundum CEDRENUM, πολλὰκις σὺν παντὶ ἔδει κατὰ Ῥωμαίων ἐξήλασε sæpius, cum universa gente, Romanos adgressus est. Hæc Hungarorum quies, & repetita, *Bulofudis* ductu, incurfiones, donec tandem res male ipsis, ac Duci eumprimis, verteret, quatuor saltem aut quinque annos, si non plures, a fatali *Bulzkonis* anno, qui fuit 955. retrogradiendo, abstulerint. Quam ob rem initia religionis Christianæ inter Hungaros, aliter hæctenus ab aliis, circa annos 969. & 989. hærentibus, quæ sita exsculptaque, altius reducenda, & circa medium annorum 945. & 955. collocanda erunt in posterum. Ponamus igitur a. 950.

Tempus
quæsitum
annus 950.
constituitur.

§. 40. THVROCZIVS, in *Chronico*, cum *Saroltam*, *Geysa* uxorem, *Gyula* illius filiam fuisse scribit, qui e septem Ducibus, cum multitudo Hungarorum, e *Scythia* egressis, tertius erat (d), toto pane seculo aberrat: imo, si ex annalium ejus calculo, de ingressu Hungarorum in *Pannoniam*, statuendum esset, seculis plus quam duobus aberravit. Allapsi enim in *Pannoniam* sunt Hungari a. 888. at secundum annales THVROCZII a. 744. Verum chronologicas apud scriptores istos rationes, homines non malos, rudi tamen arte enarrantes, quæ avorum memoria gesta cognoverunt, frustra quæsieris. Nolini ego quidem nostris suos *Capitaneorum*, ut vocant, ordines turbare, neque enim suo desituuntur præsidio (e). Plures tamen fuisse existimo, quibus *Gyula* nomen subinde adhæsit. THVROCZIVS ipse eum, quem *Stephanus Rex*, victum captumque, ex *Transilvania* deportavit in *Hungariam*, tertium fuisse adferit, a *Gyula* majore, *Duce* ex prioribus septem. Idem juniorem istum, *Stephani avunculum* fuisse, tradit (f). CONSTANTINVS *porphyrog.* nomen *Gyula* non proprium, sed dignitatis

Chrono-
logicus *Thu-
roczi* error
corrigitur.

E 3

cujus-

(d) THVROCZ. *Chron. Hung. parte II. cap. 5.*

(e) CONSTANT. de *Administ. imp. cap. XXXVIII. pag. 107. de Hungaris, Erantque gentes eorum, inquit, septem, & Principem vel indigenam, vel alienigenam, habuerunt nunquam: sed erant inter ipsos BOEBODI quidam, quorum primus is est.*

(f) THVROCZ. *Chron. Hung. parte II. cap. 5. conf. cap. 22.*

cujusdam inter Hungaros fuisse, testatur. τὸ μὲν Καλή ἐστὶν ὄνομα κύριον, τὸ δὲ Καρχᾶς ἐστὶν ἀξίωμα. ὡς περ καὶ τὸ Γουλᾶς, ὃ ἐστὶ μείζων τῆς Καρχᾶ. Est autem kale, inquit, nomen proprium, sed karchas est dignitas, quemadmodum & Gyles, que tamen major est, quam karche (g). Et in precedentibus scripserat, Habent autem primum ducem exercitus, Principem, ex prosapia Arpadis, & duos alios, Gylum & karcham, qui judicium vicem obtinent (αἱ βίαι ἐκαστοῦ λέξιν κρήν). Pergit vero, Et habet unaquæque gens peculiarem principem, sunt que Gylas & karchan, non nomina propria, sed dignitates. (ἰστέον, ὅτι ὁ Γουλᾶς καὶ ὁ Καρχᾶν οὐκ ἐστὶν ὀνόμασι κύρια, ἀλλ' ἀξιώματα (h). Fateor, nihil me invenire, quo Constantini sententia, quasi Gylas & Karchat, vel Karchan, adpellativa, eaque dignitatum, apud Hungaros sint nomina, commode explicari ac defendi possit. Verba tamen adscribere non piguit, ut alii, si quid habuerint, ad proferendum invitarentur.

CAPVT IV.

ECCLESIAE ORIENTALIS

*ministerio religionem Christianam inter Hungaros
primum plantatam esse evincitur.*

§. 41.

Hoc capite ecclesie orientalis in Hungaros merita ad eum locum, de quo detrusa sunt, restituere, eaque ab inertii oblivione, qua animum ingratum comitem trahit, vindicare, est animus. Eadem opera præcellentes Regum Hungarix, in ordinandis ecclesie rebus, prærogativas delibabimus, quarum hodiernum usque rudera quædam superant, sed olim profus erant eximia. Quanquam vero, quæ superiore

(g) CONSTANTINVS *De Administr. imp. cap. XL. pag. 110.*(h) IDEM *ibidem cap. eodem.*

periore capite differabamus, Græcorum, in convertendis ad Christum Hungaris, fidelia officia satis loquantur, quia tamen suorum tantummodo scriptorum testimonio nituntur, de illis amplius disquirendum est. Testes quidem ita comparatos primo omnium evincendum, ut eorum fides jure sollicitari nequeat. Ac rei gesta, tametsi non interfuerunt, justo longius tamen non distabant, clari circa finem seculi XI. initiumque seculi XII. Deinde, quod scriptores ipsos inter se conferentibus continuo patebit, unum omnes monumentum vetus, rebusque descriptis æquale, in annales suos transfudere; iisdem namque sententiis, imo iisdem fere verbis, utuntur (i). Et mihi quidem ZONARAS auctorem primum simpliciter secutus, CEDRENVS & CVROPALATES nomen Francorum, vel potius Germaniæ, Regis, sub quo *Bulchu* Dux supplicium subit, ex sua quisque opinione supplevisse videntur. Quo factum est, ut CEDRENVS, privatus & monachus, veterum codicum lectio- ni ita necesse adfixus, ut in recentiorum temporum gestis hospes esset, svavem illum erraret errorem, *Johannem* dicens, quem *Ottone*m vocare debuisset. At SCYLITZES, in luce hominum agens, *Curopalatis* honore, in aula imperatoria, defunctus, unde & appellatio ei adhæsit, non æque ignorare poterat, quæ vel suo, vel non multo ante decurso, tempore acta fuerunt. Hujusque monumenti auctorem, quem tres illos trivisse affirmavimus, circa Constantinî tempora vixisse, dubitare nos non sinunt, tam *Dacum* in urbe Constantinî baptizatorum, quam adducti ad Hungaros *Hierothei* Episcopi, nomina; quæ certe, sine literarum præsidio, seculi, & quod excurrit, atatem, haud tulissent.

SS. Græcorum, quorum testimoniis nitimur, fides adstruitur. Quia veritatem dicere poterunt.

runt,

(i) Existimant multi CEDRENVVM, SCYLITZEM & ZONARAM alterum dicta alterius, bona fide, descripsisse. Verum, an ejusdem homines ætatis, sine turpissima plagii nota, uno eodemque in loco ac pæne tempore, id facere poterint, aut, fame sua prorsus securi, id facere sustinuerint, non facile mihi persuaserim. Quid enim obstat, quo minus omnes, ex unis sua hauserint fontibus? unde illa in narrando similitudo, aliqua tamen etiam, inque plurimis exstantior, dissimilitudo. Exemplo sit noster hic locus.

runt, rem divulgatam, inque publicum omnibus notam, quæ nec seculi spatio in animis hominum obliterari potuit, fuisse necesse est.

Partium studio nihil indalserunt.

Contra Latini.

§. 42. Quam vero a fingendo, uti que fraude excudenda, scriptores nostri alieni fuerunt, vacuus ille ab omni partium studio animus, & summa narrationis simplicitas, argumento est. Nulum illos in Hungaros meritum vendicare, nullo verborum ambitu officia sua prædicare, nullum in universum, vel præsens commodum, vel jus quoddam in futurum, aucupari videas. Secus Latini, qui, quoties Hungaros sua cura studioque Christo lucratos narrant, lucrum simul, quod fecerunt ipsi, adnectunt. Et Pilgrinus in sua suorumque opera celebranda paulo videtur esse effusior: forte ut Metropolitanæ honores, quos ab AEppo Iuvaviensi sedi suæ molestius ferebat interceptos, facilius a Pontifice impetraret; cujus rei causa ipsi supplicabat. Gregorius autem Pontifex VII. totum postea regnum Hungariæ, pro munere, sibi vindicare, non erubuit; cujus literas suo loco perstringemus. Quid dicam de Silvestri Papæ II. diplomate, missio, ceu recentiores quidam volunt, ad Stephanum; quo quamvis omnia apostolicis S. Regis laboribus adscribit, regno tamen miris verborum griphis insidias fruit, dum ultro oblatum accipit, danti magnifice reddit, atque iterum reposit, Regemque, una cum successoribus, curiæ Romanæ subdit. Quid denique BARONIVM, INCHOFERVM, *alios*, commemorem, qui id sibi negotii solum datum esse crediderunt, ut non animas Hungarorum, sed regnum & opes, universasque eorum fortunas, in Petri piscatoris sagenam cogerent. Quibus quis non indignetur? liberrimam gentem, ob amplexam Christi doctrinam, quæ multo magis homines in libertatem reponit, sub triste servitutis onus deprimere? Lenissime ex diplomate Silvestri & Gregorii literis respondent, ecclesiam Romanam subjectos non habere ut *servos*, sed ut *filios* suscipere. Sed mittant officiosa verba fundere, quando in Hildebrandi Hildebrandinorumque actis nemo ita peregrinus est, ut blanditiarum istarum officias suo æstimare pretio nesciret.

§. 43. Atque hæc dicta sunt, ut fidem Græcorum, quorum testimonii nitimur, in tuto collocaremus. Erit igitur primus Hungariae Episcopus *Hierotheus*, Hungaris ab ecclesia Græca datus, hoc minus nostris poenitendus, quo excellentior ejus est laus, dum vir pietate celebris audit. A vero non abludit, plures cum ipso sacerdotes CPoli in Hungariam exmissos: crescente saltem credentium in Christum numero, plures ab *Hierotheo* inaugurari oportuit, qui sacris tractandis, iisque plus ultra propagandis, sufficerent. Si quis conjectura locus, a Slavis fidelibus, Græcorum, quod supra observavimus, & ecclesiastica gentis historia testatur, ritu initiatis, sacerdotes illos potissimum adscitos, existimo. Hinc enim arcesendum, quod *TIMON* prodit, plura Vngaros vocabula, quibus res quasdam sacras efferunt, a *Slavis* mutuatos esse (k). Annales *Adalbertus* Hungarorum, *S. Adalbertum*, e Bohemia in Hungariam profectum, altero loco reponendus. ut illic Christum adnuntiaret, quo tempore Stephanus natus fuit *Geysa*, primum Hungarorum fuisse apostolum, volunt. Satis vero jam ex dictis liquet, posteriorem *Hierotheo* accessisse, altero igitur loco reponendus. Et venisse in Hungariam *Adalbertum*, cum jam religio Christiana a Principe & parte populi admissa esset, hæc *CROMERI* testimonio esse possunt, *Ibique annum 8' amplius*, inquit, *commoratus*, *Adalbertus* nempe in Hungaria, *Geysa* principe cum uxore faventibus, Vngaros, religione Christiana, non ita pridem, nec universè adhuc, suscepta, per interpretem accuratius imbuunt (l). Paulo aliter *HAGECIVS*, nostram tamen & is ad mentem, *Aber der Bischof hatte Nachrichtung, daß der König in Ungern von dem christlichen Glauben etwas abgewichen war, eilet derwegen zu ihm, und kam aus der Erabatischen Mordeuschas des dritten Tages in die Ungerische, und von dannen gen Ostrezehoma oder Gran in Hungern, allda fand er den König und predigte für ihm das Wort Gottes, in der Lateinischen Sprache, und unterrichtete ihn im christlichen*

F Glauben

(k) *TIMON* in *Imag. Hung. ant. lib. III. cap. VI. pag. 368.*

(l) *CROMERUS* De origine & rebus gestis Polonorum. lib. III. in *Boleslao I.* confer *DLYGOSYUM* *Hist. Polon. lib. II. ad a. 994.*

Glauben (m). Probo interea sententiam TIMONIS, qui *Adalbertum* Hungaris, & sigillatim *Geysa*, primam operam navasse, *Stephanum*que filium baptizatum ab eo esse, statuit, antequam *Pra-gen-sium* insula fuisset insignitus; eum tamen aliquando *Praga* in *Hungariam* iterum excurrisse (n). Neque audiendus *INCHOFER*, primum ejus adventum ad annum demum 989. referens (o); constans enim *Hungarorum* traditio, qualemcunque ob difficultatem, convellenda non est.

§. 44. Fide igitur *Byzantinorum* scriptorum adserta, quin *Hungari* *Transilvania* sacerdotum *Græcorum* ministerio, *Gyula Ducis* providentia, *Christianam* doctrinam amplexi sint, dubium relinquatur nullum. Sed superant, cum alibi, tum in antiquis veterum *Hungaria* Regum decretis, morum, disciplinae ac rituum *Græcorum* vestigia expressissima, ex quibus sententia nostra, qua *Hungaros* quoque *Hungaria*, iisdem *Græcis* ac *Gyula* aucto-ribus, per nuptias *Sarolta*, deum christiane colere doctos esse, adstruximus, lumen & firmamentum accedit eximium. Prius vero quam Regum decreta excutiamus, luculentum quoddam *græci* moris vestigium, in *diadmate regni*, paulo adtentiore mente intueamur. *Diadema* illud, aut si mavis *corona*, qua *Reges* *Hungaria*, quoad longissime respicere, eorumque memoriam recordari ultimam licet, longo omnes ordine insigniti fuerunt, adeo ut legitimus *Rex* non haberetur, nisi cujus augustum caput sacrum hoc pondus pressit, *græcæ* esse consuetudinis, adfirmare nulli dubitanus. *Formam* namque ejus si spectes, ex clausarum, ut vocant, coronarum numero est, quales ante tria abhinc secula *Europa* Regibus coronæ in usu non fuerunt. *Soli* Imperatores clavas hujus generis coronas proprias sibi vindicabant: ceteri vero *Reges* *diadematibus*, ex aureo circulo conflatis, ex quo pin-næ quædam ornamentorum, vertice tamen aperto, efflorescebant, usi

Morum, disciplinae, ac rituum Græcorum apud Hung. vestigia.

Corona regni formæ & operis græci.

(m) HAGECIUS in der *Böhmischen Chronic* ad a. 990.
 (n) TIMON in *Imag. Hung. ant.* lib. III. cap. VIII. p. 400. sq.
 (o) INCHOFER in *Annal. eccl. regni Hung.* ad a. 989. pag. 230.

usi sunt (p). Græcorum præcipue morem referunt catenulæ aureæ octo, in totidem gemmas desinentes, & ad utrumque, juxta aures, latus, hinc quatuor, illinc quatuor, dependentes, nona insuper in tergum defluente. Maximo autem argumento, ad græcos coronæ Hungaricæ natales adtribuendum, nobis est, quod Illustriss. Comes PETRVS de REWA, sacri illius cimelii Conservator quondam Duumvir, qui eam intentis oculis adspexit sollicitèquè descripsit, præter Salvatoris mundi, Beatiss. virginis Mariæ & SS. apostolorum, Constantini præterea M. aliorumque Græcorum Imp. imagines in ea extare, & quod caput rei est, literis græcis notatas esse, prodidit (q).

§. 45. Tanta hæc Illustriss. Comiti de Rewa visa sunt, ut & Suffragium ipse sacri diadematis originem ad Græcos referret. Scribit enim ^{Comitis} de crucis signo, a Constantino M. viso, *Quo deinceps & in præliis, de Rewa. pro vexillo, utebatur, cum duabus græcis literis, Christum denotantibus; quo more in corona quoque nostra, ad imaginem salvatoris, expressas videmus. Et pergit, Quid, quod in inferiori coronæ circumferentia, imaginem suam Constantinus, cum quibusdam Imp. Græcis, insculpi fecit cet. Videtur autem græci artificii esse nostra corona, non tantum ex dictis imaginibus & literis, sed & appensis catenulis, quæ iisdem locis, in iconibus Græcorum Imp. deprehenduntur cet. (r). Ex quibus verbis, quid de corona Hungarica Comes de REWA, testis ipse oculatus, senserit, abunde colligas. Estque testimonium hoc Rewaianum tanto æstimandum validius, quo minus ulla in auctorem suspicio cadit, ac si opprobrio ejusquam aliquid comminisci voluisset. Vulgatam enim opinionem historicorum, qui Reges Hungariæ diadema a Pont. Rom. accepisse credunt & scribunt, sine ullo scrupulo sequitur, ac plurima operosè commenta-*

F 2

tur,

(p) SCHMEITZEL de Coronis, tam antiquis quam modernis, iisque regis, sect. II. cap. 2. artic. 2. pag. 164. sqq.

(q) PETRVS DE REWA De Monarchia & sacra corona regni Hung. Cent. VII. pag. 141. sqq. Conf. SCHMEITZEL loc. cit. Disc. pec. de corona Hung.

(r) DE REWA loc. cit. pag. 142.

tur, ostensurus, qui factum sit, ut græci artificii ingenique opus illud aureum Hungarix Regibus Roma a Pontifice fuerit transmissum. Censet igitur, diadema nostrum idem illud esse, quod Constantinus M. Imp. Silvestro I. P. R. donavit, quodvè ad hoc usque tempus in thesauris Pontificiis latuit. Ejusque sententiæ PLATINAM sibi auctorem fuisse memorat. Dum, inquit, *diligentius illustraria quedam signa antiquitatis illius collustrarem, & præsertim, quid sibi vellent literæ græcæ, cum imagine & nomine Constantini - - - contemplerer, occurrebat mihi in celebri historico Platina, in vita Silvestri Pontificis, insignis locus cet.* (s)

Origo ejus frustra a *Const. M. & ex thesauris Pontificiis, derivatur.*

§. 46. Sed nihil, quæ diffuse a REWA dicuntur, probant amplius, quam quod corona nostra non Romanum, sed græcum artificium referat: donum vero Constantini M. esse, datum Papæ Silvestro, prorsus non probant. Quin nulla penitus vera defensionem Illustrissimi Comitis conjectura potest. Momentosam ipsemet sibi format objectionem, *At quo pacto, inquit, inter tot secula ac discrimina, inter gazas & thesauros Pontificum Rom. latuisset, donec D. Stephano conferretur, id sane non vulgare divinæ providentiæ testimonium est* (t). Sed hoc nihil est; non enim, nisi re prius demonstrata, ad divinam providentiam confugiendum erat. Deinde ex PLATINÆ verbis nullo modo colligi potest, diadema, quod Constantinus M. non Silvestro soli, sed pontificibus ecclesiarum promiscue, contulit, vere regium tanque fuisse sumtuosum. Augustæ certe illius formæ, cujus est nostrum, hæud fuit. Nondum enim Constantini M. temporibus coronæ imperatorix habitum istum induerant, ad quem, succedente demum tempore, Imp. CPolitani, in luxu & splendore omne decus imperatorium collocantes, eas extulerunt. Docent id numismata, aliaque veterum & recentiorum Imp. signa. Pugnât porro cum sententiâ Comitis de REWA illud cumprimis, quod ipse testatur, non Constantini M. tantum, sed plurium etiam Imp. imagines in corona nostra esse effictas; quibus

(s) PLATINÆ locum legas licet *in Vitis Pont. Rom. in Silvestro I.*

(t) DE REWA *loc. cit. pag. 143.*

quibus quid in Christi, B. virginis Mariæ & SS. apostolorum choro negotii est? Omnes enim, ad tempora usque Constantini, christiana religionis osiores atque hostes erant acerrimi. Ac recentiorum vultus esse omnino, capitum ipsorum tegmina loquuntur, quæ, teste de REWA, coronæ clausæ sunt, a quarum utroque latere, non secus ac in corona nostra, catenulas preciosas suspensas videre licet.

§. 47. Et vero, qui Stephanum diadema a Pontifice obtinuisse perhibent, Silvestri opus, quod Duci Polon. prius destinaverat, quam ad Stephanum, divino oraculo monitus, illud mitteret, uno omnes ore fuisse fatentur. Id ipsum *charta Silvestri*, quæ, una cum corona, ad Stephanum, si diis placet, fuit transmissa, nobis insinuat. Sic enim in ea Pontifex, *Oramus omnipotentem deum*, inquit, - - - *qui diadema, quod Duci Polonorum consecutum per nos fuerat, Tibi dandum mandavit* cet. (u). Hic vero INCHOFERVM, diplomatis pontificii auctorem, ejusque socios, diplomatis defensores, conclusos teneamus, ut sese, si possunt, expediant, nobisque dicant, cur Silvester, non Constantini M. tantum, sed & aliorum Imp. Græcorum imagines, in sui operis cimelio, elucere voluit? cur græcis eas literis insignivit? cur universam coronæ formam, contra occidentaliū Regum morem, Græcorum æmulam finxit? Respondeant Illustriss. Comiti de REWA, sine omni fuce, significanter eam in rem differenti, *Quod si Pontifex*, inquit, *sive fuerit ille Benedictus VII. sive Silvester II. dictum diadema fieri curasset, tum habuisset causam, propter quam a characteribus lingue græcæ, in opere proprio, abhorreret.* Gentem enim græcam, imo terram ac linguam ipsorum, ob schisma & divorcium, a Romana religione factum, graviter oderat, eo magis, quod, toties per Pontifices tentata concordia, nullo pacto ad conformitatem fidei reduci poterant. Quin potius Pontifex, velut opus suum, literis latinis atque nominibus Romanis imaginibusque exornasset, quo & beneficium donumque, potestati Romane & genti conforme, illustrius fuisset. Præsertim cum Romani, insita ambitione & gloria, templa, columnas cet. Et quid magis, ad probandam rei veritatem, evidens, quam communis rerum discretio, per notas, vel pos-

Silvestri
P. R. opus
esse, absurde
adseritur.

(u) INCHOFER in *Annal. eccl. regni Hung. ad a. 1000. pag. 257.*

sefforis, vel auctoris, proprias; siquidem hic S imago Constantini est, S insigne ejusdem crux invenitur. Quod si inventionis S operæ Pontificis corona esset, tum, sine dubio, Pontificium insigne, corpori suo impressum, firmiter ostentaret, ut monumentum tam excellens auctori suo, sine hæsitatione, adscriberetur. Tales tamen pontificiæ dignitatis notæ in corona nusquam visuntur: sicut eas in pomo, adjuncto coronæ clenodio, ab una parte, ab altera vero insigne regni Hung. invenire licet. Quod si itaque utrumque, corona S pomum, uni S eidem auctori imputetur, tum nullum est dubium, quin in nobilitari opere, majestatem Regibus conferente, Pontifex suum insigne exprimi curasset (x).

§. 48. Hic murus aheneus esto, quem BARONIUS, INCHOFER, omnesque sui similes, regnum Hungariæ pro auri pondere mercantes, Regesque ipsos in curia Romanæ servitutem addicentes, arietare tentent, tentent inquam. Sed Stephanum ajunt seque suosque successores, simul cum regno, in clientelam Pontificis commendasse. Sed est his quoque insidiantium araneorum telis peniculus a nobis paratus. Quærat autem quis. Vnde Hungaris græci operis diadema illud? Si quid conjectura adsequi possumus, donum Imp. CPolitanorum fuit, quod Hungaris, ob fidele quoddam officium, imperio Romano utile in primis, contulerunt. Solebant enim extere gentes, si quam egregiam Imperatoribus Græcorum operam navarunt, coronas quoque, inter cetera ab eis muneribus, flagitare. Constantinus porphyrog. demum, id muneris barbaris conferre indignum ratus, filio Romano lepidum suggestit consilium, quo preces flagitantium eluderet. Si quando, inquit, sive Chazari, sive Turci (y), sive Russi, sive aliæ quepiam boreales S Scythicæ gentes, ut plerumque accidit, imperiales vestes, coronas, (σέμματα) aut stolas, cujusdam præbiti ministerii causa, sibi transmitti, postulent, ita te excusatum oportet: Hujusmodi stole S coronæ, quæ nos camelauca vocamus, neque hominum opera confecta, neque humana

Auctoris, de
coronæ illi-
us origine,
conjecturæ.

(x) DE REWA loc. cit. pag. 142.

(y) Turci, id est Hungari; id quod conjunctio cum vicinis Chazaris, borealibusque gentibus aliis, ostendit.

humana industria excogitata sunt. Sed, ut ab historia veteri, in libris arcanis, scriptum reperimus, quando deus Constantinum illum M. Imp. effecit, qui primus Christianorum imperium tenuit, illi per angelum tales stolas & coronas, quas nos camelauca vocamus, misit, iussitque ea deponere in magna sancti dei ecclesia, quæ, de nomine sapientie dei enyphostata, sancta sophia appellatur cet. Paucisque interjectis, Quin etiam, inquit, sancti & magni Constantini, in dei ecclesie sacra mensa, maledicto scripta est, ut ipsi per angelum deus mandavit, ut si quis Imperator, pro quacunque necessitate cet. (2). Nota, quod dicit, Illi per angelum tales stolas & coronas misit. Vide enim, an non ex sparso hoc rumore enata apud Hungaros est opinio, ut coronam suam, CPoli adlatam, angelicam dicerent, sacramque colerent? Quando autem, a quo & cui, an non Bulosudi aut Gyle, in reliquis donis, quibus CPoli baptizatos Imperator donavit, hæc corona data fuit? conjecturas ex conjecturis exsculpere nolumus.

Vnde angelica dicta?

§. 49. Aliud græci moris exemplum crux Hungarica, cum duplici transversario stipite, quæ Regum nostrorum inligne est, eisque in coronationum solemnibus hodie antefertur (a), nobis supeditat. Crucem enim Imperatoribus Græcis maxime semper charam fuisse, ac sceptri loco ab eis gestari solitam (b), non ignorant historiæ Byzantinæ curiosi. De Justiniano hinc Perill. Dn. de LVDEVVIG, sequitur, Justiniano M. tantum non propria diuæ crucis imago, relata passim in illius nummis cet. (c). Pari consuetudine Hungariæ Reges nummos suos cruce signabant. Vidit nummulos argenteos Stephani, Andreæ, Belæ, Ladislai, geminæ erucis imagine notatos, quos Stephani Sancti seculum adtingere, variis haud difficiliter probari posset rationibus. Cuiusmodi recentiore ævo nummi Hungarici crucem, parvæ insertam, repræsentent, antiquitus, in argenteis, totam aversam faciem crux una & sola

(2) CONSTANT. PORPHYROG. De Administr. imp. Cap. XIII. pag. 63.

(a) PETRVS DE REWA de Monarchia & S. corona regni Hung. pag. 149.

(b) vid. IAC. GRETSERVS de Cruce Christi Tomo I. Lib. II. cap. LV.

(c) de LVDEWIG in Vita Justiniani M. pag. 653.

sola occupabat. Quid de nummis Byzantinis CAROLVS DV FRESNE promiscue? *Fam vero, inquit, Imperatorum Byzantinorum pietatis, si qua fuit - - - argumentum præcipuum fuit, quod crucem, vel Christi monogramma, nummis suis crebro adscriberent, Christi etiam ipsius, interdum S detrahe, atque adeo Sanctorum, imagines effingiturarent* (d). Nec est, quod in Justiniani & antiquiorum Imperatorum Græcorum nummis crux tantummodo simplex compareat; certum enim & exploratum est, commutatam eam a recentioribus cum duplici, hancque seculo X. magis jam fuisse frequentatam. Dignus præcipue spectatu, quem *Johannis inter Zemisæ nummos protulit CAR. DV FRESNE* (e), in quo aream aversam crux duplex sola, perinde ac in argenteis Hungaricis, implet, super ramo tamen excitata florido. Quare cum corona Hungariz ad morem Imperatorum orientis indubitato accedat, quo minus crucis quoque insigne ex eodem fonte derivemus, quid vetat?

Fundamentorum, qui crucis istud insigne a P.R. reperunt, subvertuntur.

Fundamentorum primum, ex apostolici Regis cognomine.

Nam quod a Pontifice Romano insigne illud iterum plerique omnes repetant, causam dicere rogati, non magis hanc, quam priorem, de corona, sententiam tueri possunt. INCHOFER diploma Silvestri Papæ II. adfert: alii ad Legendæ CHARTVITII auctoritatem confugiunt: alii denique dubiam famam allegant, quam *Apostolici Regis* cognomine, quod Stephano ejusque successoribus ex privilegio Pontificio adhæserit, stabiliri putant. At nos, Apostolici Regis cognomen privatæ originis, toto, post regium S. Stephani auspiciis, seculo penitus ignotum, diploma autem Silvestri spurium esse & suppositum, Legendarium denique CHARTVITIVM fidei nullius scriptorem, evidentibus argumentis evincemus.

§. 50. Ac primum, qui *Apostolici Regis* axioma, inde a primordio initi Christiano ritu regni, Stephano, & successoribus ejus, collatum a Pont. Rom. ferunt, eamque ob causam potestatem illis factam, duplicem ante se crucem, apostolatus insigne, præferendi, doceant, quæso, nos, cur Stephanus nec in diplomatis, nec in

(d) DV FRESNE in *Dissert. de Imperator. Constantinopolitanorum numismatibus* §. 23.

(e) DV FRESNE de *Familiiis Augustis Byzantinis* pag. 152.

in decretis suis, ambitum illum denominandi adhibuit? Si præ modestia ipse adhibere noluit, in successorum tamen Regum decretis, *S. Ladislai, Colomanni, Andreae II.* quare nullo unquam alio, quam vel beati, vel sancti, cognomine insignitur? Si ad successores quoque nominis illius honos pertinebat, cur posterius Reges, cum variis titulis ornarentur, *Apostolici* tamen Reges nunquam leguntur salutati? *Ladislau*, in inscriptione libri *I. decretorum* suorum, *Christianissimus*, in inscriptione *II. Piissimus*, capite *37. lib. I.* modo *Venerabilis*, modo *Christianissimus*, sed nusquam *Rex Apostolicus*, audit. Sic etiam *Christianissimum* vocat *Colomannum*, qui præfationem ad *librum I. decretorum* ejus scripsit, auctor incertus. Atque hic ipse anonymus, toto post *Stephanum* seculo, illum non quidem Regem, sed *virum Apostolicum*, primus vocasse invenitur. An vero ex privilegio aliquo? Imo vero totus orationis contextus ostendit, auctorem, eadem stili libertate, qua *Christianissimum* dixit *Colomannum*, ejus in rem *Christianam* studium respiciens, *Stephanum* quoque dixisse *virum apostolicum*, cum *S. hujus Regis* summa in religionem *Christianam*, apud gentem suam, merita consideraret. Quam ob rem, licet optimo jure *Apostolici Regis* titulus *Stephano* conveniat, ex his tamen, quæ hactenus disputavimus, plus satis efficitur, illo ipsum non publico, sed privato, instituto, neque insigniri prius cœpisse, quam cum gens *Hungarica*, in religione *Christiana* confirmata, maxima Regis opt. beneficia in dies magis agnosceret, & quibus poterat encomiis gratam mentem declarare laboraret. *Stephani* quoque successores, inclitos *Hungariæ Reges*, quis Reges *Apostolicos* digne vocari neget? cum in omnia jura, quæ *Stephanus*, ob propagatam stabilitamque, suis unice auspiciis, religionem in regno *Christianam*, sibi suisque acquisivit, rite successerint. *A Romanis* tamen Pontificibus eo ipsos titulo decorari, haud facile invenies: luculento indicio, Pontifices Regibus nostris titulum istum adeo non contulisse, ut etiam invidiant. Sed & Reges *Hung.* jura, quæ, in ordinandis ecclesiæ rebus, ipsis per *Stephanum* contingerunt, regia ab omni tempore potestate exercere, quam adscititio *apostolici muneris* cognomine velare, maluerunt. Hinc est, quod

nunquam foris, sed neque domi temere, titulo illo usi legantur, aut etiamnum uti soleant; quamvis devotas civium acclamationes faciles accipiant. Quid igitur ex Apostolici Regis cognomine præfidii illis accedit, qui duplicatam crucem Hungaria Regibus a Pontifice concessam putant? quando ne ipsum quidem tueri cognomen possunt. Non nescio WERBÖCZIVM, de Stephano, scriplisse, *Vnde etiam Rex & Apostolus dici meruit, eo quod vices apostolorum in terris, prædicatione & bonorum operum atque exemplorum exhibitione, gessit. Et propterea duas quoque cruces, per collationem summi Pontificis, in signum suæ sanctitatis, quod sc. Rex & Apostolus jure diceretur, digne meruit habere, pro armorum insignibus (f).* Vnde vero ista WERBÖCZIVS? partim ex vulgi fama, quæ sua ætate erat credulitate in primis infecta, partim ex Legenda S. Stephani, quæ cujusmodi sit, paulo post cognoscemus. Quare, cum in quaestione facti, non juris, versetur, frustra nobis Triboniani illius auctoritas opponitur, apud quem plura alia, cum rebus gestis haud concilianda, existare, doctis est exploratum.

Fundamen-
rum secun-
dum, ex di-
plomaticis
Silvestri II.
litteris; qua-
rum argu-
mentum ex-
hibetur.

§. 51. Objiuntur vero nobis, tanquam Medusæ caput, diplomatica Silvestri II. P. R. literæ, quibus Stephano, Ducis inter suos titulo hæctenus insigni, regius honos & nomen confertur, eamque in rem regale quoque diadema Roma ad eundem mittitur. Quod quidem diadema Duci Polonorum Pontifex paraverat, sed, divino oraculo monitus, Stephani legatis in Hungariam deferendum tradidit, Polono repulsam ferente. Regem porro & successores illius inusitata hac prærogativa Pontifex donat, crucem ante se, apostolatus insigne, ferendi. Strigoniensem hinc metropolim ceterosque episcopatus ratos habet. Deinde regnum, sub protectionem S. Romanæ ecclesiæ accipit, idque Regi & successoribus possidendum ac regendum liberalissime tradit. Denique tam Stephano, quam successoribus legitimis, sua ac succedentium Pontificum vice, ecclesias regni, præsentis & futuras, disponendi atque ordinandi potestatem confert. Atque hæc omnia, ob pietatem & reverentiam erga sedem apostolicam, ob liberalitatem, qua b. Petro regnum cunctaque sua

(f) WERBÖCZ. *Trip. Op. juris consuetudinarii regni Hung. P. II. tit. II.*

sua seque ipsum Stephanus obtulit, & ob munus apostolicum, quod ipse Rex, Christum prædicando, ejusque fidem propagando, Pontificisque & sacerdotii vices supplendo, gessit. Ea tamen lege ac conditione, ut, postquam Reges per optimates legitime electi, atque a sede apostolica approbati fuerint, Pontifici Rom. teneantur, vel per se, vel per legatos, debitam obedientiam ac reverentiam exhibere, seque S. Rom. ecclesiæ subditos esse, ostendere. Ista diplomatæ summa est (g), quam paulo fufius oculis subjicere nobis visum, ut distinctius pateret, quid Regibus Hung. Pontificem contulisse, quibus causis ad exercendam tam profusam liberalitatem inductum esse, quid denique lucri a Regibus Hung. Pontifices vicissim abstulisse, curiæ suæ administri jactent.

§. 52. Jactant sane, an vero probant? Nempe diplomatæ Exquisitioni
examine literas ostentant. Ipsamne, amabo, tabulam, Pontificis manu exaratum confirmatamque? Imo aliam, hic illic a diversis, ne testium quare sub-
jiciantur. numerum requiras, superioribus seculis descriptam, ac veluti lampada per varios traditam, ceu INCHOFER fatur, elegantiarum ampullas callide projiciens. Quin lampadem illam, an non ignis fatuus sit, propius intueamur. Digna profecto res est, quam presiori examini subjiciamus. Videas enim scripturientes passim ad chartam hanc Silvestri audacter provocare, minutisque libellis ea civium animos opinione studiosè occupare. Ac licet nihil apud doctos aliud consequantur, quam ut exemplo isto commonstrent, qua ratione complures aliæ fabulæ antiquitus, cum heri ac nudius tertius enatæ essent, superstitione, quæ regnabat, obstetricante, cordatisque filere jussis, verarum progressu temporis historiarum habitum induerint; tamen cum pauci quippe docti ac perspicaces, potior vero pars rerum imperita, & ad judicandum, quod res est,

G 2 tarda,

(g) Vide INCHOFERVM in *Anal. eccl. regni Hung. ad a. 1000. p. 256. sq.* ubi diploma illud ad verbum exhibet. Conf. MICH. BONBARDI in *Topographia magni regni Hung. parte I. seg. II. §. 2. pag. 37.* Novissime autem non infimi tubellii scriptor quidam Gallus illud inseruit Tomo I. operis sui, cui titulum fecit, *Histoire des Revolutiones de Hongrie* cet. pag. u. sqq.

tarda, ut hi Regum suorum majestatem melius aestimare ac revererentur, bonis quibusque civibus enitendum est. Ecquid enim augusta DD. Hungariæ Regum gloria indignius, quam extraneorum, nullo in ipsos merito insignium, eos subditos profiteri, potestatemque, quam exercent, non nisi vicariam fiduciariamque credere? Sint umbraticorum hominum vana hæc somnia tantum, nihilque majestati, quam intemeratam Hung. Reges hæcenus semper tenuerunt, officiant; tamen cum publice referantur, scribantur, ac de industria propagentur, retundenda fastosorum scriptorum audacia est: saltem ut rebus gestis sua conservetur integritas, vera a falsis, sincera ab adulterinis, genuina a supposititiis probe secernenda sunt.

Spurias et
supposititias
esse, ostenditur.

§. 53. Nemo, quod constat, diploma illud Pontificis, priusquam ab INCHOFERO publici juris & lucis factum esset, sexcentis supra quadraginta annis, legit, nemo vidit, nemo usquam exstare perhibuit. CHARTVITIVS quidem, dignum suis encomiasticis nomen, apostolicæ benedictionis literarum, Roma a legatis Stephani delatarum, mentionem facit, verum tamen nomen Pontificis, a quo scriptæ missæque in Hungariam sint, prodere ausus non est. Unde arguimus, neque ipsi literas illas visas ac lectas esse. Post CHARTVITIVM scriptores alii omnes, usque ad BARONIVM, non Silvestrum, sed alium atque alium laudant Pontificem, a quo diadema Stephanus sit consecutus. Nemo igitur istorum diploma illud, quod Silvestri nomen præ se fert, viderit ac legerit oportet. Estque operæ pretium audire, unde illud habeat INCHOFER. Communicatum secum adserit a Fr. RAPH. LEVYACOVVITZ, quod ille ex ATHANASII GEORGIER chartis transcripsit, at GEORGIER, veluti lampada per varios traditum, ubi tandem nactus sit, INCHOFER non dicit. Primus tamen omnium, in archivo Traguriensis ecclesiæ repertum, in adversaria manu illud sua descripsisse fertur ANT. VERANTIVS, post AEpiscopus Strigoniensis (h). Quasi vero in archivo quomodocunque repertum sufficiat, & non multo plura expedienda fuerint, ut scripturam authenticam esse doceretur. At neque

(h) De Verantio vid. BELII *Notitia Hung. novæ Tomo I. pag. 487 & T. III. pag. 327.*

neque illud, quod in archivo Traguriensi inventum adseritur, aliquo numero habendum est. Laqueum ipse sibi INCHOFER induit, adfirmans, a VERANTIO descriptum, non ex tabulario ablatum esse. Et certe, si ablatum esset, tam pulchre in tabularium ingeri potuisset, quam ablatum fuit; quo ad tabularii fidem imminuendam nihil esset opportunus. Et tabulario autem quoniam ablatum non est, dicam diplomatis patroni eludere nequeunt, quam doctissimus solertissimisque monumentorum veterum indagator, IOH. LVCIVS, non sine acerbo aculeo, INCHOFERO impegit. De patria namque Hieronymi, contra INCHOFERVM, disputans LVCIVS, perperamque ab eo allegatum Hieronymum observans, alterum mox falsum hoc, quamvis ab argumento, quod tractabat, alienum prorsus, subjicit, eo haud dubie animo, ut, quæ INCHOFERI, vetusta monumenta allegantis, consuetudo sit, palam faceret. Ita vero LVCIVS, Unde verba Hieronymi, inquit, in Habacuc, sumserit Inchofer, cum non reperiantur inter eius opera, compertum non habeo. Compertum mihi tamen & notissimum est, illam, quam ipse refert, Silvestri PP. epistolam, anno 1000. Stephano Duci Vng. scriptam, in archivo Traguriensi ecclesie non reperiri; cum diligentissime a me recensitum fuerit, neque in eo ullam antiquiorem scripturam, a. 1185. repererim (i). Sane nulla plane adest ratio, cur in tabulario potius Traguriensi, quam in archivis Hungariae, profiterit. Frontem Bonbar di hic in MICHAELE BONBARDI, Soc. Jesu, Topographiae magni regni Hung. auctore, requiras, qui, quod INCHOFER in paucorum manus esset, diploma illud plurimum ad usum accommodaturus, profinita fide, orbi imponere non erubuit, testatus, exemplar ejus originale, penes sacrum regni diadema hodie adservari, (k). An enim suppellestem regiam homo scrutatus & contemplatus est? de cujus arcta custodia vide, amabo, Illustriss. Comitem de REVVA (l). Scrutatus est, accurateque spectatam sigillatim omnem delineat.

(i) IOH. LVCIVS De regno Dalmatiae & Croatiae pag. 459.

(k) BONBARDI Topogr. magni regni Hung. loco ad S. 51. allegato.

(l) PETRVS de REVVA. de Monarchia & S. corona regni Hung. p. 140. & 151.

lineavit ipse Illustriss. Comes, diplomaticas vero ille literas nullas invenit, nullas hinc commemoravit, Silvestri Pontificis nomen ex aliis scriptoribus & calculo temporum eruit (m); quo labore carere poterat, nisi chartam Pontificis ignorasset. Nec CAROLVS CARAFA, Pontificis ad Ferdinandum II. Imp. nuncius, cimelia regni, cum Ferdinandus III. Rex Hung. inauguraretur, contemplatus, diploma aliquod vidit; alioquin vulgi opinionem suffragio suo non confirmasset, coronam a Benedicto VII. Stephano missam, idque a. 960. cum Stephanus nondum in lucem editus esset, accidisse scribens (n). At PROCAX BONBARDI fingere non desinit. Recitato diplomate pergit, *Hoc idem, inquit, privilegium, tempore Sigismundi Imp. & Regis Hung. una cum aliis compluribus, confirmatum est, in generali ac celeberr. concilio Constantiensi, jurisque iurandi religione roboratum.* Quæ hæc scribendi licentia? Vbi pudor? Hoccine est historias scribere, an nenas præficarum, ne quid gravius dicam, componere? Quod si in hac literarum luce tantum audaces quidam sibi sumunt, quid non, sub barbariei illius nocte, Legendarios existimabimus patrasse. Etenim, libertates ecclesiæ Hungaricæ in concilio Constantiensi confirmatas, bene novimus (*): sed privilegium illud Pontificium in concilio prolatum ab eodemque confirmatum esse, ante BONBARDIVM nemo somniavit. Et vero, si VERANTIVS primus, ex Tragurino archivo, uti est apud INCHOFERVM, chartam in lucem protraxit, qui potuit sesqui seculo ante, in concilio Constantiensi, confirmari? Sed redeant boni illi viri per nos in gratiam licet.

Ad Timonis
rationes re-
sponderetur.

§. 54. Quid hic TIMON? Nollem clarissimo in mentem venisset scriptori, chartæ tam dubiæ, tam suspectæ, manifestoque falsæ, patrocinium suscipere, soliumque in aliis ingenii judicandi-que acumen illud suum prodigere. *Antea, inquit, animi pendebam & hesitabam, an epistola illa, quam primus Melch. Inchofer Annalibus suis inseruit, esset vere Silvestri II. P. M. Causa dubitationis erat,*

(m) IDEM *ibidem* pag. 2.

(n) CARAFA *Comment. de Germania sacra restaurata* pag. 220.

(*) vid. VVERBOECKII, *Trip. Juris consuetud. regni Hung. opus p. I. tit. II.*

rat, quia in eo tabulario, in quo eam repositam esse indicavit, inventa non est (o). Ergo religio eorum, qui diplomatis literas primi protulerunt, LEVVACOVVITZ & INCHOFER, impedire haud potuit virum cordatum, quo minus animi penderet haesitareque: quis nobis igitur merito succenseat, scapham scapham dicentibus? Pergit TIMON, Nunc ad rem comprobendam, ex scriptis eorum, qui atati D. Stephani propiores fuerunt, accipio argumentum. Andreae II. R. Vng. illa sententia, quam supra posui (p), & iisdem indita literis, Pontifex eum vocavit Apostolum gentis nostrae, cum sententia Silvestri mire coheret. Verum Silvester Regem in literis suis Apostolum non vocat, apostolicum tantum munus eum gessisse, scribit. Incertum itaque, utrum Rex ad literas Silvestrinis, an ad alterius cujuscunque Pontificis dictum, respexerit, an, quod maxime consonum, Legendae cujusdam testimonium secutus sit; siquidem Pontificis nomen, perinde ac Legendarii, ignoravit. Postremo TIMON ait, Chartuitius vero, in vita S. Stephani Regis, & epistole Roma adlate mentionem facit, & quibusdam dictis Silvestrinis utitur. Dicta autem duorum virorum, temporum locorumque intervallo disjunctorum, casu & fortuito concurrere non poterant. Dicta haec, quae tam in Legendae CHARTVITII, quam in literis occurrunt Silvestrinis, sunt: *ignota gentis, divina gratia docebit, crucem apostolatus infigne, ecclesias vice nostra ordinandas.* TIMONI id ultro largimur, duorum virorum dicta, tam praecipue dubia, quale est illud, *ignota gentis*, ita nimirum Hungaros Pontifex vocat, temporum locorumque intervallo disjunctorum, casu & fortuito concurrere non potuisse. Sed quando concludit, CHARTVITIVM formulas istas e literis Silvestri hausisse, vitio, ut in scholis philosophorum dicitur, petitionis principii argumentum laborat. Sumit enim literas Silvestri Chartuitio lectas, atque adeo genuinas atque antiquas esse. Verum hoc illud est, quod in quaestione vocatur: & a TIMONE probari prius debuis-

(o) TIMON in *Imag. Hung. ant. Lib. III. cap. VIII p. 407. sq.*

(p) Vide superius dicta ad §. 14. unde apparebit, verba Regis ad praesens argumentum nihil conferre.

deuisset, quam fumeretur. Sin id, quod petitur, non sumas, non minus literarum Silvestri editores primi, cum Legendam Chartuitii manibus versauerint, formulas illas ex Chartuitio, quam Chartuitius ex literis Silvestri, depromere potuerunt. Si Chartuitius ex Silvestrinis literis promisit, an, quæso, poterat nomen Pontificis, quod in fronte earum legitur, ignorare, ejusque, in Legenda sua, penitus dememinisse? Imo ignorarunt scriptores omnes nomen Silvestri, antequam recentiores, in quibus familiam ducit BARONIVS, subducto temporum calculo, id exculpissent. Olim enim alii Bonifacium VII. alii Benedictum VII. alii Gregorium V. nominabant (q); a quo Stephanus diademate, augustisque, in ordinanda gentis ecclesia, privilegiis donatus sit. Quo fit, ut neque, in anno constituendo, veteres cum recentioribus conspirent, sed mirum inter se in modum discrepent. Igitur, cum prorsus verosimile non sit, Chartuitium dicta illa ex literis accepisse Silvestri, dicta tamen duorum virorum, temporum locorumque intervallo disjunctorum, casu ex fortuito concurrere non poterint, ut literarum Silvestrinarum editores primi dicta hæc ex Legenda Chartuitii pia fraude surripuerint, consequitur. Atque hæc ipsa res totam literarum Silvestri causam destruit; quas si quis non solum cum Legenda Chartuitii, sed & cum Gregorii VII. epistolis (r), ad Salomonem & Geysam Reges Hung. scriptis, contulerit, ex quibus earum tam argumentum, quam formulæ dicendi inusitatores hausta sint, facile adsequetur. Nobis immorari istis non libet; præcipua enim literarum momenta toto hoc, ut & sequenti, capite, aliunde excutimus, nec pretium operæ fuerit, scripturæ, nothæ per se & supposititiæ, argumentum ponderare.

Fundamentum tertium ex testimonio Legendæ Chartuitii;

§. 55. Vltimum est, quod & CHARTUITIVS, in Legenda S. Stephani, crucis insigne Roma a Pontifice adfirmet transmissum. Sed idem coronam quoque similis ait esse originis, in cujus tamen sententiæ partem contrariam tam aperta tamque solida rationum momenta

(q) Scriptorum nomina citat vir longe Celeber. MART. SCHMEIZEL, in *Comment. historica de coronis pag. 207.*

(r) Literas illas allegatas vide infra, ad §. 64.

menta adesse vidimus, ut, his nisi expeditis, non possit scriptoris illius fides consistere; quod contra eum est unum. Roget, secundo, quis, quid hominis auctor sit? CHARTVITIVM Episcopum vocat SVRIVS; quod vero nomen frustra apud vetustiores omnes alios quaesiveris, frustra, cujus loci Episcopus fuerit, investigaveris. Argute TIMON Bosnensem facit Episcopum, ita ut, si neque in hujus praesulum episcopes factis reperiretur, ratio aliqua superfit, quare ommissus fuit. *Fuerit Chartvitius*, inquit, *meo judicio, Episcopus Bosnensis, cum adhuc de jurisdictione domicilioque ejus deliberaretur* (s). Tertio, quemadmodum nullius loci Episcopum chartaceus noster CHARTVITIVS se dicit, ita Colomanno Regi Legendam suam inscribens, insigni iterum alucinatione, cui Regi auctor non prodidit, vel certe editor SVRIVS monstrum utrinque aluit. Colomannus enim Hung. Rex, a. 1115. vita functus, intelligi nequit. Decretum siquidem, in epistola ad Regem, scriptor sese vocat; coaevus hinc Ladislao fuisset, cujus auspiciis a. 1084. vel praecedente, Stephani Regis corpus elevatum colendumque publice fuit expositum. Si coaevus erat, absurde de Ladislao ad Colomannum, successorem illius proximum, scripsit: *Ladislaus Rex, qui tunc ad resp. gubernacula sedebat*. Absurdiusque multo, de rebus, sua aetate gestis, dixisset: *Lapidum acervos effecerunt, qui postea longo illic tempore permanserunt*. Paucisque interjectis: *Mira quidem res, & nostris temporibus stupenda* (t). Denique quam hodie *Transilvaniam* vocamus, veteribus Hungaris, etiam in latinis scripturis, dicebatur *Erdely*, Andrea II. temporibus *Vltrasilvania*, Bela demum IV. regnante, *Transilvania* (u). Sed Legendarius noster *Transilvaniam* jam vocat. Quarto, si recentioris aetatis scriptor noster est, quod Timon agnoscit, pluraque id pronuntiata indicare fatetur: atque adeo si Colomannus, non ille antiquior Hungariae, sed Haliciae Rex, Bela IV. germanus, est intelligendus, cui

H
Legen-

(s) Haec & cetera, hoc paragrapho allegata, TIMON differit, in *Imag. Hung. novae cap. VIII. pag. 56. sq.*

(t) vid. *Scriptores rerum Vngaricarum pag. 278. & 279.*

(u) Suffragante TIMONE, in *Imag. Hung. novae cap. X. pag. 30.*

Legenda nostra inscripta sit, plus quam duobus seculis ab ætate S. Stephani distabat; an igitur in his, quæ omnium cordatorum fidem excedunt, firmus satis testis? Quanta & qualia sunt hæc, quod a Rege Stephano exstructum monachorum cœnobium, Hierosolymis, duodecim canonicorum collegium, domos quoque & hospitia, muro circumdata lapideo, peregrinantium Hungarorum causa, Romæ, insignis denique operis templum, CPoli, condita narrat (x). Tam memoranda facinora adeone cœvis omnibus ignota, & oblivione sepulta manere potuerunt? Quæ autem, quinto, Legendarii nostri fides putanda est, vani, ad nauseam usque, fabulatoris crassorumque errorum rei? *Labitur*, inquit Timon, *in quibusdam, ejus tamen auctoritas non parvi est momenti.* Datur sane hæc venia permultis aliis, quod lapsus humanos veritati rerum gestarum subinde admisceant. Sed ita scribentem, ut totum narrationis argumentum sit una multiplicium portentorum scena, fidem humanam exsuperans, ac nullo penitus cœvorum suffragio communita, minimus quisque error suspectum facit. Duplex commentorum ipsius nugacium, quibus, quantus quantus est, lutulentus fuit, specimen supra dedimus; ex quibus cetera, sibilis subinde explodenda, discas. Duplex item crassorum errorum exemplum accipe. Silvestri Pontificis nomen ignorans, Poloniæ tamen Regis, qui corona, jam jam a Pontifice parata, excidit, dum scire vult, *Miescam* appellat, ante demortuum, nactumque successorem Boleslaum. Graviore lapsu mortem Stephani ad a. 1034. retulit, cum scribendus fuisset a. 1038. teste HERMANNO CONTRACTO & MARIANO SCOTO (y); quibus utique in hac re, a gratia atque odio vacua, tanquam ad annos illos proximis, plus fidei adtribuendum. Hermanno & Mariano THVROCZIVS adstipulatur, B. autem Rex Stephanus, inquit - - - secundum quosdam 44. secundum autem historie, in ejusdem laudem ab ecclesia editæ, veritatem, 37. sui regni, dominicæ autem incarnationis 1038. anno, - - - a presenti seculo

(x) vid. *Scriptores rer. Vngaricar.* pag. 274.(y) Uterque in *Chronico* suo, ad hunc annum. vid. §. 3.

lo nequam eripitur (z). Similiter annum nativitatis Stephani commemorans THVROCZIVS, Legendam de S. Rege allegat: at *Legenda Chartuitiana* nativitatis annum nullum designat. Coniicias hinc, sexto, plures de Stephano Legendas olim existisse, quarum alia aliis fuerint, limpidiore. Certe THVROCZIVS & RANZANVS, res Stephani, ad Legendæ scriptorumque b. Stephani vitæ fidem, recensentes, multa aliter, quam CHARTVITIVS, narrant, multa, ab illo omissa, proferunt, multa illius ignorant. Ignorant in primis coronam & regalia insignia Stephano a Pontifice donata: ignorant solemnem legationem, Romam a Rege missam. Sed RANZANVS Stephanum ipsum, cum tertium & tricesimum ætatis annum ageret, id est a. 1002. ad eam urbem accessisse perhibet (a). Quo tamen anno Regem in Hungaria commoratum, testatur diploma Archiabbatiæ S. Martini, sæpe nobis laudatum: anno autem sequente, bellum ab eo Transilvanicum, contra avunculum Gyulam, administratum esse, docet, ex Chronographo Hildensheimensi, ANT. PAGO (*). Vt jam nemo emunctæ naris dubitare queat, Legendarios illos, pro sua quemque libidine, finxisse ac scripsisse. Ad scopum itaque nostrum id cum primis facit, septimo, quod Legendarius noster, & primus & unus, coronam crucisque insigne Hungarorum a Rom. Pont. accessit; quem postea transcripserunt BONFINIVS & ex Polonis DLVGOSVS, tantæ uterque fidei censendus, quantum dux ipse & auctor meretur. Mirum profecto! tanto testimonium BONFINII consensu excipi potuisse, contra veterum omnium æqualiumque suorum, THVROCZII & RANZANI, silentium, & quidem in re ejusmodi, quam nec seculo quarto decimo credidit ac concoxit Hungarus. Teste namque BODINO, *ponderosa exstat intercessio principum Hungariæ, adversus Pont. Rom. legatum, a. 1308. Qui cum diceret, Stephanum I. Hung. Regem a Pont. Rom. coronam regiam accepisse, acerrime resistenterunt, neque id Rom. Pont. esse denuntiarunt* (b). Et hæcenus quidem dicta liquido consistunt.

H 2

(z) THVROCZ. in *Chron. Hung. part. II. cap. 34. conf. cap. 27.*

(a) RANZANVS in *Epitome rerum Hung. Indice VIII. circa finem.*

(*) PAGO *Critica in Annales Baronii, ad a. 1002. num. VIII.*

(b) IOH. BODINVS *de Repub. Lib. I. cap. 9.*

sistunt. Conjecturam his nostram, salvo aliorum iudicio, adiungimus, octavo, videri Legendam nostram circa seculi XIV. tempora, quibus ea Hungaros inter atque Pont. Rom. controversia magnis motibus agitata est, ab aliquo impostore consarcinatum & ad curiam Romanam causam accommodatam esse. Nec me, ad ultimum, movet TIMON, scribens, *Chartuitius*, inquit, *incerti loci an- tistes*, non tamen propterea fictitius commentitiusque scriptor cet. Nam ut libens admittam scriptorem a SVRIO, qui eum mutato, ut ipse de se prædicat, stilo edidit (c), ex integro fictum non esse, veterem tamen etiam eumque fide aliqua dignum fore, nec Timon probat, & nos gravissimis, ut puto, argumentis auctoritatem obscuri, novitii, insulsi atque erronei Legendarii satis evertimus. Ceterum, si cui Surianam editionem, ad quam *Bongarsiana* excusa est (d), vel cum vetustiore illa, cujus meminit SCHOEDELIVS (e), vel cum codicibus MSCptis, conferre liceret, credo equidem tela cum pleniore manu collecturum, quibus utrumque & Chartuitium & Surium conficiat. Interea, dum id fiat, redeat Episcopus noster Chartuitius ad Legendariorum subsellia, in cathedram probæ notæ scriptorum tum demum collocetur, cum Legendariorum turba a communi objectione, qua, velut superstitiosi fabulatores, verarumque historiarum corruptores, vanorum rumuloseulorum aucupes, homines obscuro, creduli atque infidi, ab emanationis naris historicis impeti solent ac contemni, liberabuntur.

Jura & prærogativa, circa res ecclesiasticas, ex Græcor. institutione ad Reges Hung. derivata.

§. 56. Hæc de morum Græcorum vestigiis, in regalibus Hungariæ insignibus, corona & duplici cruce, conspicuis, sufficiant, quamvis multo plura ad rem potuissent dici. Dubias narrationes & monumenta spuria paulo diligentius exequenda duximus, ne his impeti amplius armis possint, quæ explicare adgredimur. Præcellentes Regum Hungariæ, circa res ecclesiasticas, *jura & prærogativas*, quibus gavisi primis temporibus sunt, inuimus. Quæ omnia cum ex privilegio Pontificio Chartuitiique Legendata

(c) LAVR. SVRIVS in *Vitis sanctorum*, ad diem XX. Augusti.

(d) in *Scriptoribus rerum Hungaricarum*; unde, in Indiculo scriptorum, collector, de editore Surio, sit fides, inquit, *penes ipsum*.

(e) SCHOEDELIVS in *Disquisit. hist. polit. de regno Hungariae* pag. 9. ex edit. Ferd. Behamb.

inter Hung. primum plantatam esse vincitur. 61

tat INCHOFER, & hoc duce, alii plures, falsos eos esse & fallere, demonstrandum erat. Non me fugit, ætate illa, qua Hungari Christum colere cœperunt, Reges & Principes occidentis suo, circa sacra, jure nondum penitus excidisse. Sed hi fere erant, qui jura illa, ex antiquiore, eoque puriore, ævo per manus tradita acceperunt, aut, majorum exemplis animosius insistentes, ingratis Pontificum eadem sibi vindicarent. Gentes autem tunc primum conversas accurate observabant Pontifices, nihilque non egerunt, ut recens plantata ecclesiæ suo arbitratu ordinarentur, suoque a nutu penderent in posterum. Græcos hæc contra illis constat fuisse moribus, ut partibus suis se ritè defunctos existimarent, si quos Christiana pietate imbuere potuerunt: imbutos suis eos legibus rem sacram gubernare permiserunt. Originem proinde potestatis ecclesiasticæ, quam primi Hung. Reges exercebant, a Græcis quoque, a quibus in religione Christiana instituti sunt, repetimus. Quo refero, quod Stephanus Rex, suo consilio suaque propria auctoritate, archiepiscopos, episcopos, abbatias atque prælaturas condidit, & quibus visum ipsi est, immunitatibus donavit. Et hinc jus quoque beneficia ecclesiastica suo arbitrio conferendi, eademque delinquentibus sua identidem potestate auferendi, sibi adseruit; quod jus ad omnes ejus successores, ad nostram usque ætatem, derivatum est. Ex eodem fonte ad Reges nostros promanavit facultas synodos sacras cogendi, iisdemque præsidendi, deque ecclesiæ rebus & cleri moribus, prælatorum suorum optatumque suffragiis, leges condendi.

§. 57. Episcopos & metropolitanam Strigoniensem prius a Stephano fuisse institutas, ipse in *Legenda* CHARTVITIVS tradit, quam legationem Rex Romam mitteret (f). Prælatu-
ræ
unius Regis
auctoritate
fundatæ, &
immunitati-
bus donatæ. Eaque fundationes ecclesiarum, quam sine omni Pontificis consilio a Rege factæ fuerint, illi iterum, qui Principibus hæc jura denegant, testimonium edant, quando, præunte CHARTVITIO, Silvestrum Pontificem, suis in literis, *legatos regios ignote gentis legatos appellantem*, fingunt.

H 3

Ergo

(f) CHARTVITIVS in *Scriptorib. rer. Ung. pag. 271.*

Ergo in gente, quam ad ovile suum pertinere ignorabat princeps pastorum, religio Christiana effloruit, incrementa cepit, sacerdotia & episcopatus instituti fuerunt. Sed hæc κατ' ἀνθρώπων. Firmissimum sententiæ nostræ præsidium collocamus in *diplomate*, quo abbatiam S. Martini Rex Stephanus communivit; ex eo enim & prælaturas solius Regis auctoritate institutas, & ipsos Prælatos, quibus visum Regi est, immunitatibus donatos, elucet. Nam cum decimas, ad parochianum Episcopum pertinentes, Abbati monasterii Rex addiceret; ne id Episcopus ægrius ferret, ipsum & ceteros, cujus auctoritate sint constituti, cogitare admonet. Nec minus dignæ, quæ sollicitius expendantur, sunt ceteræ immunitates, Abbatibus monasterii illius concessæ (g). Atque hoc illud est, quod, recitatis privilegii verbis, febricitare coegit INCHOFERVM, dum, *Multa vero*, inquit, *sunt in hoc privilegio, quæ, si adstrictum jus exigantur, admirationem pariant. Verum enim Stephanum jure legati summi Pontificis, ut supra vidimus, circa ecclesias earumque jura, disposuisse, tradunt scriptores cet.* (h). Ad Stephani privilegium, Abbatæ S. Martini elargitum, quod adinet, PETRVS PA'ZMA'NY Card. & AEppus Strigoniensis, id ipsum se apud Abbatem vidisse, testatur. *Abbatiarum, inquit, omnium prima ac potissima, in Hungaria, fuit S. Martini, de sacro monte Pannoniæ, a S. Rege Stephano fundata, a. C. 1002. Cujus regii diplomatis exemplar, sancti Regis manu subscriptum, vidimus apud Abbatem modernum.* (i). Nos stilum diplomatis præcipue suspicimus, ex eoque de tabulæ fide & antiquitate judicium facimus. Nam cum plura in eo sint, quæ peritissimum antiquarium, singula rite enodantem, requirunt, ita vel in unius capellæ, *Ante neminem*, inquit, *Abbatum capella incedat* cet. explicatione ingenium exercens INCHOFER, variaque commentatus, ad ultimum rem sibi non liquere fateri debuit. Totum vero ænigma dilucide expedit, Vir maximorum meritorum gloria Illustris IVST. HENNING. BOEHMERVS; quem suo loco consulas licet.

(g) *Diploma* ipsum vide locis, ad §. 6. citatis.

(h) INCHOFER *Annal. eccl. regni Hung. ad a. 1002.*

(i) PETRVS PA'ZMA'NY, in *Actis & Decretis synodi Strigoniensis. Append. II. p. 100.*

cet (k). Ut episcopatus Pontificis Rom. consensu, auspiciisque Nuncii illius, a Regē Stephano institutos, lectoribus suis perivaderet INCHOFER, profert diploma Stephani, quo is episcopatum Quinqueecclesientem fundaverit, a Fr. RAPH. LEVVACOVVITZ sibi, æque ac Silvestrinum illud, suggestum. Existimo equidem ex uno utrumque tabulario depromptum esse. Nam cum ad calcem ejus legitur, Actum in civitate *Jaurjana*, novitium illud est. *Gewr* enim ab Hungaris veteribus, vel, quod celeberr. patriæ historicus, Vir summe Reu. *Matth. Belius*, mavult, *Geuru & Geveverinum*, scribebatur nomen urbis, quæ Belæ demum Regis IV. ætate latine scribi ac dici cœpit *Jaurinum* (l). Germanicarum rerum scriptoribus antiquis *Raba*: Germanis quoque nostris *Raab*.

§. 58. Prælaturarum fundationes, solius Regis arbitrio & auctoritate factæ, ipsi & successoribus jus pepererunt, ut Prælatorum quoque *electio* eorumque *investitura*, a regia duntaxat voluntate & nutu penderent; quod, cum omnis memoria testatur, tum usus hodiernus confirmat. Adde quod, qua potestate Prælati a Regibus constituuntur, eadem ipsos, si quid deliquerint, honoribus exuere, inque delinquentes id totum, quod in seculares quoscunque leges præscribunt, statuere possunt. Docent hoc exempla tam vetera quam recentiora, & jura regni explicatius tradunt (m). Observat quidem INCHOFER ex *Annalibus* PTOLEMÆI LVCENSIS, *Magno Belgarum Chronico* & MARTINO POLONO, Regem Hung. Colomannum, monitum a Paschali II. PP. per literas, eidem renunciasse investuras Episcoporum, & aliorum Prælatorum (n).

Prælaturas Reges Hung. quibus volunt, conferunt & auferunt.

Sane

(k). BOEHMERVS in *Juræ ecclesiast. Protestant. Tomo III. lib. III. tit. 37. de capellis, cœt. §. 5. 6.*

(l). BELIUS in *Apparatu ad hist. Hung. Monumento V. pag. 199.* in subjecla nota (t). Suffragatur TIMON, in *Imag. Hung. nova. cap. II. pag. 12.* adde superius dicta, ad §. 30.

(m). vid. VVERBOECLII *Trip. juris consuetudinarii regni Hung. opus P. I. tit. II. §. 12.*

(n). INCHOFER in *Annal. eccl. regni Hung. ad a. 1000. pag. 262.*

Sane in annalibus PTOLEMÆI LVCENSIS id legas licet (o), & ex MARTINO idem recitant *Cent. Magdeburgen.* (p). Recte autem, hoc loco, ut nusquam rectius, INCHOFER, *De qua tamen re*, inquit, *nihil inuenio in actis Paschalis II. plura vero in gestis Regum Hung. usque ad quintum, a fundata ecclesia Hungarica, seculum, factio contraria.* Nam cum investituræ nihil aliud sint, quam missio in possessionem, eorum bonorum, quorum utilitates & commoda alicui conceduntur, ob officium vel seruitium (q), investituris Hung. Reges renunciare non potuerunt, nisi jus dignitates civiles bonaque, cum prælaturis ab antiquo connexa, conferendi in alium transfulissent. Sed tantum abest, ut probari queat, eos jus illud suum in alterum transfuisse, aut de eo quidpiam remississe, ut ne dignitatem quidem & jurisdictionem ecclesiasticam alterius, quam suæ collationis unquam esse voluerint. Vide & lege animosas Inuicti *Matthiæ Corvini* literas, contra Pontificem, electionis Prælatorum jura Hungaris turbantem, ad *Cardinalem Arragoniæ*, scriptas, quarum argumentum claudit, *Et ut aperte cognoscat, certo scire Pontifex debet, duplicatam illam crucem, quod regni nostri est insigne, gentem Hungaricam libentius triplicare, quam in id consentire, ut beneficia & prælaturæ, ad jus coronæ spectantes, apud sedem apostolicam conferantur* (r). Commemorandum & illud est, investiturarum nomen in Hungaria prorsus non adhiberi, sed & electionis usurpari tantum de Episcopis, qui titulum ex aulica cancellaria, sine beneficio, obtinent. Ceteroquin utrumque eligendi & investiendi jus uno *collationis* nomine venire solet. Qua in denominatione cum aliquid amplius contineatur, vocem *conferimus* e Cæsareo-Regiis rescriptis, quibus cathedralium ecclesiarum antistites designantur, recentiore

(o). PTOLEMÆVS *Lucens. Ep. Torcellen. in Annal. ad a. 112.* Exstat in *Maxima bibliotheca patrum, Tomo XXV.*

(p). *Cent. Magdeburgen. Centuria XII. pag. 505. & 506.*

(q) BOEHMERVS in *Jure ecclesiast. Tomo I. lib. I. tit. VI. §. 62.*

(r) de REVVA de *Monarchia & S. coronæ regni Hung. pag. 45.*

re hac aetate, exfulare Roma cupivit (*): sed irritæ preces fuerunt. Ad scriptores redeamus, qui Hung. Regem Colomannum, is enim Paschalis II. P. R. tempore regnabat, investituris renuntiasse, narrant. Occasionem hi nobis ita sentiendi, ex Regis illius actis Dalmaticis, arripuisse videntur, sive perperam id, quod res est, edocti, sive Pontificum causæ perquam studiosi. Anno enim proxime antegresso, quo PTOLEMÆVS LVCEN. illud factum perhibet, Colomannus, in Dalmatia agens, Arbenfibus privilegium largitus legitur (**), ut investituræ tam ecclesiarum, quam Episcoporum & Abbatum, absque Regis consilio, fieri debeant. Causam autem privilegii Rex istam inserit, *quemadmodum fuisse probavimus*. Alia igitur ecclesiarum Hungaricarum, alia Dalmaticarum, ratio fuit. Denique, quemadmodum dignitates bonaque, ex foundationibus avitis ad Prælatos pertinentia, Reges eis integra semper & inviolata contulerunt, ita & ad officium & servitium, ob eorundem bonorum utilitatem & commoda præstandum, eos adstrinxerunt. Et hinc, belli necessitate ingruente, non tantum Prælatorum quisque manum militum, *banderium* vocabant (s), ad exercitum mittere, sed ipsi etiam castra sequi, & manum cum hoste conferere cogebantur. Ex infinitis exemplis commemorasse sufficiat prælium, quod Bela IV. a. 1241. cum Tartaris, ad fluvium Saio, Ludovicus II. a. 1526. cum Turcis, ad Mohacs, commisit: utrumque illustrium Prælatorum funeribus ad posteros celebratum. Vnus propterea Hung. Regibus fuit, prælaturas viris, rei militaris peritis, nec minus manu fortibus, quam consilii plenis, conferre, ut eorum opera, in saço & in toga, belli domique, ad publicam salutem, uterentur. Dolet INCHOFER Prælatorum hanc sortem & luget (t). Nec certe bellicæ curæ

I

Præ-

(*) vid. *Peculiares Principum Hungariae in ecclesia dei prerogative* pag.

64.

(**) vid. IOH. LVCIVS *De regno Dalmatiae & Croatiae lib. III. cap. 4. pag. 117.*

(s) vid. *Wladislai Decretum III. art. 20. conf. Articulus dietales a. 1681. art. 46.*

(t) INCHOFER *Annal. eccl. regni Hung. ad a. 1000. pag. 262.*

Praelatorum cum cura animarum, in quam, ex muneris sacri ratione, unice incumbere debebant, consistere ac conciliari possunt. Sed neque honores, dignitates amplissimæque hujus sæculi operis curandis hominum animis aptæ fuerunt. Eas tamen mundi sarcinas cum Prælati adeo non adspernarentur, ut etiam non inviti humeros eis subderent, quidquid postea oneris pepererunt, æquo animo ferendum erat.

Synodorum
sacrarum
potestas pe-
nes Hung.
Reges anti-
quitus.

§. 60. Clarissimum reliquiarum ex *instituti* & *disciplina* *Græcorum* est vestigium, quod Reges Hung. antiquitus synodos sacras coegerunt, eisdem præfederunt, nec cleri tantum, sed & optimatum consilio atque suffragiis, de rebus, quæ ad ordinem & disciplinam ecclesiasticam faciunt, statuerunt. S. Ladislai Regis decretorum libri I. inscriptio id abunde docet, estque hæc: *Regnante creatore & salvatore Domino nostro Jesu Christo, anno incarnationis ejus 1092. XIII. Kalend. Junii, in civitate Szabolch, sancta synodus habita est, presidente Christianissimo Vngarorum Rege, Ladislao, cum universis regni sui Pontificibus & Abbatibus, nec non cunctis Optimatibus, cum testimonio totius cleri & populi. In qua sancta synodo canonice & laudabiter hæc inventa sunt decreta* (u). Si quis secum reputaverit, synodum dici sanctam, inque ea canonice inventa decreta, & quod in singulis capitibus, si forte extrema duo excipias, de rebus dispositum mere ecclesiasticis, non facile sibi persuadebit, civilem fuisse synodum, eoque, id temporis, nomine comitia regni generatim fuisse insignita; id quod nonnulli exculpere vellent. S. quoque *Stephani decretorum liber II. Colomanni vero I.* rebus maximam partem ecclesiasticis absolvuntur: quam vero auctoritate sint editi, ex cujusvis videre licet principio. In *Stephani decretorum libro* hoc legitur: - - - *quam unaqueque gens propriis regitur legibus, idcirco nos quoque, dei nutu, nostram gubernando MONARCHIAM, antiquos & modernos imitantes Augustos, decretali meditatione nostra, statuimus genti nostræ, quemadmodum honestam & inoffensam ducant vitam* cet. Co-

loman-

(u) *Decreta Ladislai, ut & infra allegata Stephani & Colomanni videlicet ad §. 2. citatis.*

Ioanni initium est illud: *Placuit Regi & communi concilio cet. (*)*
Atque hæc, inquam, moribus Græcorum; cuius rei testimoniis plena sunt scriptorum ipsorum omnia. Graviter præ ceteris DE-METRIUS CHOMATENVS, *AEppus Bulgariae, in Responsis, ad Constantinum Cabasilam, Imperator, inquit, ut communis in ecclesiis sapientum Princeps, & re & nomine, synodorum placitis præsidet, & auctoritatem ipsis largitur: ecclesiasticas ordinationes disponit, & legem ponit vitæ atque officio eorum, qui altari inserviunt: quin & iudicis Episcoporum & clericorum, & electioni ecclesiarum vacantium, cet. Quæ & alia Græcorum dogmata, de jure Principum circa sacra, legi possunt apud LEONEM ALLATIVM (x), cives hoc nomine suos acriter increpantem, levitatemque adfentationis animorum eis exprobrantem. Sed non vidit ALLATIVS mantica, quod a tergo est.*

§. 6r. In capite de conjugio clericorum Hungaros ad disciplinam ecclesiæ orientalis sese olim conformasse, varia pariter indicia produunt. Hypodiaconis enim, diaconis & presbyteris ad secundas nuptias transire, ac fœminas viduas & repudiatas ducere, denique his, qui calibes sacris admoti fuere, post susceptos ordines, connubia contrahere, nefas fuit duntaxat (y). Sanè & apud Græcos isti ab ordine ecclesiastico, & hodie & olim, excludebantur, secundum canones synodi œcumenicæ quini-sexte,

Conjugia clericorum, etiam post obtrusam a Greg. VII. calibatus legem, in Hung. admissa.

I 2

five

(*) vide *Peculiares principum Hungariae, in ecclesia dei, prerogativas, p. 33. seqq.* quas a. 1707. Præpositus Capituli Scepusiensis, a Duce Confederatorum Hungg. constitutus, ut electionem suam stabiliret, typis divulgavit. Complures auctor Regum nostrorum prerogativas in compendio enumerat. Sed ignoravit genuinam illarum scaturiginem.

(x) LEO ALLATIVS de ecclesia occidentalis atque orientalis perpetua consensione lib. I. cap. 15.

(y) vide *Ladislai Decretorum lib. I. cap. 1. & 4. Colomanni Decr. lib. I. Cap. 6. & Decr. lib. II. cap. 4. & 9. item Capitula synodalia Laurenii Strigoniensis. AEppi cap. 53. & 54.*

sive Trullanae (z). Verum enim vero, si qui ante assumptos ordines legitimis nuptiis erant innexi, hoc est, si virginem matrimonio sibi junxerunt, nec nisi semel mariti facti fuerint, non tantum hypodiamonatus & diaconatus, sed & presbyteri honores, post integrum, & quod excurrit, a suscepta religione Christiana, seculum, salvos in Hungaria retinuerunt. Sic enim, Ladislao regnante, in synodo Zaboltschenfi, sancitum legitimus: *Presbyteri autem, qui prima & legitima duxere conjugia, indulgentia ad tempus datur, propter vinculum pacis, & unitatem spiritus sancti, quousque nobis, in hoc, Domini apostolici paternitas consilietur* (a). Atque hæc, inquam, lenius & moderatius ab Hungaris decreta, a. C. 1092. legitimus, cum ante annos duodeviginti Gregorius PP. VII. calibatus legem clero suo universo violenter obtrusisset (b): antecessores vero Gregorii, longis ante ipsum annis, id summa perfectum ivissent contentione. Quid Pontifex postea, fortassis rogatus, jam enim ecclesiam, per illa tempora, Latinam audiebant Hungari, eis consuluit, ex Colomanni Regis decretis discere licet (c). Memorabile tamen dignumque in primis notatu est, quod *Laurentius, Metropolitae Strigoniensis, & decem suffraganei ejus Episcopi, in synodo a. 1112. celebrata, non obstante Pontificis Rom. severiore lege, moderatiorem etiam rationem iniverunt, de presbyteris, ante presbyteratum uxoribus copulatis, decernentes, Presbyteris, inquit, uxores, quas legitimus ordinibus acceperint, moderatius habendas, prævisa fragilitate, indulgimus* (d). Noluit tantummodo synodus, ut matrimonium diaconi & presbyteri, si cali-

(z) vid. LEO ALIATIVS de *Ecclesia occidentalis & orientalis perpetua consensione Lib. III. cap. 8. num. 2.* conf. B. HEINECCIJ *Nobildung der N. und N. Griechischen Kirche P. II. cap. 8. pag. 358. & 388.*

(a) vid. *Ladislai Decretorum lib. I. Cap. 3.*

(b) vid. GEORGIVS CALIXTVS de *Conjugio clericorum, sigillatim hoc quo ad caput pag. 427. sqq.*

(c) *Decretorum Colomanni lib. II. cap. 9 & 10.*

(d) vid. *Capitula Synodalia cap. 31. ad calcem Bonfinii, ex edit. Sambuci.*

calibes munus in ecclesia sunt adepti, post hæc contrahant (e). Prorsus secundum canones synodi œcumenicæ quini-sexta, sive Trullanæ (f). Hæc est illa synodus, circa finem sæculi septimi CPoli celebrata; quam orientalis ecclesia œcumenicam semper agnovit sancteque coluit: sed quam ecclesia Romana tanto acrius omni infectabatur tempore, quo fortius patres synodi calibatus legem, universo ab Italis clero jam tunc injunctam, directis, can. 13. arietibus subverterunt (g).

§. 62. Ad ritus accedimus, ac S. Ladislai, de ritu jejunandi, legem, in Synodo Zaboltshensi a. 1092. contra Latinos conceptis verbis scriptam, consideramus. LATINI, inquit, qui Hungarorum consuetudini legitime consentire noluerint, scilicet qui, postquam Hungari carnes dimiserunt, ipsi iterum, in secunda & tertia feria, comederunt, si se nostræ consuetudini meliori non consentire dixerint, quocumque volunt, eo vadant. Pecuniam vero, quam hic inquisiverunt, hic relinquunt: nisi forte respuerint, & carnes nobiscum dimiserint (h). Incerti scriptoris manus antiqua, quæ plerisque veterum Regum legibus scholia nonnulla adlevit, ad verba legis istius, in margine, notat: *Itali. Ungari olim ritum in hoc Græcorum servabant.* Idem scholiastes ad Ladislai, de conjugio clericorum, legem, quam paulo ante recitavimus, adscripsit, *Conjugati presbyteri, ante 400. annos, in Pannonia, ritu Græcorum.* In recentioribus corporis juris Hungarici exemplis, e typographeo PP. Soc. Iesu, Tyrnaviæ, egressis, scholion illud utrumque reflectum est, sola prioris voce initiali, *Itali*, superstite relicta. Sed hæc missa faciamus, in sensum potius legis investigemus. Feria secunda & tertia sunt dies hebdomadis, qui diem dominicum sequuntur, Latinis lunæ & Martis dicti. Nam a dominico ceteris hebdomadis diebus singulis feriarum nomen inditum fuit. Quod, a chronologis pridem explicatum, pluribus hoc loco inculcare, ineptum foret.

I 3

Jejuni-

(e) vid. *Eadem Capitula cap sequ. 32.*

(f) vid. CALIXTUS *De Conjugio clericorum, pag. 321.*

(g) IDEM *ibidem pag sequ. 322.*

(h) vide *Ladislai Decretorum lib. I. cap. 31.*

Jejunium autem nullum aliud commode intelligi potest, quam quadragesimale; quod Hungari, moribus Græcorum, statim post dominicam quinquagesimæ, die lunæ, auspicabantur, die Martis sequentibusque diebus, ad ferias usque paschatis, continuandum. Latini contra feria demum quarta, post dominicam quinquagesimæ, id est, die Mercurii, illud inchoabant; quem diem ideo *caput quadragesimæ* vocarunt, & a cineribus, quibus populus, eodem die ad ecclesias confluens, conspergebatur, *diem item cinerum*, ad nostram usque ætatem, appellant (i). Testem diversi hujus, apud Latinos & Græcos, moris citamus LEONEM ALLATIVUM, scribentem, *Post banc hebdomadem, nempe quinquagesimæ, die lune, Græci jejunium quadragesimæ auspicantur: aliter ac Latini, qui Mercurii die incipiunt* (k). Loquitur quidem ALLATIVUS de ritu, in quadragesima jejunandi, qui recentiores apud Græcos Latinosque obtinet, veterem tamen illum in utraque ecclesia esse, aliquot sæculis prius institutum, quam lex ista apud Hungaros conderetur, ex allegato ALLATIO atque DALLAEO discimus. Quando autem ecclesia Græca, totis octo hebdomadibus, a carniū esu, ea jam ætate, ac diu ante, abstinere consuevit, factō post dominicam sexagesimæ initio, primamque jejunii quadragesimalis hebdomadem in casei, ovorum lacticiniorumque comestione exegit, id vero de sola CPolitana capiendum est; quæ ritum suum ecclesiis aliis, sibi ceteroquin *ὁμοψύχοις*, morose haud obtrusit. Sed neque recte quis, ex legis nostræ silentio, concluderet, Hungaros octavæ hebdomadis jejunium non observasse omnino. Id enim vero evidenter ex verbis legis colligitur, quātopere Latinos, duobus illis ante diem cinerum diebus carnes comedentes, exsecrati fuerunt Hungari, licet Latinæ tunc jam ecclesiæ placita sequerentur. Quod non fecissent, nisi alieno ab institutis Latinæ ecclesiæ ritu primitus fuissent imbuti, eodemque id temporis mordicus adhuc inhæsisset. Solent nempe

(i) vid. DALLAËVS *De jejniis & quadragesima Lib. III. cap. 13.*(k) ALLATIVUS in, *de dominicis & hebdomadibus recentiorum Græcorum, dissertatione num. XII. conf. B. HEINECC. Abbildung der Alten und Neuen Griechischen Kirche P. III. cap. 6. pag. 370. seq. & pag. 388 seqq.*

pe avitæ de rebus religionis opiniones penitus in animis insidere, ut nec post maximas facile conversiones longamque, nisi ægre admodum, dimittantur ætatem. Clarus proinde ex dictis fit textus legis, Latinis, diebus lunæ & Martis, post quinquagesimam, carnes dimittere nolentibus, exsilii pœnam irrogans.

CAPVT. V.

Quomodo

HUNGARI

ecclesie Latine sunt adsociati.

§. 63.

Tametsi Hungari religionem Christianam primitus a Græcis acceperunt, tempestive tamen ad ecclesiæ Latinæ societatem traducti fuerunt. Ejus rei causas, & quidem potiores tantum, brevi edifferemus, ut opellæ huic nostræ, quæ jam modum constitutum excessit, finem tandem faciamus. Adfinitates igitur Regum Hung. cum occidentalibus Principibus initas, inter primarias causas numeramus, quæ, quantum Hungaros cum Latinis conjunxerunt, tantum a Græcis magisque dividerunt. S. *Stephanus Giselam* Henrici II. Imp. sororem, uxorem in Hungariam duxit. Stephani soror *Ottoni Vrleolo*, Duci Venetiarum & Dalmatiæ, nuptum data, *Petrum* genuit, post Stephani fata Hung. Regem, dictum vulgo *Alemannum*, sed HERMANNO CONTRACTO, de *Venetia* natum. *Petrus* porro *Albertum* Marchionem Austriæ adfinem, *Juditham*, Germanicæ stirpis, uxorem nactus est. *Salamon* denique, *Andræ I.* Regis filius, *Sophiam*, Baronium *Juditham* nominat (*), *Henrici III.* Imp. filiam, in matrimonio habuit. Adfinitatum illarum occasione ingens mox, ex omnibus occidentis partibus, hominum multitudo, multaque illustrium virorum familiæ, ex Germania potissimum, quorum

Hujus rei
variæ indi-
gantur
causæ.

(*) BARONIVS *Annal. ecclesiast. Tomo XI. ad a. 1074. num. 83. sq.*

nomina recenset THYROCZIVS (1), certatim quasi in Hungariam confluxere; quos omnes patrios secum ritus comites vexisse, quis ambigat? Quid, quod *pars Hungarorum*, Bojis vicinior, statim a principio Latinis usâ fuerit doctoribus, quos Pilgrinus, Laureacen. Episcopus, ad eos legavit. Cum porro occidentis clericorum, ea ætate, numero usque ad publicæ rei injuriam, laboraret, ecclesiasticæ hinc militiæ cohortes, stipendia quærentes, ad recens conversam gentem, quod & vicina esset, & multos jam in ea socios haberent, turmatim sese effudere. Ab altera parte CPolitani perpetuis successio- num in imperio fluctibus agitati, externarum rerum securi prorsus vixerunt. Et observare licet Græcos, in convertendis gentibus, hoc tantum egisse, ut Christo servatori in eis plantarent ecclesiam, quam fidei præceptis innutritam, sui ceteroquin juris esse passi sunt, nihil tam enixe commodatum relinquentes, quam canonum sacrorum, in administrandis ecclesiæ rebus, custodiam. Sic saltem cum potentioribus nationibus, sua opera ad Christum conversis, agebant. Ex quo ecclesiam in initio Hungaricam prorsus censemus fuisse ἀκροατον, nec Pontifici Rom. nec Patriarchæ CPolitano, ulla lege, addictam. Romani e contrario Pontifices ultimam, in convertendis gentibus, manum non credebant se impoluisse, nisi summam, quam sibi arrogabant, potestatem ad votum simul stabilivissent. Mirari autem subit, qui factum sit, ut, contra solitam vim, Pontt. Rom. Hungaros, suæ jam ecclesiæ adsociatos, moderatius tamen, longis annis, tractarent. Nempe connivendum alieno ritu imbutis tantisper fuit, donec opinio, de obedientia Rom. sedi præstanda, animos hominum penitus invalisset. Postea vero quam spe, procedente tempore, sua ex asse potiti essent, non destiterunt libertates ecclesiæ Hungaricæ etiam atque etiam succidere, adeo ut Regibus nihil fere, præter beneficiorum ecclesiasticorum collationem, salvum atque integrum relinqueretur. Quamvis hoc quoque jure Pontt. quod quidem in ipsis erat, Reges læpius exuere conati sint. Totum vero cum extorquere non possent, imposita Episcopis confirmationis, in curia Rom.

(1), THYROCZ. in *Chron. Hung. P. I. cap. 10. seqq.*

Rom. expetendæ, necessitate, & annatarum pensione, haud mediocriter minuerunt.

§. 64. Objiciat vero quis, quod, religione Christiana inter Vtrum S. Hungaros efflorescente, S. Stephani Regis tanta jam erga Pontificem Rom. fuerit reverentia, ut sese gentemque suam, ac totum regnum, in curiæ Romanæ clientelam traderet. Quam fabulam fabularum omnium levissimam nisi confecerimus, instituto nostro haud satisfecisse merito censeri possemus. Primarium quidem regis illius liberalitatis, sane plus quam enormis, columnen, diplomaticas Silvestri PP. II. literas, jam infregimus. Prius tamen, Gregorii PP. VII. epistolæ re- quam literæ illæ ab INCHOFERO orbi essent obtrusæ, epistolæ re- ceantur & refellantur. HILDEBRANDI, ad Salamonem & Geysam, Hung. Reges, scriptas, prodigiosæ ejus donationis testes, plerique ostentabant. Has igitur excutiamus. Increpat in eis Pontifex Salamonem, quod regnum, ex quo pulsus fuerat, a Teutonico Rege, non a Pontifice Romano, denuo acceperit. Rationem vero istam inserit, quod regnum Hungariæ SS. Rom. ecclesie proprium sit, a Rege Stephano olim B. Petro, cum omni jure ac potestate oblatum, ac devote traditum. Pontificiumque jus ipsum agnovisse Imp. Henricum, memorat; is enim, cum victoriam, ab Hungaris, adeptus fuisset, ad corpus b. Petri lanceam & coronam Regis transmisit, & pro gloria triumphi sui illuc direxit insignia, quo principatum ejus dignitatis adtingere cognovit (m). In altera vero idem Gregorius, ad Salamonem, epistola, pontificii in Hungariam juris columnen in eo collocat, quod, cum regnum istud a barbaris - - - fuisset, post Constantini tempora, occupatum, ereptumque Romano imperio, cui ecclesia hæres successit, a Christianis Regibus ecclesie Romanæ, cui debebatur, restitutum fuerit. Quod, inquit, de Hispania luce clarius est cet. Hæc Hildebrandus ad Salamonem. Geysam vero Regem, in gemina pariter epistola (n), hortatur, ut in fide, Pontifici-

K

- (m) BARONIVS *Annal. eccler. Tomo X. ad a. 1000. num. 20.* Eandem ipsam epistolam, crambe recocta, exhibet, *Tomo XI. a. ad 1074. num. 81.*
 (n) Fragmenta hæc literarum Gregorii, posterioris nempe ad Salamonem, utriusque vero ad Geysam, 104. BODINVS adfert, *De re publica, cap. 9.* Ex Bodino allegantur a SCHOEDELIO, in *Disquisit.*

tificibus debita, melius, quam consanguineus suus Salamon, perstaret, notum ei esse, adferens, *regnum Hung.* - - nulli Regi alterius regni subjici debere, nisi sanctæ & univ[er]sali matri ecclesie Romanae cet. Et iterum, *Verum*, inquit, *ubi correpto dominio nobili, b. Petri apostolorum principis, cujus regnum esse prudentiam tuam non latet cet.* His præcipuis Gregorius præsidius utitur; nam cetera literarum ipsius dictatoriæ tantummodo voces, piæque fraudis lemures sunt. Habeo vero, quod moneam, priusquam rationes Pontificis probemus. Nullam hic coronæ, Roma in Hungariam missæ, nullam regii fastigii, ad quod Stephanum Pontifex evexerit, nullam apostolici Regis cognominis, & crucis, velut apostolatus symboli, Hungariæ Regibus collatæ, mentionem reperias. An vero tam invidenda beneficia, tam commodo loco, quo cum maxime exprobranda erant, Gregorius, pro animi elatione, tacuisset, si sua jam ætate fabula nata ac credita esset? Beneficia certe ista commemorando fortius coarguisset Reges, officii sui oblitos, quam hæreditatem imperii Romani obtendendo. Vana persuasio ac deridenda! Quasi eundem imperii dominum esse oporteat, qui urbis est: & hæredem imperii, qui ad urbis dominum mille artibus est grassatus.

Refutationis
continuatio.

§. 65. Jus, ex donatione Stephani exculptum, precarium est. Legendarius ipse CHARTVITIVS, suas ad curiæ Romanæ palatum fabulas componens, donationis istius ne indicio meminit. Nulla tanta Stephani erga Pontificem Rom. observantia usquam elucet, cujus impulsu seque suaque illi devovisset. Nisi forte INCHOPERO credulas aures accommodemus, narranti, reverentiam Stephani erga Pont. Rom. tam fuisse servilem, ut, ad nomen Pontificis, caput operiret, inque pedes provolveretur (*). Illicet, qui semel veritatis limites transilire instituit, eum gnaviter oportet esse fabulatorem! Ne vanum quidem illud filicernium, CHARTVITIVS, in Legenda sua, ad eum modum deliravit. Rex Stephanus autem, filium Emericum, in *Institutione regia*, ad honorem

regni
lit. hist. polit. de regno Hung. pag. 147. sq. ex edit. Behamb, aliisque compluribus. Sed integra Gregorii literæ ad Geysam scriptæ, quærendæ sunt in HARDVINI *Conciliis, Tomo VI. parte I. pag. 1310. & pag. 1316.* Alteram ad Salamonem nusquam adhuc inventi.

(*) INCHOPER in *Annal. eccl. regni Hung. ad a. 1002. pag. 271.*

regni sui Pontificibus impertiendum exserte cohortans, Pontificem Rom. ne verbulo commemorat. Catholicæ fidei observationem eidem injungens, & Christi ad Petrum apostolum dictum illud, Matth. XVI. ad quod, tanquam ad sacram ancoram, Pontificibus confugere solemne est, id quod & Gregorius, in altera ad Geysam epistola, joculari argumentatione, facit, explicans, *per petram Christum, per ecclesiam, in petra edificatam, gentem electam & divinam*, non hierarchiam, sub uno visibili capite, cum membris suis visibilibus, florentem, potentem splendidam & dominantem intelligi vult (o). Falso Salamonem Regem defectionis a curia Rom. Gregorius accusat, & multo falsius, quod ad Imperatoris Rom. auxilium confugerit, reprehendit. Ante Salamonem enim idem fecit Petrus Rex, a suis ex Hungaria deturbatus, vectigal Imperatori pactus, si se in regnum reduceret. In quo pacto adeo nihil reprehendendum invenerunt ejus temporis Pontifices, ut etiam Leo IX. Andream Regem, a quo Petrus regno iterum exutus fuit, solícite per nuncios monuerit, ut ne vectigal Imperatori pendere recusaret. Ipse quoque Papa, ut id Regi persvaderet, primum in Germaniam, hinc, comite Imperatore, in fines usque Hungariæ profectus est. Sed surdo Andream fabulam narravit, reque infecta Imperator & Pontifex redierunt (p). En specimen obedientiæ, a priscis Hung. Regibus Pontificibus Rom. præstitat. Quam ob rem, contrariis his factis litera Gregorii falsitatis & vanoloquentiæ sole meridiano clarius coarguntur, ut verissime a FRID. SPANHEMIO scriptum sit, *Istud vero, de accepto regno a Romana sede, vulgatum est circa tempora Gregorii VII. quando scripsit hic Pontifex, - - - a Rege Stephano regnum Hung. ut S. Romane ecclesie proprium, b. Petro, cum omni jure & potestate sua, oblatum & devote iraditum* (q). Denique, Henricum Imp. post Petrum, vi & armis, in regnum restitutum, coronam & lanceam ad corpus b. Petri, Gregorius transmisisse scribens, coavis omnibus ignota loquitur. Unde vel INCHOER ipse, *Nemo tamen, nisi fallimur*, inquit, *lanceæ & coronæ, ad corpus b. Petri misse, meminit: ut id circo ple-*

K 2

(o) in *Institutione regia, ad silium Emericum, cap. 2;* quam vide loqis ad §. II. allegaris

(p) vid. FLEURY *Histoire ecclesiastique* Tomo XII. pag. 595. & 596.

(q) FRID. SPANHEMIUS *Operum* Tomo I. col. 1502. sq.

ribus, in loco tam insigni, auctoritas Pontificis expendenda super sit (r).
 Liberrime vero, HERM. CONRINGIVS, Henricum III. Caesarem, inquit,
 Otone devicto, lanceam ejus & coronam, pio adfectu, Romam misisse, non
 negaverim. At illam judicasse, Hungariae regnum Papis deberi, hoc
 profecto omni illi repugnat Sc. Commenta haec sunt hominis, qui hoc
 solum negotii sibi credebat datum, ut imperium Germanorum ever-
 teret, sibi autem, suisque posteris successoribus, dominatum aliquem di-
 vinum in omnem mundum compararet. Qualia proinde de omnibus pe-
 ne regnis fluxit, plurima sine rubore (s).

An Hunga-
 ri latinos, in-
 scribendo
 sermone
 vernaculo,
 characteres,
 statim post
 susceptam
 rel. Christ.
 adscive-
 runt?

Fuisse tem-
 pus, quo
 Hungari
 characteres
 scriberent
 Slavonico.

§. 66. Unus superat scrupulus, quod Hungari, contra exem-
 plum aliarum gentium, Graecorum ministerio ad Christum addu-
 ctarum, latinos, in scribendo sermone vernaculo, characteres, non
 graecos aut Cyrillicos, adsciverunt. Verum, quis docere auit ad-
 huc, quo characterē patriam Hungari linguam, aetate Stephani,
 imo totis, a Stephani regni auspicio, seculis, scripserunt? Linguam
 quidem latinam Stephani jam temporibus, in publicis regni nego-
 tiis & diplomatis, Hungaris familiarem fuisse, S. illius Regis &
 successorum decreta literarumque tabulae argumento sunt. Quod
 non mirabitur, qui assiduum Hungaricae gentis cum occidentali-
 bus commercium, quod per adfinitatem Imperatoris & Regis mu-
 tuam maxime omnium effloruit, totque nobilium familiarem in
 Hungariam transmigrationibus adeo stabilitum fuit, ut quotidia-
 num evaderet ac perpetuum, ad animum revocare voluerit. Quid,
 quod tam varia, tamque ab invicem linguis, moribus & institutis
 discrepantes, nationes, Hungarorum imperio ea jam aetate obnoxia,
 sub communes leges cogi, inque congruum corpus coalescere
 commode non potuerint, nisi unius linguae vinculo. Eam vero
 hoc instituto deligi oportuit, cujus usus latissime pateret; qualis
 ex omnibus lingua tunc fuit latina. Enimvero fuisse tempus, quo
 Hungari sermonem vernaculum characterē scriberent Slavonico,
 fidem nobis faciunt, quae THVROCZIVS, BONFINIVS, OLAHVS, de li-
 teris Siculorum, in Transilvania, prodiderunt (t). Supervacaneum
 autem

(r) INCHOFER in *Annal. eccl. regni Hung. ad a. 1000. pag. 263.*

(s) vid. Celeberf. SCHMEYSEL de *Coronis, in Disc. pec. cap. VI. pag. 230.*
 Conf. B. SPENERI *Operis Heraldici part. spec. Lib. I. cap. IX. §. 17. p. 47.*

(t) THVROCL. in *praefat. Chron. pag. 1 & parte I. cap. ult. BONFINIVS*
Dec. I. lib. VII. NIC. OLAHVS in Atila suo cap. XVIII.

autem puto, quod hoc loco moneam, characterem illum Slavonicum non esse, nisi graeci caspitem quendam: Siculos vero germanam esse Hungarorum progeniem; de quibus, more suo, id est, brevi, at accuratissime scripsit SAM. TIMON (u). Qui Siculi tenacissimi ab omni tempore fuerunt rituum & morum antiquorum; unde &, quos semel amplexi sunt scribendi characteres, eos constanter retinuerunt: ceteris Hungaris latinas, progressu temporis, literas adamantibus; forte quod celeri scripturae eas judicarent utiliores, quodve, cum linguae latinae usu, eas potissimum sibi effecerint familiares. Literas illas Siculicas Vir Summe Rev. MATTHIAS BELIVS, in quem nihil tam praecclare dici a nobis potest, quod non infra viri summi gloriam, domi forisque partam, consistat, viginti ante annos, singulari exercitatione, expromsit (x). Ante ipsum vero, labente ad finem Sec. XVI. eas in lucem protraxit JOH. THELEGDIUS, cum praefatione JOH. DECI BARONII (y). Has igitur si quis cum alphabeto Slavonico, quod, septem formis expressum, ANSELMVS BANDVRI exhibet (z), studiosius conferre voluerit, mea quidem opinione, reperiet, non nullas cum characteribus Slavorum tantam similitudinem habere, ut non ovum ovo sit similis: aliae leviter sunt inflexae, fronte potissimum, a dextra versus sinistram converso: aliae formae, non diffiteor, diversae. Cujus dissimilitudinis variae adsunt rationes. Character enim Siculicus, licet sola haecenus alphabeti elementa divulgata sint, non tamen ab omni diversitate immunis proferri potuit. Differt non nihil *Thelegdianus* a *Beliano*, iste a *Meieriano*, teste Summe Rev. BELIO (a). Nul- lum ego tamen vitii temere postulaverim. Nam cum Siculi, non calamo scriptorio, in papyro scriberent, sed ligneis baculis literas suas cultellis inciderent, fieri non potuit, quin molestissimus scribendi labor figuras pareret, alias aliis, magis magisque dissimiles. Sed neque apud Slavos characteres iidem semper manserunt, quod obvia apud auctores diversos exempla testantur. Unum obstat,

quod

(u) TIMON in *Imag. Hung. nove cap. X, pag. 97 sq.*

(x) BELIVS de *vetere literatura Hunno-Scythica.*

(y) Exsile schediasma Mfc. ex quatuor admodum plagulis constans, *Chr. Frid. Ayrmannus*, histor. in academia Giessensi Prof. Celeberr. ex bibliotheca B. Maji, jun. liberalissime mecum communicavit.

(z) BANDVRI in *Imp. orient. sive Ant. CPolitan. Tomo II pag. 118. sq.*

(a) BELIVS de *Vetere literatura Hunno-Scythica pag. 25. sq.*

78 *Quomodo Hungari ecclesie Latinæ sunt ad sociati.*

quod Slavi, Europæorum imitatione, a sinistra ad dextram, Siculi contraria ratione a dextra versus sinistram, literas suas, perinde ac orientales, coordinent. Huic vero argumento tum demum adfurgemus, cum quis antiquam, sive Hungarorum, sive Siculorum, scribendi rationem, vetusti alicujus codicis, fragmenti saltem an-nosi, fide confirmaverit. Nam ex quo tempore de his literis inter eruditos differi cœptum est, nusquam amplius, præterquam apud Siculos, adparuere, neque ab istis jam scribebantur, sed sculpebantur. Proclive autem fuit sculptentibus, ob quamcunque laboris opportunitatem ordinem invertere. Nisi sit, ut, imitatione vetustæ suæ, e Seythia adductæ, scribendi rationis, Hungari literas Slavorum, cum eas adsciscerent, a dextra versus sinistram collocaverint.

Peroratio.

§. 67. Hæc erant, quibus initia religionis Christianæ inter Hungaros *ecclesie orientali* vindicaremus, dubiis ac fabulosis narrationibus non paucis, ad lucrum privatum accommodatis, de eadem fidelia deletis atque abolitis. Si quarendo magis, quam expressis scriptorum vestigiis insistendo, in nostro subinde argumento versati sumus, nihilo tamen minus fore confidimus, ut institutum nostrum a candidis rerum æstimatoribus adeo non reprehendatur, ut etiam gratissimum eis accidat. Si enim, qui omnem abs se veritatem ad Hungaros derivatam, sed & diadema, ipsumque adeo regnum, suo Hungaros beneficio consecutos, totumque illud se vicissim, in præmium collocatæ operæ, accepisse, quod feudi titulo Regibus conferrent, invidiosius jactant, nihil, quam leves conjecturas, imo opiniones aperte erroneas, ex antiquiore ævo proferre, ac testimoniis hominum, suarum partium studiosorum, sese suaque tueri, recentiorum denique, quos infelicitum temporum superstitio in transversum egit, dicta allegare possunt; nobisne conjecturas nostras, suis semper rationibus communitas, expromere, ac conjecturis secus sentientium opponere, quas aequi inter se judices conferant, ponderent, æstiment, nefas omnino fuerit? Fac denique conjectationes quasdam nostras non esse validiores, quam sunt illorum. At istæ, a tot annis, tot scriptoribus, tanto labore studioque elucubratae, non potuerunt hæcenus melius exornari & confirmari: nostræ, si suos nactæ patronos fuerint, incrementa & firmamenta acquirere in dies possunt stabiliora.

F I N I S.

JK 3957

VD 18

ULB Halle

3

003 855 333

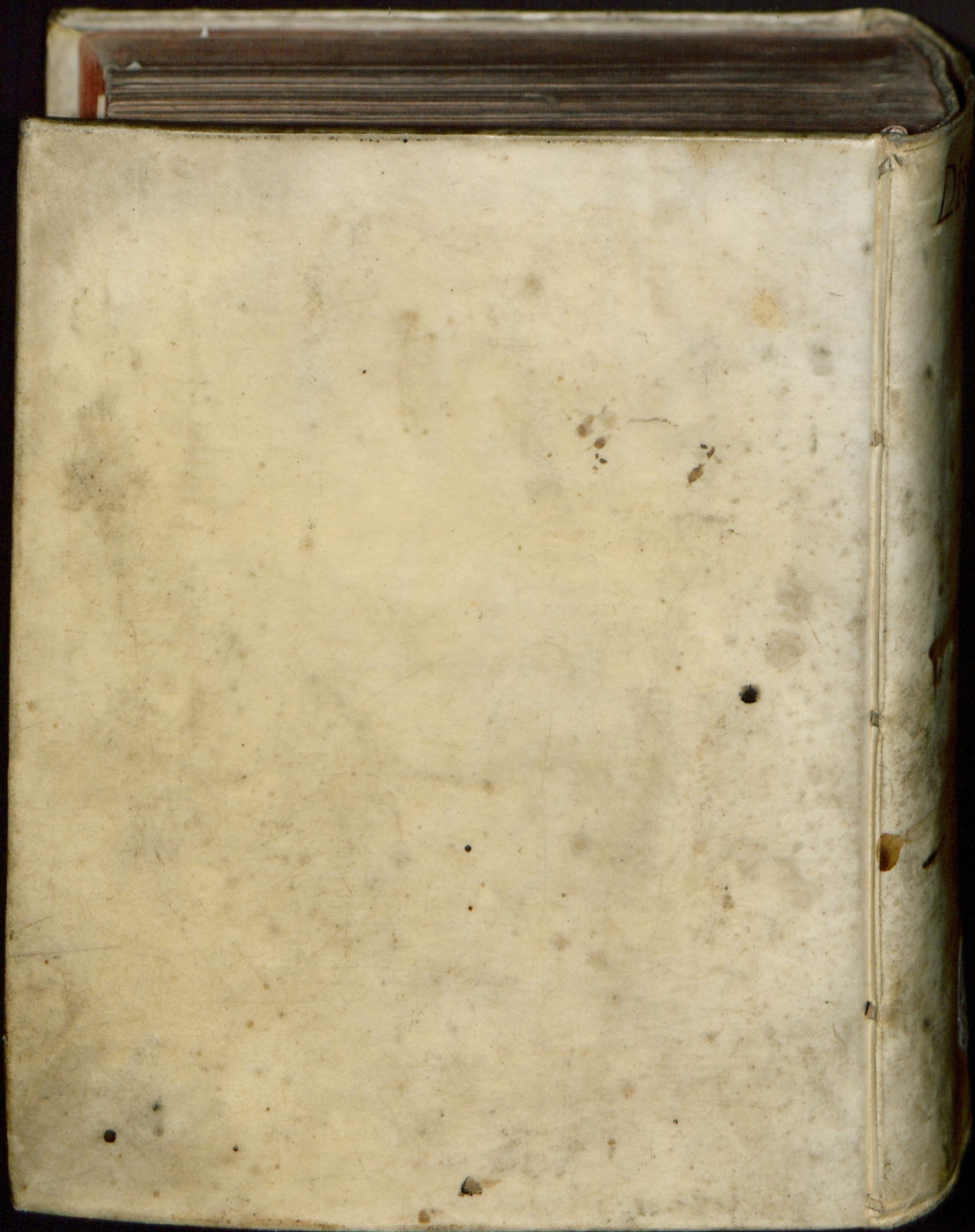
TASOL

VD 17

MC
V. 40

INITIA
RELIGIONIS CHRISTIANAE
INTER HVNGAROS
ECCLESIAE ORIENTALI ADSERTA.

EADEMOVE A DVBIIS ET FABVLOSIS
NARRATIONIBVS
REPVRGATA.

DISSERTATIO
HISTORICO - CRITICA
AVCTORE
GABRIELE DE JUXTA HORNAD
HUNG.

FRANCOFVRTI & LIPSIAE
M D C C X L.